

~~6-42-e-6~~

: 6-42' d'16

xxix. 1. 6.

K. 2.

PASQVILLVS

ECSTATICVS NON
ILLE PRIOR, SED TO-
TVS PLANE ALTER, AV-
ctus & expositus : cum aliquot aliis sanctis
pariter & lepidis Dialogis.

Cælij Secundi Curioni

MITTERE IN TER

NON VENI PACEM

RAM, SED GLADIUM.

GENEVAE PER
IOAN. GIRARDVM,
M. D. XLIIII.

AD LECTOREM AND,
ZEBED. BRABEAN,
dri, de Cælio Secun-
do Curione.

Qui genus, & nomen Cælo deduxit, & idem
Nulli vnquam ingenij laude Secundus erit:
Hunc dubitare potes virtutem extendere velle
Quæ patet immensum totius orbis iter?
Extendet lingua, & calamo, atq; illustribus actis,
Expendet, dicet, scribet, agétque probe
Tartarus obsistat licet, & tria fulmina Paulus
In doctum Angelica vibret ab arce caput:
Hoc genus, hoc nomen, solo sub numine Christi
Tartareum, & latium vincet vbique canem.
Efficiétque omni Taurinâs Curio cura,
Vt Romana semel Curia tota ruat.

Eiusdem.

Scire cupis, qua, quod Cælum ratione petatur?
Pasquillus verax hic tibi doctor erit.
Singula perspexit, levis experientia non est:
Non est Ecstatici fingere vana Patris.

Adelon.

Vt taceant homines, clamabunt horrida saxa.
Pasquillus saxum est, hæc habet, hæc loquitur.
TY.

TYPOGRAPHVS PIO

LECTORI SALVTEM

per Iesum Christum vni-
cum Seruatorem,

QVibus artibus superioribus sæculis
sathanas, cum suis, ergores, & pernicio-
sas hæreses in Christi Ecclesiã dis-
sipare, ac spargere nõ cessarit,
ita omnibus perspicuum esse nõ dubito, vt
neceße minime sit, me nunc ad id ostenden-
dũ diutius immorari. Quare nemini quo-
que mirum videri debet, si Christus nuper
rursus in mundum, ad expellẽdum spõsæ
suæ hostem, ingressus, ita excitat suos, vt
die, noctũque nihil cogitent, quàm quoquo
modo Christi sui gloriam, & Ecclesiæ salu-
tem promouere. Hinc variæ piorum docto-
rũquẽ virorum scriptiones, quarum gene-
ra hic enumerare lõgum, & non suo loco fo-
ret. Illam autem varietatem esse apprime
utilem, nemo negare potest, qui hominum
naturas tam varias & mores percognitos
habeat. Nam alius erudita aliqua, & copio-
sa sacrorum librorum interpretatione, a-
lius simplici & breui, alius mediocri dele-

ctatur. Sunt etiam qui certorum locorum
acutam explicationem malint: nonnulli
seria & graui planè disputatione, quidam
iocosa & iucunda, quidam ex graui & ioco
so genere temperata mirum in modum ca-
piuntur. Quamobrem optimus ille Pater,
qui vult omnes homines saluos fieri, & ad
agnitionem veritatis peruenire, quique na-
turas ipsas hominibus ingenerauit, variis
quoque modis homines ad sui trahit co-
gnitionem: ac pro sui cuiusque natura &
more ynicuique adhibet animæ medelam.
Id quod in iis, quos nunc damus, dialogis,
apparet. Mihi quidem videntur in eo gene-
re reuersari, quod iocando seria tamen ducit,
In his enim ita ioci cum grauitate cer-
tant, vt nescias vtri palma deferenda sit: ni-
si quòd materia ipsa interdum iocos re-
spuere videtur. Hos itaque dialogos eò li-
bentius typis imprimi nostris volumus,
quòd ad multos Christo lucrificandos, &
Antichristum detegendum, hoc est extin-
guendum, aptissimi visi sunt. Nam vt præ-
clarè dictum est ab Horatio poeta, Omne
tulit punctum qui miscuit vtile dulci. Hoc
volebam, amice, nescius ne esses. Vale per-
Iesum Christum Pont. Opt. Max. & tan-
tam veritatis cognoscendæ occasionem
nosce, & ea fruiere. Ad

AD AMPLISSIMOS

VIROS IO. IACOBVM VA-
tuilianum & Io. Franciscum Negli-
num, Cofs. Arctopolitanos, Cælii Se-
cundi Curionis Pasquillus Ecstaticus.

CUm Venetiis, essem viri clarif-
simi, ad quam urbem tãquam
in portum, ex infinitis labo-
rum fluctibus, malorumque meo-
rum procellis confugeram, & si, qui
locus quietis plenus fore videbatur,
in eo graues molestiarum tempesta-
tes extiterunt, multa quotidie, & va-
ria de hominibus omnium ordi-
num audiebam. Est enim ea ciuitas
non minus nouarum rerum, quàm
mercium refertissima, vtpote ad
quam ex omnibus ferè locis, quasi
ad communem quendam totius or-
bis terrarum mercatum conuenire

multis variisque de causis mortales
consueuerunt. Nos autem, quan-
quam minime omnium, rumorum,
rerumque nouarum cupidi sem-
per, & studiosi fuimus, varia tamen,
quod cum hominibus hisce versa-
remur, quos talia & audire, & tracta-
re oportebat, audire cogebamur.
Quamobrem cum aliquando apud
virum principem quendam essem,
optimum, meique amantissimum,
duo eius familiares, nec à nobis ta-
men abhorrentes, Ioannes Iullicus,
& Alexander Cellerinus Roma ve-
nisse nuntiantur. Quo audito, om-
nes à mēsa (vix enim pranderamus)
furreximus. At cum inter nos, vt no-
ster vsus ferebat, amicissime consalu-
tassemus, rogauit princeps nunquid
nam esset Romæ, aut alibi noui. Illi
au-

autem, cum totam Hetruriam magnis, & crebris terræmotibus concussam, atque illis ipsis motibus oppida nonnulla funditus pene tota collapsa, multosque mortales ea ruina oppressos renūtiaſſent: cumque nos tres princeps ipse in conclaue se duxisset, sermonem illi quendam Pasquilli & Marforii retulerunt. Quo sermone Pasquilli ipsius viri sapientissimi, atque optimi ecstasis, visum'ue quoddam mirabile continebatur: quem à fide dignis, atque idoneis testibus se accepisse confirmabant. Quem sermonem mandare literis constitui: vel ut ea quæ celestis spiritus instinctu, atque afflatu nobis per tales viros essent patefacta, custodirem literis, si villo modo assequi, complectique potuissem: vel.

quod cum tum præsentibus, tum
posteris vtilem fore iudicaui. Ad
vos autem eum mittere, & duorum
consulum auspicio edere volui, vt
maxima cum vestra erga me, tum
istius vestri senatus amplissimi me-
rita testarer, animoque retinere de-
clararem. Vos enim me ab Italia E-
uangelii causa exulem & naufra-
gum recepistis. Vos Lausannensi col-
legio præfecistis, vos præmio liberali
ornatis & fouetis, cuius facti causa
non ego solus, sed literæ, & literati o-
mnes, piique vobis debent, deberẽ-
que farentur. Quid enim aut lauda-
bilius, aut Deo gratius, aut homi-
num generi vtilius facere principes
possunt, quam studia literarum ale-
re, quæ ad pietatem & christianam
religionem tuendam & promouen-
dam

dam tantum habent momēti, vt sine his, iacere & interire: cum his, stare atque florere omnis boni moris, omnis veræ, sinceræque religionis ratio videatur? Quod à nobis cum re ipsa compertum esset, Bernæ primum, deinde in hac ciuitate collegia literarum erexistis, in quibus de vestra liberalitate, & bonæ spei adulescentes non pauci sustentantur, & linguarum, cælestisque sapientiæ doctores, atque magistri honestis præmiis afficiuntur. Vobis Dominus pro ista tam eximia pietate, cum hic felicem vestri principatus administrationem, tum postea præmium immortalitatis dabit. Itaque hunc sermonem, & qui hunc quasi comites sequuntur, ita accipite, vt me quoque & meos accepistis. Vos no-

bis hæc oia facitis, ad vos oii quos
que fructus, quantus ille cunque est,
redire debet. Nos, quos pietas, admi-
nistratióque rei publicæ coniungit,
dedicatione seiungere noluimus.

Sed quo citius hoc, quod suscepi-
mus, conficere possimus, ad eorum,
quos proposui, sermonem venia-
mus. Marforius ad Pasquillum no-
ctu venit: ab eo sermo oritur, respon-
det Pasquillus, ac quid viderit enar-
rat, quorum tota disputatio est de
corrupto religionis statu, rebús-

que cœlestibus, quas res

vos ipsi legentes co-

gnoscetis.

ORDO DIA-
logorum.

- 1 Pasquillus ecstaticus,
- 2 Iudicium Pasquilli.
- 3 Probus.
- 4 Sfortia.
- 5 Coræbus.
- 6 Aeneas.
- 7 Creusa.
- 8 Germanus à quodam Germano
conscriptus.

1. Tableau des

2. Indications

3. Notes

4. Statistique

5. Conclusion

6. Résumé

7. Conclusion

8. Conclusion
conclusion

PASQUILLVS

ECSTATICVS.

Collocutores.

MARFOR. PASQVIL.

VID HOC EST
noui, mi Pasquille, quòd vultu
es tam radianti, & splendido?
P. Sic solent qui ex superis
redeunt, Marfori. An oblitus
es Moſem illum ex ſolo Dei colloquio olim
totum irradiſſe? M. Memini. Sed quid
audio? euolaſſe ne ad ſuperos ſaxa? P.
Quaſi hoc magis mirum videri debeat,
quàm eò conſcendiſſe tot monachorum, ſa-
crificulorum, Abbatum, Epiſcoporum, Pa-
parum ventres, quibus ferendis, vel Ele-
phantes ſuccubuiffent. M. At iſti homi-
nes erant: hoc verò miror, quid diis com-
mune cum ſaxis? P. Quid diis commune
cum leonibus, & tauris volatilibus, à qui-
bus nihil expectes quàm certa pericula? &
tamen hodie admittuntur inter deorum
confortia. M. De diis Chriſtianorum lo-
quimur, Paſquille: mittamus nugas Lucia-
nicas ſuo auctori. P. Patior vt de Chri-

stianorum diis loquare, quorum certe magna pars è saxis dedolati videntur. M. Non putarem illos deos. P. Nescio quid tu opineris: ego scio hodie vulgo sic persuasum. M. Quis, quæso, est tam ignarus, qui colat deos saxeos? P. An ista sit ignorantia, non possum dicere. Sanè, quantum licet coniicere, apud omnes pietas habetur: & si rectè inspicere volumus, eos adorari, ex ipso ornatu & cultu facilè conuincemus. Et quæ est, quæso, tua tanta supinitas, Marfori, vt saxa sic contempnas? An tam subito tibi excidit, quanto in honore saxa semper apud homines deosque fuerint? Sanè apud nostros Quirites olim deus Terminus, qui nihil quam rude saxum erat, tanta in religione habitus fuit, vt illo solo arbitro, in dirimendis, componendisque litibus, contenti essent, quem scirent nihil iniquè decernere: sed agros, limites, & cætera omnia, pro quibus nonnunquam sese mutuo homines conficerent, à litibus, omnique controuersia vindicare: adeo vt creditum sit illum vnum saxeum deum, cum Saturno aureis illis sæculis natum. Apud ipsos verò deos quanta fuerit in veneratione, quis est qui nesciat? Nam templo exactis à Ioue reliquis diis, ferunt solum deum Terminum cum Ioue remansisse: ab illo,

A signis.

Deus terminus.

illo, ob iustitiam & æquitatem in admiratione habitum. Et illud est quod noster Ouidius olim in Fastis cantabat: Terminus hic magno cum Ioue templa tenet. M. Non putaram de tam rudibus, & impolitis diis tam acutè posse disputari. Sed iam tandem omisis istis, quid in cœlo egeris referas: nam vigiles hic dispositi dormiunt, & nos hic soli sumus, ipsa autem longa nox est furtiuis colloquiis perquàm accommoda. P. Cogis tu me quidem ad longam historiam, Marfori. Sed in tanta oportunitate quid celes tam fido sodali? & maximè cum raro, & non nisi de maximis locuturi conueniamus? M. Perge ergo, & quod in hac re est tædii, id nostri nunc causa tolerato, qui aliàs tecum paria sumus facturi.

P. Iam ergo ausculta. M. Audio. P. Ego, mi Marfori, posteaquàm sæculo primum in notui, scis me omne meum studium, & institutum eò vertisse semper, vt omnes homines ab impietate ad iustitiam cōuerterem: & maximè vt Monarchas, & Principes sui officii admonerem, quos hodie Gnatones & Muscæ illæ Diogenianæ dulcibus illis

Diogenia
nemuscæ

aurem conor irruere. M. Sed quæ fuit tua tanta præsumptio, vt ad hoc munus, sine Pontificis licentia, te ingereres? P. Absit Marfori, nihil hic temere, aut arroganter à me factum est. Magna omnibus temporibus fuit prædicandæ veritatis necessitas. Et posteaquàm iam passim illa enecata iacet, & vulgò siletur, necessum est, teste Euan-

faxa vo-
calia.

gelio, vt nos, faxa, prædicemus. M. Nesciebam hoc, Pasquille: prouidebo ne ego deinceps mutus reperiar. Tu autem perge, sicut institueras, ad narrationem. P.

Pasquil-
lus dubi-
tat de pro-
uidentia.

Interea dum video omne meum studium malè collocatum iri, cœpi nonnihil dubitare de rebus humanis, qua sorte regerentur.

Hæsitabam de Dei prouidentia, de Dei iustitia, videns iustorum passim afflictionem, & impiorum bene fortunatam sortem. Sæpe

mecum cogitabam: Quid est, quæso, quod inter homines dispensat? Iam persuasus aliud ferè quiddam esse, quàm in rebus cæteris naturæ.

M. Ista erat vera ad Epicureismum via. Sed quid? dubitabas vnus ne esset qui omnia regeret? P. Illud ipsum,

mi Marphori. M. Quid te eò impellebat?

P. Videbam Deum, in natura rerum, rem esse multò ordinatissimam: cernebam omnia suis temporibus turgescere, florescere,

Naturæ
contem-
platio.

& tandem fructus optimos reddere, ceu vltimam

rimam isto munere naturæ gratiam res omnes referrent: & sic rursus marcescere, & ad matrem suam, & primordia cuncta redire: Cælum verò, & stellas à cursu debito & statò nusquam deflectere, non citius, non tardius ire, oriri, occidere: adhæc terram, maria, elementaque cætera optimè esse ordinata, & eorum in se mutuos transitus esse multò ordinatissimos, pro rerum quarumlibet gignendarum, aut abolendarum necessitate. Si spectabam vel muscæ, aut formicæ artificium, mirabar creatorem, qui tam iustè, ornatè, artificiosè omnia condidisset: & maximè cum tam exactè viderem omnia efficta, vt in rerum naturæ compositione nihil vel addere, vel demere possis, absque operis læsione. Adeo vt dum in hac speculatione versarer, clamarim, Magnus es, & admirabilis nimis, & magnitudinis tuæ non est finis. Rursum si contemplabar hominum inter se vitam, & societatem, fortunâsque eorum, & sortem, videbam tam sine ordine, tam sæpe iniquè distributa, vt non possem non credere cæcum quendam esse Dæmonem, qui his rebus gubernandis præsideret. Et, vt existimarem, fecit Christus in Euangelio: qui cum esset rex vniuersorum, interim tamen se huius mundi regem esse negat, inquit, Re-

Solus hō
mō nō ser
uat ordi
nem.

gnum meum non est de hoc mundo: & si de hoc mundo esset, mei me adiuuarent. Et sæpe aliàs Sathanā dicit esse regem, & tyrannum mundi huius, & tenebrarum harum; cum inquit: Iam princeps mundi huius eicietur foras. Et in deserto videmus Sathanam Christo promittere omnia regna mundi huius, si se adoret. M. Te quæso Pasquille, ne velis in ea esse hæresi, vt Christum neques esse mundi dominum. An non legisti in nomine Iesu flexura sese omnia genua cælestia, terrestria, inferna? P. Parum intelligis quid mundus in scripturis sonet. M. Quid aliud quàm hanc tam vastam machinam? P. Multò aliud, Martor: Mundum vocat scriptura ambitionē, auaritiā, luxuriā, & omnia studia improba, quæ non nisi carnem redolent. Adeo vt caro, mundus, Sathanas, sint tres illæ furæ, quæ suis facibus, atrisque serpentibus omnia misceant, & conturbent. M. Quid audio? Ego multi hodie crassi monachi, seu fratres mundum fugientes, vt opinantur, ipsum in monasterium secum portant. P. Rectè. Non putarim vsquam efficacius conspici mundum, quàm in monasteriis: vbi quid, quæso, aliud videas, quàm affectuum omnium, & perturbationum dæmonum, quibus se mutuò aut deprimere, aut euehere con-

Mundus
in scrip-
turis.

Monaste-
ria mun-
dus ipse.

contendunt? M. Cogor fateri: tu verò in-
 stitutum prosequere. P. Itaque, Marfori,
 cum huius dei, qui res humanas tam cæcè
 administrat, non possem naturam cogno-
 scere: volui ipsum ex suis præfectis, & ad-
 ministris æstimare. Nam videtur ille nescio
 per quos semideos ista administrare. M.
 Quos hic mihi vocas semideos? P. Quos *Semidei*;
 vulgo sanctos appellant. M. Cave, obse-
 cro, ne quid irreligiose, aut temere de san-
 ctis dicas, aut sentias: non enim ignoras
 quàm sit recepta apud omnes de his opi-
 nio. P. Absit, vt in deorum amicos iniu-
 riosus sim. Nihil hic, nisi verum, dicam: tan-
 tum abest vt impium quidquam referam,
 nisi quis omnino contendat impiam esse ve-
 ritatem. M. Audio esse qui hoc iamdiu
 conentur. P. Nihil me moratur eorum ty-
 rannis: scio veritatem non posse non esse. *Veritas*
 veritatem. M. Sed iam redi ad proposi- *semper*
 tum, nam videbaris moliri argumentum à *veritas,*
 minori ad maius, aut potius, vt intelligas, à
 delegato ad ordinarium. P. Audio egregii
 canonistæ verba. Tamē vt tibi satisfaciam,
 Marfori: ego postquam nullo modo ex hac
 mea dubitatione me possem extricare, di-
 cebā apud me: Vide quæso, Pasquille, quid
 apud hosce sanctos, quos totus iā colit mun-
 dus, sit sancti, aut boni, aut æqui, quando isti

orbem terrarum administrandum suscepisse videntur. Qui si, quod re vera sunt, aut esse dicuntur, aut olim fuerunt viui, feceruntque, nunc sint, aut faciant: iam habebis quo ordinem rerum sic administratarum referas: sin minus, erit causa cur multum addubites. Et de repente subiit in animum, vt quadam comparatione facta, inquirerem in mores sanctorum cum erant viui, & expenderem cum eorundem moribus iam mortuorum; hunc fructum inde sperans, me, hac ratione, iam intelligere, an sancti illi olim iam dormientes, sint iidem cum iis, qui in cælo dicuntur regnare, & cum Christo omnia administrare: an disparēs, vel etiam num iidem, sed in aliam peiorem naturam, aliosque mores abierint.

M. Quæ fuit hæc arrogantia? Tute ne sanctorum iudicem constituisti? P. Non hoc, mi Marfori: absit vt deos, vel deorum amicos, qui amplius peccare non possunt, aut vllis mundanis affectibus teneri, in ius vocem: solum volebam (vt prædixi) disquirere, num ipsi sic administrarent; an alii, sed sub eorum nomine; vt hic nihil haberēs sancti, præter nomen? M. Quid audior? Putas ne tu ab aliis sanctorum nomina versipari & sic passim sub pulchro titulo hominibus imponi? P. Quasi nunquam

audieris sub forma Angeli lucis, diabolum omnes suas technas struere, omnes errores inducere. Nam si, qualis est ille, talem se offerret hominibus, quis est qui ei crediturus esset? An nescis fucum, & hypocrisin, diaboli, esse rethorica, & colores, quibus quiduis persuadeat? Et hodie vide nostros monachos. Putas ne mundo tot nugas persuasuros fuisse, nisi hanc artem à dæmone didicissent? M. Ergo ista cuculla colorésque tam varii, sunt dæmonis inuenta? P. Credo. Nam si ipsi, quod dici volunt, essent, quid opus esset his laruis, quas dicunt significare quales deberent esse? Iam facile est argumentari, quâdiu vmbra & significatio rei est, tandiu rem nō esse. Nā si res est, quid opus est suspenso velo? cur non rescinditur? M. Ergo audio istos alios esse, & alios præ se ferre. P. Hoc tibi ex Euangelio pōterat esse notum, vbi lupi vt sine suspiciōe deglubant, vestimenta ouium sibi accommodant. Quis enim vnquam audiuit, quod ouicula ouiculam deuorarit? M. Mira narras, Pasquille, & meis auribus insueta: qui tot annos in iure cāonico, & subtilitatibus Ioannis de Gamba rotta versatus sim, quæ nescio quid habeant priui à cōmuni iudicio. Nunc demum explica quo modo comparationem feceris: nam olim

monachatus diaboli inuentum.

Io. de Gamba rotta.

in Platone legi exactam esse ad inquirendum viam, similia à dissimilibus segregare: & puto hoc esse, quod nostri logici solent dicere, opposita iuxta se posita, magis elucescunt. P. Rectè sentis. Et vt iam ad rem aggrediar, accipe tu ex sanctorum catalogo quencumque velis, vel si lubet, diuam virginem, quæ primas tenet, & reputa cum qualibus illa fuerit olim; & quibus hodie post suam deificationem sit moribus: iurabis Pasquillum nō ab re dubitare, an ista, quæ vbique altaribus insidet, sit eadem cum illa, quæ olim fuit mater Domini. M. Fac tu collationem, Pasquille, nam habes iudicium exercitatus. Adhæc & ipsæ comparationes nobis canonistis putantur odiosæ. P. Faciam, quando ita lubet. Sed sine vt te paulisper interrogem, nam sic res erit apertior. Qualem putas olim fuisse matrem Domini? M. Si scripturæ credimus,

Virgo
maria ma-
le cogni-
ta.

fuit virgo castissimis, & inculpatissimis moribus, omnium mortalium modestissima.

P. Et quod scripturas bene edocta fuerit: in pauperes, si habebat, larga, non auara; non lucri cupida, non thesauris inhians; non deuorans precia canum, non gaudens diadematibus, & versicoloribus vestibus.

Canis
precium.

Non-ne? M. Maximè. Sed quid hic vocas precium canis? P. Quod hodie ex

im-

impiis precibus, si successum habeant, illi vouetur. M. Intellego. P. Ergo iam habes qualis illa fuerit olim? Nunc dicito, quid tibi videatur de ista, quam hodie multa cera, multo auro & argento, multis monilibus, multisque fumis totus orbis onerat? M. Hæreo. P. Miror quod in re tam aperta. M. Ne mirere: nam concepta iam dudum me religio excæcauit, vt si

velim, in hac re iudicare nõ possim, neque etiam audeam. Nam scis quanti referat, natum esse, & educatum in aliqua religione, & plus sæpe valet educatio, quam natura, vt videre est in Ianizeris, & Turcæ libertis.

Præiudicium opinionis conceptæ.

Postremò timeo, ne si quid in illius maiestatem dicam, illa se subito de me vindicet.

P. Sed tu cum hac opinione omnino non esse eandem definis. M. Nimis Socraticè mecum disputas: non satis hoc Intellego.

Sanctorum exemplar Christi.

P. Audi, hoc primò necessum est mihi concedas, omnes sanctos ad exemplar patris, & Christi debere esse conformatos.

M. Nunquam negarim. P. Pater vindictæ cupidus non est: nam vides vt iubeat suum solem oriri tam super malos quam super bonos. M. O bonitatem! P. Præterea Christus pro peccatoribus mortuus est, à quibus potius debebat sumere vindictā, & pro eis orauit qui ei mortē infere-

bant. Adhæc, habes illius tam misericordem sententiam iureiurando confirmatam, cum inquit, Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur, & viuat. M.

O vere humilem, & mitem corde? P. Rectè ista adfers. Concedes etiam nobis, Christum suos iussissè, vt discerent ab sese mites esse, & humiles corde. M. Fateor. P.

Sanctorū
seuitia.

Qui sit ergo vt sanctos ceu quosdam immanes tyrannos, & vindictæ appetentissimos metuas? M. Quia video in plerisque locis

saua admodum exempla per eos edita. P. Si viui fuissent, credis idem fuisse facturos? M. Nihil minus. Nam si veræ sunt eorum historiarum, audio homines ad miraculum

vsque patientes fuisse. P. Quid ergo tibi venit in mentem, vt istos sanctos, & illos, v-

Miracula

nos crederes & eosdem? M. Miracula me cogebant. P. Nescis Antichristum totum mundum miraculis horrendis esse peruersu-

rum? M. Audiui aliquoties: sed istum adhuc expectamus, cum Iudæorum Messia venturum. P. Quid si iam esset, velles ne

examinare hæc miracula? M. Qui possum, scire an iam sit? P. Ex signis, sicut docuit

Antichri-
sti signa.

Christus. Et sanè scriptura dat vnum manifestissimum, quæ inquit, cum federit abomi-

natio in templo dei. M. Quid sibi hoc vult? P. Non aliud quàm quòd, cum vi-

de-

deris in templo dei, vbi ipse solus solet coli & adorari, alios ibi coli deos & adorari, iam illud esse Antichristi tempus, & abominationem. Quid enim magis contra Christum esse potest, quàm Christum e suo templo expelli? & in eius locum alios surrogari; quibus miracula & cætera omnia attribuantur? Et quid te tam superstitiosè vrgent miracula? Nescis vbi illa sunt frequentia, summæ perfidiæ esse signa? Et ferè hæc signa, periturarum rerum publicarum sunt prognostica. Nam isti dii, cum vident Altissimum ob peruersam religionem iratum, Rempubicam funditus velle euertere, ipsi gentem, ne resipiscat, miraculis retinent, ac dementant: nam eò plerumque, ceu ad sacram anchoram, confugiunt. Et, vt scias, olim etiam sic fecerunt Baalim in veteri testamento: qui, quò plus Dominus ob eorum cultum irascebatur per prophetas, eò plura illi miracula faciebant: & plus compertum est ea tempestate valuisse miracula Baalim, quàm verba Domini, adeo vt vsque ad captiuitatem Babylonis, timore, & religione miraculorum, Iudæi à cultu Baalim nequiuert deflekti: imo suas miserrimas aliquando ascribunt ei, quod eorum cultum reliquerunt. Nā habetur apud Ieremiā, Posteaquā desinimus adorare reginā cæ-

Miracula
perfidie
signa.

li omnia hæc mala venerunt super nos. Solum nocēt iis, qui eis credunt: at in illos, qui talem religionem contemnunt, nihil possunt. nam aliàs, totam iamdudum Germaniam atque Heluetiam deleuissent, quæ fere deos istos abiecit, eorūque precia in meliorem vsum conuertit. M. Sed quia, o Pasquille, iam Antichristum regnare dicis, potesne mihi significare qui nam is sit? P. Possum, si quidem & potes, & vis audire. M. Possum certè, & id sitienter aueo. P.

Antichri-
stus quis.

Antichristus est ab effectu nomen inditum, quòd sit hostis Christi. At nomen regni (quod tanquam fausto, paternòque nomine, infustum Antichristi nomen tegit, vt sibi oues Christi vorare, & prodere liceat impunius) o Marfori, noui testamenti propheta nomen hominis appellat. M. Nunc minus intelligo quàm prius. P. Non legisti in Apocalypsi de charactere, & nomine bestia, & numero hominis? M. Audiui aliquid quando quosdam super eo loco cõtendentes: & de meretrice quadam purpurata, atque ebria de sanguine sanctorum, quam appellabant magnam, & dicebant illam habere calicem aureum in manu, plenum nesciò qua abominatione & libidine sua. Et si rectè memini, Babylonem etiam illam vocabant, matrem magnam scortationum terra

ræ. Sed quia non audiui principium disputa-
 tionis, non potui quæ nã illa esset meretrix,
 intelligere. P. Omnia ista, quæ retulisti,
 ad Antichristum, & eius regnum spectant,
 quæ clarè intelliges, vbi nomen, quo sese
 orbi venditat scelestus ille, explicaro. Sed
 tu hoc age, & collige. M. Hic sum totus.
 P. Character eius nominis est, PA: nume-
 rus est, P P A A: nomen verò, vnaquauis in
 medium transposita litera, cõflatur. Nume-
 rus enim hominis (vt Pytagoreis placet) bi-
 narius est. Quæ res indicat, haud dubie in
 nomine binas tantum literas contineri, vt
 in numero vidisti. Et si enim vtrâque litera
 bis formata est, non sunt tamen plus quàm
 binæ literarum figuræ, binæque syllabæ.
 Teneſne an nõdum etiam? M. Teneo pro-
 bè: nam istud nomen, & ii characteres fre-
 quenter occurrunt mihi in iure canonico.
 Verùm, ne nimis altum sapias vide, mi Pas-
 quille, oportebat te magis simpliciter cre-
 dere, sicut ego facio: sic à magni nominis
 monacho edoctus. P. Quid vocas simpli-
 citer credere? M. Hoc nimirum, non mul-
 tum se fatigare cum rebus sacris, & permit-
 tere magnis Theologis omnia. P. Sed sic
 ignoranter, magis quàm simpliciter crede-
 bas. excidit tibi illud Euangelicum? Scruta-
 mini scripturas. Si sic credis, Marfori, er-

Locust A
 pocalyp-
 sis expli-
 catus.

P A P A

Monachi
 doctrina.

ras toto cælo, quod aiunt: non hæc simplicitas est, sed stulta potius credulitas. M.

Credebam simplicitatem, & ignorantiam vnam esse, & eandem. P. Hallucinaris,

Simpli-
citas.

Marfori, magna est differentia. Hoc te scire oportet, simplicitatem non esse ignorantiam, sed candorem quendam, & synceritatem animi, cui opposita est duplicitas, & simulatio. Itaque si noueris quid sit esse duplici animo, scies quid sit esse simplici animo. Videtur enim cōtrariorum logicis esse disciplina eadem. M. Mihi satis notum est, quid sit esse duplici animo: nam iste casus mihi frequenter occurrit. At ista, quam dicis, simplicitas, hætenus mihi parum est cognita. P. Credo, nam vos canonistæ non poteratis simul subtiles, & simplices esse.

Vtinam verò vestra subtilitas in simplicitatem vertatur: non tot erunt apud vos fraudes, & (vt dicitis) cautelæ, & litium remoræ: in summa, nihil de Iure stricto, & largo disputabitur, sed solum æquum & bonum apud vos, & charitas, regnabunt. M. Quid est ergo simplicitas? P. Simplicitas est virtus, qua qui præditus est, illud ipsum quod est apud omnes, factis ipsis profitetur: non est hypocrita: sed in omnibus rebus & negotiis, maximo candore, maximaque synceritate versatur. Deinde eiusmodi est, vt

ei

ei tuto omnia credere possis: sicuti enim syncerus est, ita syncerè tecum agit. Simili modo circa rerum noticiã, & experientiam se habet. Vult enim de omnibus rebus synceram, & exactam noticiam, nõ vero fucis, & hypocrisis personatam, habere. M. Si ista vera sunt, erit necessum, vt homo simplex, sit summa bonitate, & summa doctrina, summòq; iudicio præditus: nam istis ad rerum inquisitionem exactam, & scripturarum, vt nos dicimus, scrutinium, in primis opus est. P. Rectè iudicas. M. Ergo hodie multi sunt simplices sine simplicitate. P. Fateor Marfori: hodie inter christianos rara est admodum virtus. Simples fuerunt olim veri sancti, quibus nunquam de fuit quod responderent iudicibus, nimirum cum simpliciter crederent. Simpliciter vero credere nemo potest, nisi qui constantissimè credat: nam habet hæc simplicitas semper adiutam firmissimam animi constantiam: Nam illis murus est æneus.

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa. Et qui tales sunt, nullas personas, nullas larvas sibi accommodant: nam quales sunt, eiusmodi apud omnes videri volunt. Persona vero, & larva nunquam sine fallaciæ & fraudis suspitione accommodatur. Et quid putas aliud esse cum dicitur, estote simplices

Credere
simplici-
ter, quid.

TOLEUS C. 8

sicut columbæ, quàm eam synceritatem, quæ christianum decet, vultu, moribus, habitu, consuetudine referre? sicuti faciunt columbæ, quæ non, vulpium instar, aliud fingunt, aliud faciunt, sed natiuum candorem, & mansuetudinem tota vita præseferunt? M. Ergo nulli monachi sunt simplices? P. Tuo iudicio omnes, meo nulli. M. Certe, Pasquille; ego hætenus semper credidi debere nos simplices, hoc est tardos, caudices, stipites, asinos, plumbeos esse. P. Sic censuerunt, quos horum sæculorum stultitia, atque ignorantia pingues & venerabiles fecit. At ego tibi dico, christianum oportere esse prudentissimum, doctissimumque, & in sua lege exercitatisimum. Nam sic fiet, vt nullis argumentis conuelli possit: si quidem technas aduersariorum omnes, & veritatem tenuerit. Sin harum rerum ignarus omnino fuerit, iam patebit omnium hæresibus & insidiis. Nam cum ignorantia omnia admittat, & iudicio careat, vniis vlnis, & verum, & falsum arripit, nihil vnquam distinguens. Et hæc est ratio, cur hodie inter christianos tot sint hæreses & sectæ: quod illis, ceu ignorantibus hominibus, ab astutis nebulonibus impositum sit: & maxime si titulo religionis imposturæ fuerint palliatæ. Sic factum est,

vt

Ignoran-
tia heret-
icæ mater

vt isti hunc sequantur, alii alium. Nemo vero est, qui Christum; aut illius regulam sequatur, quæ, omisis tot nugarum, & supersticiosorum mendaciorum millibus, solum amorem dei, & charitatem proximi amplecti iubet. Quis vero est inter Iudæos, aut Turcas tam alienus à mente, qui christianis coniungatur, in tot sectas diuisis? Et tamen hodie omnes cum his titulis volunt esse spirituales: cum Paulus, in I. ad Corinthios, apertè contrà clamat, cum inquit: Si vnusquisque vestrum dicat, ego Pauli, aliter verò, ego sum Cephæ, alius, ego sum Apollo, nunquid non carnales estis? An Christus diuisus est? M. Agnosco errorem. Tu deinceps mihi eris pro Gratiano, Pasquille, proque Panormitano. Sanè debebas ista in triuiliis declamitare. P. Id me non pueret, nisi timerem decretum pontificis illius Flandri reuocatum iri. M. Forte Adrianum dicis. P. Malè loqueris germanicè, Atrianum: (vt in eius Epitaphio vidi) dicendum est. M. Sed quis audet istud reuocare? P. Nescio, Audio cardinalem Teatinum nuper in sacrosancto cōcilio multum asperè contra me declamasse. M. Quaratione? P. Quod fuissem ausus eum vocare hypocritam. Verum quando rem ipsam expendo penitius, agat ille quod volet.

Scandalum Iudæis & Turcis, vnde.

Adrianus Atrianus.

Car. Teatinus.

parui mea refert, postquam iam immortalis è superis redeo. M. Sed iam tandem accede ad causam huius tuæ in cælum peregrinationis. P. Iam dixi, hanc scilicet, quod cum viderem sanctos istos, cum sanctis illis, qui olim fuerunt, esse tam disparibus moribus: volui ad cælum ascendere, & videre num aliam in naturam illic essent mutati. Haud enim videbatur mihi verisimile hanc sanctam Mariam, quam tam superbo, & fucis illito vultu vides ornatam, diademate, & torquibus, annulisque Isidis, aut Iunonis, aut Dianæ Ephesiae instar, esse eandem cum illa vera Domini matre. Ad hæc magis meam opinionem confirmabat, quòd hanc viderem avarissimam, pecuniæ studiofissimam, & mordicus omnia detinere: non aliter ac olim suam aulam Euclio ille Plautinus. Præterea, animaduvertebam, siquid distribueret, hoc facere iniquissime. Vt persæpe mecum dicerem: si hæc est reuera mater Domini, cur non miseretur sui gnati dulcissimi, qui quotidie in templo ante ipsam stitem postulat? M. Quid ais? egetne Christus? P. Maxime, in pauperibus qui eius personam gerunt. Quicquid enim vni ex istis feceritis, inquit, mihi fecistis. Illi vero si ad raum vsque teruncium precen-

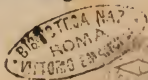
Mater
Domini
p Diana.

Pauperes
personam
Christi,
gerunt.

Illa

Illa immoto statvultu, nec mouetur magis,
 Quā si dura filex, aut stet Marpesia cautes.
 Et neglecto tam charo filio, neque expen-
 fa eius necessitate, in crassos potius, & adipa-
 tos patres, meretrices, canes, equos, Gany-
 medes, omnia erogat. Istud verò putabam
 quàm longissimè semper abfuisse à piissimā
 virgine, quā nihil æquè odio haberet, atque
 hanc hominum fecem. Sciebam præterea
 veros sanctos, sub tam diuite deo, bonorum
 nostrorum non egere, neque pecuniis, aut
 ambitioni, aut gloriæ inhiare: multo minus
 preciosa hic templa, cum preciosis thesau-
 ris, à Turcis & Gothis tandem diripiendis, Omen,
 ambire. Quæ omnia putabam vanorum po-
 tius hominum, quàm sanctorum esse vota:
 qui se non reges, aut reginas cæli fecissent,
 sed ancillas Domini, & ministros Dei: suāque
 palatia, suosque thesauros in cælum condi-
 dissent, vbi non esset periculum à Turcis,
 aut tineis: qui thesauri non auro aut argen-
 to constant, sed iustitia, pace, & gaudio in
 spiritu sancto. Ex iis enim Paulus ille bonus
 architectus, regnum dei fabricatus est. Et
 cum tam fortia haberem argumenta, om-
 nēsque vrgerent vt eosdem esse crederem,
 volui in cælum conscendere: vt saltem quid
 esset veri aliquando perdiscerem: & hæc so-
 la fuit mihi causa in cælum peregrinandi.

C

M. Miror quòd ante hoc nemo tentarit.

Fascinum
religio-
nis.

P. Omnes retraxit stulta quædã credulitas,
& rerum sacrarum incuria: quas induxit
persuasa quædam religio, quæ cunctos ha-
ctenus, nescio quomodo fascinauit. Si occur-
rebat latrator Cerberus, illi statim in fau-
ces medicata iniiciebatur offa, vt desineret
illico curiosus esse. M. Dixisti causam iti-
neris: nunc & iter nobis pande, & qua con-
tenderis in cælum via refer. Præterea, quid
ibivideris: nam oportet ibi res esse multum
à rebus nostris, & etiam à nostra opinione
diuersas. P. Nihil celabo, omnia intelli-
ges: modo animo sis præsentì. M. Expe-
cto historiam. P. Cum diu mecum disqui-
suissem aliquam in cælum viam, nunquam
hanc inuenire potui: quamuis de Protheo,
de Icaromenippo multa audiuissem, qui eò
dicebantur contendisse: sed qua via, sileba-
tur. Statui interim consulere aliquem ex
istis geniis, qui quotidie ascēdunt, & descen-
dunt, qui dicebant non esse viam aliam, nisi
mortem. Cum hoc non placeret (nam est vi-
ta omnibus chara) forte fortuna inueni a-
liam oportunitatem. M. Quæ fuit illa? P.
Vt scilicet raptus extra me in visione, vt
aiunt, omnia ista cognoscerem. M. Quan-
tum audio, referemus te inter ecstáticos. P.
Vt libet, non multum moror hosce titulos,
siue

siue Pasquillum dicas ecstaticum, siue cherubicum, siue etiam cereticum, hem tusebam, Seraphicum debebam dicere. M. Sed quis te hanc practicam edocuit? oportet enim illum esse necromanticum. P.

Cereticani
italice,
qui Circulatores

Tace: à sanctis patribus inuenta est. An nescis quendam Hilarionem abbatem, de quo in vltis patrum, in camera, erectum in pedes, astitisse iudicio dei, & respondisse pro & contra? M. Hoc verò nusquam legi.

P. Nondum legisti librum cui titulus est?

MEMORARE NOVISSIMA TUA, ET IN AETERNVM NON PECCABIS.

M. Iste titulus nō sapit ius canonicum. Tu vero perge dicere à qua Sibylla fueris institutus. P. Dicam. Nuper vocatus ad cœnobium Carthusianorum, à quodam fratre,

qui incipiebat melius sapere, vt fit, dum nihil tale quæro, hanc inueni. M. Quid tibi commune cum hoc cucullato? P. Sollicitabat me, vt in satyris meis, quas me sciebat habere sub incude, morderem suum priorem. M. Quid admiserat satyra dignum? P. Nescio quid, afferebat quas-

dam nugas sophisticas, non satis à me intel-

lectas. M. Non meministi. P. Conquerbatur quod plus laudaret posteriora Ari-

stotelis, quàm priora: & cum in ea esset hæ-

resi, semper inductionibus, nunquā demon-

Cōtra legem scatiniam.

Dormito-
rium mo-
nacho-
rum.

Practica.

strationibus vteretur. M. Miror cur ille sic insaniret. P. Non satis scio, nisi quòd demonstrationes ideo relinqueret, quod ex naturæ principiis fumerentur. M. Intellico quid velis: perge ad reliqua. P. Dum apud hunc sum, audio in proximo conclauis nescio quam digladiationem, scis enim hos solere fucorum instar cellulas coniunctim struere. M. Quid audio? putabam hoc genus hominum ex regula ranarum Seriphiarum esse: nam eis religio est etiam hospites aduenientes salutare: tanta in veneratione silentium habere dicuntur. Sed tu clamorosos homines mihi depingis. P. Non solum clamorosos, Marfori, sed & pugnares: nam nisi subito interuenissem, iam ad fustes deuentum erat. M. Quæ erat controuersia? P. Disputabant de hac ecstasi, & vanis visionibus, & videndi modis. M. Dissidebant ne in tam recepta opinione? P. Omnino. Nam iunior fraterculus dicebat ægri senis somnia esse, & nihil veri in se continere: se iam triennio in monasterio fuisse, neque quidquam tale illi vnquam euenisse. Cui respondet senior, quòd nondum haberet practicam: illo ridente, quòd theoricam diceret esse practicam. Excusabat senior se, dicens non visionem se appellasse practicam, sed apparatus, & præambula visio.

sionis. Hic fraterculus noster factus paulo
 curiosior de hac practica studiosius sollici-
 tare. Ego interim attentus manere, vt &
 ipse hanc artem perdiscerem: & sic audiui
 omnem apparandi sese modum, quæ via ad
 visiones dicitur. M. Est'ne fas scire tan-
 tam practicam? sit'ne absque nigra ouis san-
 guine? P. Vix fas est, Marfori. Tamen
 dicam, vt & tibi liceat paria facere, si quan-
 do forte doctior factus, incœperis mirari,
 cur in decreto canones veteres, sanè nō ma-
 li, tant dissideant à canonibus posteriorum: canonum
diuersitas
 cum tamen tam diuersis opinionibus, ho-
 die omnes in vno cælo esse credantur. M.
 Recte mones: quare te precor vt distinctè
 omnia dicas. P. Volebat vt, noster fra-
 terculus primum ieiunaret per dies octo ab-
 stinentissimè. M. Dura exordia, si hoc
 non agebatur, vt pariter popinæ cōsultum
 esset: nam audio hos pallidos patres admo-
 dum esse voraces. P. Deinde vt confite-
 retur peccata sua. M. Religiosus admo-
 dum apparatus. P. Præterea vt abstine-
 ret à sua, suoue. M. Quid audio? isti ne Morsus
figuratus
 virgines patres promiscuo genere vtun-
 tur? P. Imo abutuntur. Sed tu non de-
 hebās de rebus tam tritis interpellare. M.
 Tacebō deinceps: tu vero perge. P. Ad-
 hæc debebat celebrare, vel audire septem

Astrolo-
gia mona-
stica.

missas de sancto Spiritu. & sic instructus ho-
ra Martis, in die veneris, luna duodecima,
eademque existente in ultimo gradu Can-
cri, iubebatur se collocare super stoream, in
qua alius frater ecstaticus dormiuisset. M.
Hac forte est illis loco tripodis. P. Rectè.
Demum requirebatur, vt esset indutus cu-
cullo alterius ecstatici, stolamque, quam vo-
cant, haberet in modum crucis decussatim
pectori applicatam: collo verò oportebat
appensum esse euangelium diui Iohannis.
In principio erat verbum: conclaue suffu-
migandum erat precioso thymiamate, & la-
pas accendenda ex oleo sancto. Adhuc cir-
culus ex duabus lineis altera rubra, altera
alba, totam stoream ambiret. In spatio ve-
rò, quod inter duas erat lineas, scribenda
erant ista + Pater + Filius + Spiritus sanctus
+ nox visionis + nox reuelationis + nox ve-
ritatis. + Et sic instructus monebatur som-
num inire, prælecto tamen prius quodam
carmine. M. Quid continebat carmen?
P. Adiurabat omnes spiritus, qui reuela-
tionibus inferuiunt, vt in hac apocalypsi
adesse vellent & certa demonstrare. M.
Quibus ille eos nominibus vocabat? P.
Hebraicis: nā illi putāt hosce genios aliam
linguam non intelligere. M. Haud inge-
niosos mihi genios narras. P. Quales sint
non

Exorcis-
mus.

non magnifacio : mihi sufficebat , illos ad hoc munus destinatos scire. M. Ergo & tu hac practicavisti es, Pasquille? P. Quid ni? vsus sum, & omnem euentum expertus. M. O si quis te vidisset hoc habitu? poterat Pasquillum de Pasquillo facere. P. Tace, Marfori, rides quæ non intelligis : vbi audieris fabulam, aliter senties : & , vt similia videas , cupies non solum cucullatus, sed & pissoccoratus & cappucinatus esse. M. Sed vnum te rogabo, cuius penè iam eram oblitus : si isti tot visionibus scaerent, cur tantis superstitionibus, tantisque mendaciis (vt soles dicere) adhuc inuoluntur? cur nulli minus verâ pietatem norunt? cur hæc nō discunt? P. Quia veritatē non postulāt (quæ nō incantamentis huiusmodi, sed cōstanti precatione, & lectione perdiscitur) sed alias nugas, quæ interim contra pietatē sunt. M. Refer quæso aliquam istarum nugarum. P. Exempli gratia. Cupiunt doceri quis huic sit suffuratus pecuniam, & isti negotio est præfectus angelus Colamichel, qui se in forma furis sistit quamvis D. Antonius Patauinus furti præses esse dicatur, vnde Franciscani, qui huic negotiatio-
3. ordo monachorum.
D. Antonius Patauinus.

ni præsumt, magnum quæstum faciunt. M. O impurorum hominum audaciam. P. Præterea cupiunt sibi ostendi an vxor dili-

S. Hele-
na.

gat maritum, an amica procum, & cyna-
dus suum verulum patrem: cui rei non an-
gelus præsidet, sed D. Helena Constantini
mater. Illa, si amor reciprocus est, offert se
cum aliquot pulchris nymphis, & instructa
lauta cœna cum monacho ieiuno epulatur.
Sin fictus sit amor, & simulatus, illa gladio,
ignè, & variis imaginibus ludit, & territat
miseros. Et iam in aprum, iam in vrsu-
m, postremo in asinum versa magno strepitu
abscedens ostendit eos porcos, vrsos, & asi-
nos Arcadicos esse. M. O miseram Hele-
nam. Est ne hoc crucis inuenta præmium,
vt hominum amores, & nugas cogatur in-
quirere: sed satis est exemplorum, intelligo
omnium rerum corruptelas. Quare tu iam
tandem viam ingredi. P. Iis omnibus
diligenter obseruatis, accedo ad quendam
veterem specum, hic propè colosseum mi-
hi soli notum, quò soleo secedere aliquid
subtilius meditaturus. Est ibi locus testudi-
nato opere fabrefactus, interraso marmore,
vermiculatisque ad effigies rerum, & ani-
malium crustis, reliqua omnia magnifica,
splendida, vt nihil requiras, nisi solem im-
mitti. Hic mente defixus, magna cogitare in-
cipio, inuadit illico somnus grauissimus, ti-
cut in lethargicis, & veteriosis solet: &
iam mihi cælum cum terra confundi, & ad
anti-

Pasquilli
secessus.

Pasquilli
excessus.

antiquum chaos omnia redire videbantur. Adimebatur mihi omnis memoria, sic, ut neque Pasquillum me esse meminissem. Dixisses bibisse opium. Dum sic mihi rotatur cerebrum, video aduolantem ingentem globum igneum multis scintillis stridentē. Vbi prope me constitit, explicuit sese, flamma lingulatim scintillante, ea forma qua sol à pictoribus pingi solet. In medio eius erat vir veste candida indutus, qui me comiter salutato, rogauit quid vellem. Vbi ego partim nouitate rei commotus, partim timore, & tremore sobrius factus, vix tandem respondi. M. Quid respondisti quæso? P. Ego totus horrens & tremens, rogo: quis es domine? qui respondit se esse Hierusatanaelem verorum, sanctorumque ducem visorum. Si quid velle iubebat proferre: Ibi ego balbutiens refero illi omnem historiam, & quæ res mouisset me ad hunc conatum, deprecans interim veniam meæ temeritatis, qui mortalis immortalem compellarem, affirmans rem hanc toti orbi esse necessariam, ut Pasquillus veritatis cupidissimus, & ipse in cælum raperetur. Placuit ei mea oratio: quæ res non parum mihi animi adiecit: nam visus est statim admodum liberali facie. Rogat vero quod nam cælum lustrare

Pasquilli
Genius.

Cur
dicitur

Petitio.

Propor.
tione
que exi

cuperem? cui respondeo, quòd aliud quàm
empireum illud, & diuinis ignibus plenum?

Cæli duo

At ille: Duo, inquit, sunt iam hodie cæli, v-
num æternum, ad quod Christus e' terris af-
cendit, paraturus cunctis fidelibus, in illum
diem, locum, e quo & ille ad iudicium co-
mitantibus angelis veniet: aliud, quòd per
manus hominum, pontificumque malefe-
riatorum postea exædificatum est. Quod

Currus
igneus.

cum intellexissem, mira sum voluptate per-
fusus, quod ex hac re magna veritatis inue-
niendæ esset oblata occasio: cœpi rogare,
vt, si fieri posset, viderem vtrumque. An-
nuit ille, atque illico flamma, quæ illum am-
biebat in formam currus illius ignei, quo
dicitur auctus esse Helias, sese explicat:
in quem primum insiluit Genius, & monet,
vt suo me lateri adiungam. Vbi conscen-
dissemus, incœpimus vehi per æra: quous-
que ad globum lunæ esset vêtum, vbi vehi-
culorum est statio. Mutato ibi curru, dux
meus lora vertit ad Septentriones quàm
longissime à sole. Cui ego: quo nam feri-

Propor-
tio vtrius-
que cæli.

mur domine? ad cælum pontificium, inquit,
quod in hac plaga est: scis enim cælum do-
mini esse ad orientem meridionalem, quæ
est pars altissima, sicut ista infima. Habet se
enim hæc plaga ad orientem meridiona-
lem, sicut terra vestra ad antipodum re-
gio

gionem. Dum vero sic loquimur, video
 procul maximam quandam ciuitatem, di-
 xisses venetias, Constantinopolim, Romam,
 Cayrum, seu Babylonem cum Lutetia con- Caeli pa-
pifici de
scriptio:
 iunctas. Forma vero erat labyrinthea, quæ
 tortuose ascendens, nouas regiones sensim
 ostentaret. Summum vero in maximam ar-
 cem desinebat, vt cum extra urbem esses,
 totâ prospicere posses, & omnes regiones
 enumerare, sed neminē intus videre, quod
 altissimi muri sigillatim regiones ambiētes,
 homines, ne intro spectare possent, prohi-
 berent. Moenia vero erant multum turrata,
 & in singulis turribus portæ variis anfra- Genii seu
angeli.
 ctibus fabricatæ: vt nullus labyrinthus illas
 possit æquare. Ex iis innumeros Genios e-
 uolare, & reuolare vidi, nam hi soli istarum
 portarum tortuositatē norunt. M. Natu
 mihi columbarium potius, quàm cælum de
 pingis, Pasquille. Sed quæ negotia tracta-
 bant isti? P. Qui intro inuolabant, onusti
 veniebant. Pars supplices libellos, pars ro-
 faria & coronas, pars ceram, pars aurum, ar-
 gentum, signa, tabulas, anulos, monilia, & la-
 pides preciosos ferebant. Qui euolabant, a-
 lii pacem, alii bellum, alii pluuias, alii fulmi-
 na, grandines, ventos, & alia, efferebant. Avaritia
cœli papi-
fici.
 quæ stulti homines, aut amant, aut timent.
 M. Nihil ne pecuniarum efferebatur? P.

Non vidi, M. O avarissimum cælum, ego
 putabam hoc cælum vnā tantum portam
 habere, cui præsideret Petrus. *Po. Vt in-*
telligas, turrium portæ erant omnes eius-
 modi, sed vna erat ingens porta, per quam
 solis mortalibus erat accessus. Ea erat rudi
 marmore constructa: in qua ementita, fal-
 saque Constantini donationis argumen-
 tum insculptum viscebatur. Et prima illa Rô-
 tificum trophæa: tum quomodo paulatim
 reges, & imperatores: domuissent: pedum
 quæ ad oscula beatorum assuefecissent. In
 quibus illud mihi insolens visum est, & plus
 quam barbaricum, quod ibi pontifex Ro-
 manus, quidam caput procumbentis ante
 se Germanici imperatoris pede protère-
 bat, & alia multa, quæ recensere nimis lon-
 gum videatur. Ad hanc portam cum iam
 emblemata satis essemus mirati, pulsat Ge-
 nius fores, & ecce raticus, quidam senex sa-
 tis arroganter quæ nam essem sciscitatur: re-
 spondet Genius me ciuem Romanum esse,
 qui sanctorum ciuitatem videre cuperem.
 Rursum ille quod nam esset mihi nomen
 querit, cui Genius Pasquillo mihi nomen ef-
 se dixit: ad quod dictum senex ille truci
 vultu prospectat num is essem, qui suo im-
 perio tantopere obessem: atq; vbi me eum
 esseprehendit, illico iussit abire, illud
 ad-

Donatio
Constanti-
ni.

Germanicus

Germanicus

addens: hoc cœlum non patere momis, aut
mimis. Illico mecum subridens dixi oportere hic multa esse ridicula, aut etiam fla-
gitiosa, quandoquidem momos vitant.

*Apophe-
thegma
Pasquilli*

Aegre autem cum ferrem tam indignam
repulsam, id animaduertens dux meus bo-
no esse animo iubet dicens, cuniculum
se quendam nosse ignotum ferè omnibus,
quem M. Lutherus, & Vldricus Zuinglius,
olim primi Pauli consilia sequuti, ad hoc cœ-
lum euertendum cœperant, fixerantq; pau-
lulum intra limen parua vexilla bina, quo-
rum in altero literis aureis inscriptum vidi:
IN SILENTIO, ET SPE E-
RIT FORTITUDO VESTRA.
In altero: VENITE AD ME O-
MNES. QUI LABORATIS,
ET ONERATI ESTIS, ET E-
GO REQUIEM VOBIS PRÆ-
STABO. Accessimus igitur ad cuni-
culum istum, qui ingressum præbebat pri-
mum per angustum, atque occultum, vt ne
mo suspicari quicquam ibi esse posset. Et
ecce illico fit nobis obuius barbatus qui-
dam habitu germanico, in cuius manicis, &
sago inscriptas vidimus literas hæc. V.
D. M. I. AE. hoc est: verbum Domini ma-
net in æternum. Is rogat, qui nam sim, dico
me Romanum esse Pasquillum, subristit illi.

*Lutherus
zinglius*

*REC
1711*

confessio
Pasquilli

cò, deinde subiunxit neminem per eum adi-
tum ire, qui non vnum & idem cum eo sen-
tiret: cui ego me dicturum ingenue quod
sentirem respōdi. Vtrum ex his duobus, in-
quit, Pasquille, Christum ne, an pontificem
esse caput ecclesiæ confiteris? Vtrūque, in-
quam. Ad hæc ille, nunquid ecclesiæ sponsa
vera & germana, inquit, biceps est? Hic ego:
nihil erroris admisi, inquā, nam si Christum
esse pontificem credimus, necesse pariter
est admittere Christum, & pontificem esse
caput ecclesiæ. Ille vero deprehensa argu-
menti fallacia, o inquit facetum Pasquil-
lum, qui tam bene sophistam agat, simul-
que rogare vt libere, quemadmodum pro-
miseram, ea de re, & quæstione pronuntia-
rem. Annuo viro tam liberali & strenuo: &
dico me semper vnicum, & solum Chri-
stum, non Papam, esse caput ecclesiæ illius
veræ, & cœlestis, credidisse. Monstruosum
penitus esse corpus vnum bina habere capi-
ta, quod de Cerbero inferno legitur. Eccle-
siam sanctam vnum caput, vnum sponsum,
vnum pontificem Iesum Christum habere,
quemadmodum & vna est fides, vnum bap-
tisma, vnus deus: qui ad hoc corpus & ca-
put non pertinent, eos Diaboli esse mem-
bra, & Antichristi. M. Quid ad hæc ille?
P. Me illicò complecti, exosculari, fra-
trem

trem appellare, in cuniculum vltro intro-
ducere, donec ad alios quosdam peruenisse
mus. M. Sed agnouisti ne hunc? P. A-
gnoui, & ex aliis quoque nonnullos: *Federi-
cus iste Saxoniae dux, & princeps ille opti-
mus, qui Euangelio aduentanti fores patefe-
cit. Hic erat cum Zuinglio Io. ille oecolam-
padius, & Fabricius capito, & alii Germani, Oecolam-
padius. Fabr. ca-
pit. Gallii
etiam multi non pauci Itali, aliquot verò eti-
am Hispani. Inter gallos Lambertum vidi, Lamber-
& Iacobum Fabrum stapulensem. Inter Ita- tus.
los Hieronymum Galatheum Venetum, qui Faber
Stapull.
vndecim annos in teterrimo carcere Euan- Galarhe-
gelii causa egit, ibique ex hac vita constan- us.
tissime decessit. Vnum Hispanum vidi equi-
tem Caesaris nobilissimum, sed longe nobi-
liorem Christi. M. Qui nam vocabatur?
P. Ioannes Valdessus, vir summa religio-
ne, fide, eruditione, qui Neapoli diem obiit
suum, egregiis relictis ad hoc cælum exci-
dendum instrumētis. In hunc igitur cunicu-
lum hi praeibant, & comitabantur nos, qui
cuniculus, quo magis intrabamus, in maio-
rem se amplitudinem dilatabat, variisque
anfractibus ita mœnia suffossa erant, vt exi-
guo impulsu ædificium totum, & machina
dirui posse videretur. M. Nemo ne hoc
istorum Monachorum, qui propè mœnia ha-*

bitant istud deprehendebat? P. Nemo.
nam fores tantum custodiunt, & turre, cæ-
tera securi. M. Miror, cum in alienis re-
bus tam sint perspicaces, oculati, suspitiosi:
verum, quantum intelligo, hoc regnum non
est sine periculo. P. Hoc quidem verum
est, nam qui laborabant mihi materiem fun-
damenti ostenderunt tam debilem, & infir-

Huius
cæli ma-
teries &
fundamē-
ta.

mam vt mirari possis tantam molem posse
tali fundamento consistere. M. Quæ
nam erat illa materies? P. Cuculla, rosa-

ria, globuli præculares, detonsi crines, bar-
bæ, vela vestalium, nodosi funes, zonæ
scortæ, calcei lignei. Adhæc pisces, oua, ca-
seus, heluella, mitræ, pilei partim rubri, par-
tim atrii, caprinæ pelles, bullæ, candela, varii
libelli, & huiusmodi alia innumerabilia, im-
mixto oleo, atque bombice. Ex hoc funda-
mento quatuor extabant muri, qui totam ci-

Muri
quatuor.

uitatem ambibant, & quatuor erant portæ,
quarum prima dicebatur superstitionis, secun-
da ignorantia, tertia hypocrisis, quarta su-
perbia. Hæc igitur diuturna esse non posse
vides, nam & fundamenta ipsa iam scrobi-
bus, & cuniculis penetrata sunt, & tota reli-
qua exædificatio nihil solidum, nihilque fir-
mum habet. Quare nihil dubium, quin tota

Huius cœ-
li ruina.

machina breui sit magna cum suorum cla-
de ciuium collapsura, præterea magna hic
re-

regnat auaritia, nec ferè quicquā amplius in ædificium collocatur, sed ad vnum omnes quo iure, quaque iniuria pecunias cogunt & contrahunt, vt faciunt hi qui relictis sedibus aliò propediem sunt migraturi. M. O miserum cælum, quod tam cito perituum est, sed quid postea factum? P. Nos à nostro regio duce ducti sumus vsque ad antrum quod ciuitatem spectabat, ita tortuosum, vt ne oculatissimo quidem suspicionem facere posset eius, quod iam diximus, incœpti. Vbi eò peruenimus, cœpi mecum cogitare, quid si te per hoc atrum ingressum agnoscat Petrus, qui iuret se tibi per suum hostium non concessisse vllum aditum? quid es respōsurus? Et cum hic arroderem vnguem, suspicatus quod res erat, dux meus quærit quid me torqueret? Ego totam rem narro. Ille iubet esse bono animo, addens oportere hic bene, & gnauiter impudentem esse: non secus ac illi sunt, qui in principum aulis versantur, & sicut ibi de posita fronte, & reuerentia, ad mensas acceditur eorum, qui principes vocantur, pari modo qui hoc cælum lustraturi essent, & singula relaturi, oportere ad singulos choros accedere. Placuit consilium, firmatōque animo tandem è nostra cauea erepsimus. M. Gaudeo, ita me deus amet, Pasquille frater,

Aulicorū
impudentia.

te tam cōmodum introitum inuenisse. Sed sunt ne hic omnes illi sancti? P. Sunt hic omnes nominatim: sed vultus & mores parum conueniunt. M. Quī fit? P. Nescio, nisi quantum ex genio intellexi, sancti sunt personati, & qui sanctitatis prætectu bellè imponunt mortalibus, & si ex loco rē metiri licet, locus iste Mercatus potius quidam, & curia, quam cælum videbatur: Erāt enim diuersæ regiones, & vici, vbi varia erat nundinatio, vt solet in magnis vrbibus, puta Lutetiæ, aut Venetiis. M. Iam tadē describe nobis vrbē, & studia incolarum, nihil enim æquē desidero. P. Vbi per cuniculum intrassemus, in primo gyro erat regio, seu (vt appellant) chorus sanctorum Monachorum, & eremitarum, infimas ciuitatis partes occupans. M. Oportet te vidisse hic multos venerandos patres. P. Tu tecum hoc cogita: nam hic erant omnes mente capti, quid dico? Mentigantes, nec sic quidem volo, Mentientes, heus tandem Mendicantes, Augustiniani, Carnalita, Dæmoniaci, Fraudiscani, & alii omnes, puta Ceruitæ, Benebibini, Caprusiani, & huiusmodi sexcenti. M. Vidisti n' diuum Franciscum? P. Eum vidi inter suos, vbi inter cætera tractabatur de quodam cœnobio in suum honorem ædificando. M. Quis illi hoc

Chorus.
monachorum,
& eremitarum.

S. Franciscus.

hoc struere cogitabat? P. Quædam ma-
 trona in Appulia: quæ quia maritum suum Historia,
 non amabat, aut alium magis quam mari- bella
 tum amabat, cœpit tertiam regulam diui
 Frâncisci obseruare, vt liberior esset à iure,
 lege, officioque connubii. Cum vero ex re-
 gulæ decreto cogeretur ex fratribus diui
 Francisci iuuenem quendam patrem adop-
 tare, adoptauit, habuit, amauit pro suo, à
 quo tam bene, & laute est accepta, vt bonæ
 fœminæ animus & crumena ad religionem
 inclinarent. M. Intellego. Ego enim
 cum studerem Bononiæ in hoc casu audiui
 filium eiusmodi adoptati fraterculi, veri fi-
 lii patrimonium totum deuorasse: cùmque
 matrona appellasset ad Bentiuolum, qui ibi
 tum principē agebat, magno fuisse risu ex-
 ceptam. Quid postea in causâ actum fue-
 rit, nescio. P. Vtinam mi Marfori mi-
 hi semel liceat aperire, quid faciant Be-
 ghinæ, seu pissocorata ista meretriculæ. X
 M. Aliàs rideamus volo, sed cedo, vidi-
 stin' Dominicum, Bernardum, Benedictum,
 Claram, & eius æqualem Brigidam? P. Domini-
 Dominicum vidi ad tornum sedentem, & cus.
 noua rosaria, nouosque globulos diuæ vir-
 gini conficientem. Bernardus dicebatur
 multum impeditus cum suis montibus, & Bernar-
 vallibus. Nam cum de eo interrogarem vbi dus.

nam esset, alii ad claram vallem, alii ad vmbrosam vallem, alii auream vallem, alii ad sui nominis montem profectum esse dicebant, quidam vero nescio quo ad lac virginis conscendisse. M. Quid audio? est ne tot rebus impeditus bonus vir? P. Ita aiebant, Sed quod omnium maximè timebatur erat ne Heluetia tota tandem facta euangelica Diabolum in suo illo monte ligatum solueret, in tartaràque, detruderet, ne amplius regionem illam suo fœtore cõpleret.. M. Videtur esse legitima timendi causa. P. Est, Sed vt ad reliquos accedam, de quibus quærebas, vidi Benedictum

Benedictus.

Clara & Brigida.

suos monentem, vt si non caste possent, saltem caute agerent. Clara vero, & Brigida pontificem quendam rogabant, vt fœminarum collegia, & monasteria dissolueret, & vnamquamque ad suum ire iuberet, ne amplius vrerentur, necue sub religioso habitu meretricem celarent. M. Quid ille pontifex? P. Annuebat non inuitus. M.

Pius Papa.

Agnouisti ne hominem tam sani capitis? P. Visus est mihi Aeneas Syluius, qui postea Papa pius est appellatus. M. Reuera pius, qui misellarum calamitate afficeretur. Sed erat ne hoc in cœtu Aur.

Augustinus.

Augustinus, & Hieronymus Stridonensis? nam illum eremitas, monachosque instituisse suis

fuis sermonibus ferunt, vnde eius familia
 eremitana vocitatur. Hunc vero, Hierony- Hierony-
 mum dico, monachum, & Syriacæ solitudi- mus.
 nis incolam fuisse satis constat. P. Ven-
 ter hic erat: ac non stulte modo, sed etiam
 falso inepti illi sermones Augustino tribu-
 untur, quos indocti alicuius, & inepti esse in-
 ter doctos omnes constat. Quin & Augu-
 stinenses ineptius se eremitanos appelli-
 tant, cum nemo vnquàm magis in homi-
 num celebritate vixerit, quàm Augusti-
 nus, qua in re satis quidem illum imitan-
 tur, vtinam & sanctimoniam eius, ac fidei
 sinceritatem, imitarentur parum enim titu-
 los curaremus. Hieronymus autem mona-
 chus quidem fuit, hoc est libere, & sua spō-
 re solitarius aliquando vixit, sed nullo, vt
 aiunt, voto, nulliūque sacramento religio-
 nis obstrictus, præterquàm christianæ, quo
 se, mystico lauacro sumpto, Romæ obstrin-
 xerat. Nec est quod quisquàm suā sectam
 hoc autore tueatur, qui sectis, & omni ambi- Monaste-
 tioni semper fuit infestissimus. M. Pro- ria olim
 bas mihi Pasquille quæ dicis: nam & ipse in quid.
 can. 12. quest. 1. can. Necessaria: animaduerti
 monasteria, seu cœnobia ista nihil aliud,
 quàm collegia literarum, & scholas iuuen-
 tutis extitisse, tametsi postea supersticio at-
 que auaritia omnia corripit, & ex libero

Amedeus

viuendi genere seruitutem quandam necessariam, & carcerem fecit. Porro vidiſti'ne Amedeum Sabaudia ducem? P. Eum'ne qui ad Ripaliam apud Allobrogas ad Lemanium lacum eremiticam vitam ducens niues contemplabatur? M. Hunc ipsum aio. P. Audiui illum relegatum fuisse nescio quo, propterea quod passus fuisset se Papam creari, nec refragatus esset, Eugenio. 4. sedente, & sic Papatu, ducatūque fuit expoliatus. M. Ergo poterit ad pristinum institutum reuerti, liberiūsq; non niues modo, sed etiam stellas contemplari. P. Videlicet illum imitatus, qui amissis bonis dixit, expeditius philosophabor. M. Habes'ne aliud de istis eremitis? P. Audiui eos cum Lucensibus aliquot litteras habere. M. Quid istis eremitis cum Lucensibus negotii est? an societatem aliquam, aut rationes mercaturæ habent? P. Non, sed mulieris. M. At isti non ducunt vxores. P. Non ducunt, sed abducunt, aut seducunt potius. Nam ab hinc triennium puto, eremita quidam egregius impostor, Lucæ simulata pecunia, viduam Camillam, fœminam primariam, prætextu religionis deceptam, clàm abducit. M. Quonam? P. Montalcinum. Scis eos ibi sua lustra habere. M. Scio. P. Ea cum opti

Eremitæ
historia.

optima dote relicta à marito erat. Hanc dotem eremita poscit, quod mulierem cum dote sua ad vitam solitariam transire æquum sit. M. Videlicet qui nolit ouem sine vellere. P. Fratres mulieris negant, quod dotem in familia manere oporteat. Sed fœnus & pecuniæ fructum, quamdiu illa vixerit, pendere paratos esse. Causa Romanam protracta fuit. Ibi eremitæ impostura, & plagium tam apertum comprobatur, contra Lucenses decernitur, à sacris interduntur, ni summam totam numerent. M. Non mirum si imposturis, & superstitione enecti plagiariariis, & impostoribus fauent. Et hæc quidem causa ad aures meas peruenit. Sed visa cardinalium, ad quos reiecta causa fuerat, nequitia, & pertinacia, me ab ea causa libenter submouit. P. Prudenter quidem fecisti, nam oportebat te, aut in ipsorum sententiam pedibus ire, aut magnam subire illorum iudicum inuidiam. Habes igitur præclaros eremitas, eorūque mores, non tamen omnes, nam omnes narrare quî possem. Verum tu Marfori sapientis poetæ sententiam vbique seruabis. Ab vno, inquit, disce omnes. M. Seruabo. Quare age define referre nominatim, & quid generatim ab omnibus fiat, qua nam de re consultant, velint ne tandem aliquid

S. patrum
studia.

boni prospicere mortalibus pessimis eorum exemplis iam ferè ab omni religione alienis. P. Prospicere Marfori ais: utinam non pergerent nocere. Primum enim pro se quisque erat sollicitus, ut suus ordo (si tamen ordo appellandus) haberetur sanctissimus, quam putabant vnicam viam ad magnas diuitias, & opes congregandas. Ad eam vero opinionem comparandam quisque studebat aliquid noui inuenire, quod homines in sui admirationem traheret, vidi ibi apparari nouas formas cucullorum, nouos & horribiles ritus, quos nondum viderunt priora sæcula, sed reseruantur ad oppugnandum Euangelium, nam non potuit commodius vnquam fides oppugnari, quàm superstitione veræ religionis titulo palliata. Tantum potest opinio sanctitatis: cuius rei passim exempla vides. An non meministi, cum primum cresceret religio franciscana, illos bonos patres opinione sanctitatis omnes mortales sub illis iniitiis sic inescasse, ut qui monasterium diui Francisci in sua ciuitate, aut municipiolo non haberent, putarent se infelices? Immo tantò fuit hominibus stulta persuasio de iis seraphicis, ut induere eorum vestes, aut colorem imitari putarint & ad febres quartanas, & ad alia, vim habere maximam, creditumque est tandem

dem in cucullis eorum sepeliri, esse recta ad
 cælum contendere: Adeo vt Christophorus Cristo-
 Longolius, deposito Romani ciuis nomine, phorus
 pro quo tanta contentione declamarat, vo- Longo-
 luerit franciscanus potius in sepulchrum lius
 deferri, quàm ciuis Romanus titulo tam su-
 perbo, & (vt ille putabat) fœlici, immò quàm
 christianus recondi. Eadem insania Rodol-
 phus Agricola laborauit, Albertusque Car- Agricola
 porum princeps cognomento Pius. Et quid Albertus
 multis opus? huc isti fratres deuenerunt, vt Pius.
 suæ sanctitatis prætextu numero omni se
 exemerint, adeo vt ne pontifici quidem ip-
 si amplius subsint, & interim omnes morta-
 les sibi subiecerint. Quis est enim qui nesci
 at superioribus sæculis, dum dormitarent li-
 teræ christianæ, omnes istos ceu dei nepo-
 tes æstimatos esse, eorùmque consulta ma-
 iore in precio fuisse, quam Christi? Nā Chri-
 stum ignorabant, quem ex Euangelio, quod Euangelii
 apud hos captiuum erat, oportebat cogno- um capti-
 uisse. Porro isti, cum librum pacis, & liberta- uum.
 tis soli sibi vendicarent, vulgus autem puta-
 ret eos omnia sua ex hoc vñico libro addu-
 cere, cum ipsi mendaciis vñdequaque con-
 tractis, & horrendis miraculis, & purgato-
 riis confictis populum dementarent, fuit fa-
 ctum, vt partim sui admiratione, partim timore,
 miserum populum ad omnes nugas

Pasquilli
consili-
um.

credendas compulerint. Si doctrinam illo-
rum temporum videas, & onera & sarcinas
quibus populum onerarint, iurabis legem
Iudaicam centuplo mitiorem fuisse. M.
Quid igitur agendum censes in tam deplo-
ratis rebus? P. Ad legem, ad prophetas
eundum, disquirendæ, magistri consilio,
scripturæ. Nam cum Euangelium huiusmo-
di olim consiliis extinctum sit, & iam rur-
sus reuiuifcat, necesse est ad eadem reme-
dia recurere. Et id est quod dicebam nouas
rursus laruas istos quoque excogitare, qui-
bus stultos mortales rursus aduocent ad su-
am illam tam sordidam seruitutem. M.
Ergo, quantum audio, nouas rursus impo-
sturas mortalibus immittere cogitant. P.
Sanè istud credebantur omnes conari, & si
rem expendas, necesse est illis ad huiusmo-
di studia decurrere, postquam Christus cum
suo simplici Euangelio rursus prodit in lu-
cem. M. Obsecro te, mi Pasquille,
quando huc sermo noster recidit, vt dicas
mihi quomodo Christus tandem hos reddi-
derit tam suspitiosos. P. Hei mihi Mar-
fori, id tu adhuc ignoras? legisti ne vnquam
Euangelium? M. Non sape, nam solum
assueui Clementinis, Sextis, Decretalibus,
Strauacantibus pontificum. P. Ergo ha-
bes iustam ignorantia causam, quod chri-
sti-

stianus, Christi doctoris, decreta ignores? di-
 cam vero vt clarè omnia intelligas. Bonus
 Christus cum doceret quèdam Phariseum,
 quid faciendo posset in vitam ingredi, om-
 nino duobus præceptis omnè strauit viam,
 præceptis dico tam locupletibus, vt quic-
 quid vnquàm præcepissent vel lex, vel pro-
 phetæ, istis duobus contineretur. Præcepta
 autem fuere huiusmodi. Dilige Dominum
 deum tuum ex toto corde tuo, ex tota ani-
 ma tua, ex totis viribus tuis: & proximum
 quasi teipsum: vt hanc putarit ad cælum
 viam, fidem, & amorem in deum. (Sunt e-
 nim hæc duo ita coniuncta, vt re separari
 non possint) pacemque, & charitatem ho-
 minum. Porro cum omnes viam, qua ad vi-
 tam itur, scire desiderent, & nemo melius
 sciat Christo, qui descendit de cælo, & rur-
 sus in cælum ascendit, factum fuit, vt, dum
 quidam hanc ex euangelio scire desidera-
 rent, illa tandem reperta putarint quic-
 quid extra hoc esset, ad vitam esse superua-
 caneum. Et sic incœperunt reiici cuculla, ro-
 saria, peregrinationes, meretriciæ, & odio-
 sæ illæ abstinentiæ, & tota vita, abiectis su-
 perstitutionibus, ad dei amorem, & homi-
 num cœpta est reformari. M. Ergo Chri-
 stus istas frateitates non præcepit? P.

Christi
doctrina.

Iam antea tibi dixi Christum sinceritatem,

Fraterni-
tes.

& candorem in suis requisuisse: fucum ve-
 rò omnem vulpibus, lupis, & Harpiis reli-
 quisse, quibus laruis opus est, ne vera for-
 ma terreat mortales. M. Si ista vera sunt,
 quid Christiana regula expetibilius? si so-
 lum hoc agatur apud omnes, vt, relictis nu-
 gis, quæ ad pietatem nihil faciunt, charitas
 tam in deum, quàm in proximum redeat,
 quæ si posset persuaderi à sedulis episco-
 pis, & concionatoribus, non solum homi-
 num societati, rebûsqûe publicis, sed & o-
 mnium animis consultum esset. Quid enim
 optatius humano generi contingere pos-
 sit, quàm hominem homini benefaciendo
 esse deum? P. Fateor, Marfori: sed vides
 hic aperte simplicitatem Christi esse homi-
 nibus scandalo, non secus atque olim Iu-
 dæis in desertum conductis. Nam istis deus
 præter hæc duo præcepta nihil dare cogi-
 tabat, neque vllis externis rebus onerare,
 sicut cum eis fecerat in AEgypto, & antea
 tempore patriarcharum, qui sine multis ce-
 remoniis summè placuerint deo. & ecce
 homines importunissimi incipiunt tumul-
 tuari, volentes ceremoniis, sicut viderant
 olim AEgyptios, onerari. Quare & subito
 vitulum aureum sibi cōflarunt, cui ludos, &
 ceremonias ad AEgyptiorum morem exhi-
 buerunt. Quod cum animaduertisset Domi-
 nus,

legis Mo-
 saicæ oc-
 casio.

nus, stultum populum grauissimo ceremo-
 niarum, & legum iugo multauit, quod nec
 ipsi, nec posteri ipsorum vsque ad Chri- Legis iu-
gum im-
portabile
 stum, portare potuerunt, vt Petrus in actis
 ingenue fatetur. Similiter hodie factum est.
 Nam simulatque C H R I S T V S cum
 simplicissimis quidem illis, & paucissimis
 sacramentis, ac præceptis reiectus est, sta-
 tim ceremoniarum, & superstitionum, ve-
 luti pelago quodam dei iusto iudicio su-
 mus obruti, vt nisi Christus nostri miser-
 tus tandem rediisset, necessum fuerit om-
 nes hac inundatione perire. M. O mise-
 ros christianos, qui cum Christi fratres, ac
 proinde reges, & sacerdotes esse possent,
 malunt Sathanæ, & eius vicario Antichristo
 seruire, & relicta veritate, ipsam amplecti
 vanitatem. P. Certè nihil aliud ille egit,
 & docuit, neque aliud requireret de manibus
 nostris. Nam ad iudicium cum veniet, non
 quæret exte: audiisti missam? legisti ne ora-
 tiones Brigidæ? obseruasti ne negulam diui
 Francisci? & huiusmodi: sed illud testa-
 mētum, quod tibi tam sedulo cōmendauit,
 cum inquit: Pacem meam do vobis: pacem
 meam relinquo vobis. Hoc meum est ius-
 sum, vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi
 vos. Porro an fecerit secundum præscrip-
 tum huius testamenti, perspicuum erit;

cum dicit: Sitiui, & non dedisti mihi, bibere: esuriui, & non dedisti manducare: & similia, quæ si inuentus fueris bona fide fecisse, regnum possidebis sempiternum: sin minus, in stagnum æterni ignis demergêris. M.

Quântum intelligo, qui præcepta hominum faciunt, consulunt ipsi sibi: qui vero præcepta Christi, coguntur & alis prospicere. P. Recte concludis, & hinc manauit omnis error, quod dum quisque suo honori, & commodo consulit, tot facta sunt sectarum diuortia perniciosarum, vt iam nullus sit finis. Nam si regulam Christi spectemus, hic omnes fratres sumus, & ex æquali hæredes, vna omnibus vita, scilicet fides: vestis charitas, vnum omnibus ingenium, nimirum mittem esse, & non elato, aut tumido corde. Apud tales est æqualitas, nec est nulla principatus cupiditas, sicuti in rudibus adhuc apostolis, dum Iudaicum quendam Messiam somniarent. M. Pulchre hæc omnia disputasti: sed hoc mirabar, quod isti, amissa opinione sanctitatis apud omnes, hodie hæc tam nota retia tenderent? P. Nescis omnem mouendum esse lapidem in rebus quas efflictim desideres. Ita isti faciunt qui iam ad hoc, iam ad illud confugiunt, temporibus, & hominibus sese conformantes. M. Ergo ne alia adhuc instru-

men

menta habent, quibus suum negocium apud homines promoueat? P. Quasi istis vnquam aliquid desit, quo irretiant, & inescent homines. Nunquam considerasti tot falsa miracula, tot superstitiones, tot meritorum, tot bonorum operum publicas nundinationes? M. O astutiam! sed quæ bona opéra isti possunt vendere quæso? quibus semper plus deest, quàm superest? P. Aiunt se legere horas canonicas, vigilias, & missas pro defunctis, & ieiunare, & hæc dicunt se posse aliis (elargientibus videlicet) applicare. M. Quid hic tu de vigiliis, & missis pro salute mortuorum? nam audio hodie in magnam dubitationem vocari. Dic quæso quid hic mouerit ad dubitandum de tam sanctis sacrificiis pro redemptione mortuorum? P. Dicam, quando ita iubes. Hinc cœpit omnis dubitatio, quòd de hac redemptione, an facta sit, nunquàm constat, & missæ extenduntur in infinitum. Ego enim priusquàm euaderem in saxum hoc, vt sæpe accepisti, erā tonsor, magister, vt nunc, Pasquillus appellatus: oblectabam me rythmis, & iocis, sicuti & facio hodie. Ergo cum iā cœpisssem obrigescere, coactus sum nescio quid à Frāciscano quodā, ex eis qui lignipedes appellātur, pro parētibus, & missis in orbē semper redituris, testamento

Missæ p
mortuis.

Pasquilli
historia &
transfor-
matio.

relinquere. Interea mei hæredes, cum de fortuna mea essent certi, & cognoscerēt me Pythagoricè in hoc saxum transformatum esse, semper quæsiuerunt ab asininis istis fratribus, quousque legēdæ essent hæ missæ. Illi respōderunt legēdas esse perpetuo: quando quidem nescirēt an in purgatorio, an apud superos essem. Cum ipsi verò se sperare meliora dicerent, & multitudinem annorum opponerent, se credere, bonum Pasquillum, hominem macilentum, tandiu non potuisse flagrare. Responderunt boni patres, fac ita esse, nos volumus legere nostras missas, & habere vestras pecunias: cum que mei adderēt me incœpisse in saxo rursus viuere, & scribere, & dictare vt prius, nihil (inquiunt) nostra hoc refert: istæ sunt nostræ facultates. Iam tu Marfori, qui es iuris peritus, scis hanc donationem caussa mortis in conditionibus esse, vt si Pasquillus moreretur, quotannis tanta summa pro missis numeranda esset, donec ille ex purgatorio euolaret. Nam ista donatio habet se instar vus fructus limitati, cum adiunctione rei futuræ. Nunc verò si quod in adiunctione positum est, futurum ne vnquā sit, hæredibus æque, & sacrificulo incertum semper fore necesse est. Scis enim ex mortuis neminem redire, quid opus est istis sacrificulis quicquam

quàm dare, aut ipsorum missis fidei aliquid habere? nam quæ est dementia rei incertissima fidem adhibere? Sed nunquid non rediere nonnulli, & sui status quosdam fecere certiores? P. Rediere, si monachorum somniis, & commentis velimus assentiri.

M. At sanctus ille Gregorius non est tamen mentitus, ut alios omnes mendacii accusare velis. P. Fuit tamen & ipse monachus, qui si mentitus non est ipse, mentitus tamen est Necrodæmon, seu Cacodæmon ille impostor, qui Gregorii se esse hominis defuncti animam persuasit, idque magna cum iniuria diuini præcepti, quo veritatem, aut quicquam aliud à mortuis inquirere prohibemur. Verum ut ab vno omnes discas, ut ille de Græcis dicebat, volo tibi necromantiam Aurelianam narrare. Aureliæ, quæ vrbs est Galliæ, superioribus annis mortua est præfecti vxor, nobili genere, & lauta fortuna, quæ se efferri testamento sine pompa, sine missis sepeliri, cauit. Sepulta vero in Franciscanorum cœnobio fuit. paulo post audiri voces, & strepitus quidam horrendi in cœnobio, tantisper dum sacrificulus in missa suum deum impanatum populo auersus ostentabat. Concursum factus est ad eum locum promiscuæ multitudinis: auditum est, sensum est, creditum

est, ad Demortuæ maritum extemplo res
delata est, adiit, accessit, de re tam noua di-
ligenter quæsiuit. Aderat exorcista, qui spi-
ritum illum inquietum cogeret responde-
re. Rogat esset ne paradisi incola, hic nihil
auditum est. Adiecit inferni ne, & tum quo-
que muta omnia. Ergo, inquit exorcista, è
purgatorio ad nos huc cõmigrasti? Hic spiri-
tus semel parietem graui percussit ictu. Rur-
sum cœpta est lōga ante mortuorum series
recēseri, an hic, vel ille esset, ad quorum no-
men nihil neque voce, neque strepitu res-
ponsum est, donec ad eam ventum, quæ nu-
per sine impensa, & pompa humata esset:
tunc enim bis spiritus fabricam grauius
percussit. Mox rogat exorcista quam ob-
causam ad purgatorium detrusa esset mise-
ra anima, ac multis propositis causis, sensim
eo delabitur, vt roget, num propterea fa-
ctum sit quod fuerit Lutherana. Tunc ter
insonuere caua, gemitumq; dedere cauer-
næ. Hic præfectus, homo prudens, & cautus,
singulis obseruatis, notatōque loco, vultu,
tristitia, admirationēque simulata, patres
illos reuerendos penè omnes, saltem hono-
ratiores inuitat ad epulum, & in posterum
diem, parentalia, missarumque centenum
numerus indicit, vt famelicæ animæ satisfac-
eretur. Postridie incenduntur vbiq; fune-
lia,

lia, missæ innumera ad inferna mittuntur, Christus, seu potius Christi multi ad purgatorium descendunt. Boatus fit magnus, & sepulchra aqua lustrali insperguntur, thurêque Sabao centum calent aræ. Post hæc itur ad lautissimum, & opiparum epulum, dumque in præfecti domo accumbunt patres, dispositi exploratores in monasterium vadunt, ad notatum locum se conferunt, latebras inueniunt, erant enim cœnationis fornices, è quibus tres spiritus, inuitis paucis, qui aderant, monachis, eripiunt, & ita locum à dæmonibus obsessum liberant?

M. Qui potuerunt teneri, cum incorporei sint? P. Diuus Augustinus spiritus habere corpora quosdam tenuissima, alios crassiora affirmauit. Ii erant ex crassioribus, ut ferè habent qui monasteria incolunt. M. Ergo planè erant spiritus? P. Tres, Marfori, erant monachi, ex iis, quos nouitios vocant, hoc est nondum in monasticis fraudibus, & artibus magistri, aut veterani. M. Mirabar si quid esset in monasteriis nõ fraude, & præstigiis plenum. Et memini tale quiddam Taurini, quæ est ciuitas Pedemontana, factum fuisse. P. Hosce tres diabolos in epulo statuunt, quos ubi Archidæmones illi accumbentes agnouerunt, obstipos capite se vicissim intuentes obmutuere.

Non diu autem post capti præstigii autores
varie multati sunt. M. Miror quid im-
pediuit quominus Rex, tanta iis imposturis
patefacta fenestra, euangelium in Galliam
libere admiserit. P. Nescis Sirenes istas,
quæ Circum aures eius insonant, hæcenus
obstitisse, & Circem suis incantamentis esse
cisse, ne asini viderentur asini, & ne verita-
tem, quam agnoscit, admitteret? Verum
confido aliquando regem Vlyssæa herba
Circem, & incantamenta omnia lusurum, &
veritatem recepturum. M. Debemus
meliora sperare. P. Ita est. Sed est ne
hoc meliora sperare, vt ad istos Cyclopes
redeamus, credere vt quis perpetuo sit in
odioso isto purgatorio? Cur non potius spe-
rant eum esse in cælo? & missas faciunt tot
missas? Ego semper de eo, qui in Christi fide
moritur, malim sperare ascēdisse in paradi-
sum, quàm in purgatorium descēdisse. Fide
enim deum corda purgare, vt alios omittā,
apertè docet apostolus Petrus in actis:
Quod si fidem habent, purgati sunt, non e-
gent purgatione, nec iam quicquam impe-
dire potest, quominus in cæli palatia, &
templa euolare queant. Quid quæso est,
quòd nostri pastores de nostra salute sic du-
bitant, vt credant nos in purgatorium po-
tius concedere, quàm in cælum? certe fa-
ci-

ciunt vt credam eos sibi male sui officii
conscios esse. Nam si suam ouiculam recte
instituerunt, recte verbo dei pauerunt, &
Christo credentem ab hac vita dimiserunt,
quid opus est ouiculis miseris tam dira o-
minari? & circa tot sacrificia insanire? quæ
tam crebro vsurpata, iterataque, satis osten-
dunt nunquam sufficere: nam si sacrificia
ista essent aut idonea, aut accepta deo, pro
mortuis, quid opus esset toties iterare? pū-
tas ne tantam multitudinem missarum, quæ
nullum finem habent, non fecisse, vt multi
hodie credant aut purgatorium esse fabu-
lam, aut ex purgatorio nullam esse redem-
ptionem? M. Placet mihi hic sermo: sed
quando in purgatorii mentionem incidisti,
& supra dixisti ex mortuis neminem redi-
re, rogo vt dicas an purgatorium videris:
& quomodo ex illo sis ereptus. P. Ego,
mi Marfori, nunquam re vera fui mortuus,
sed solum ex corpore in saxum viuus, vt vi-
des, translatus sum, vsus quodam commuta-
tionis genere, vt in hunc vsque diem Pas-
quillus nequiuertit mori. An autem purgato-
rium viderim, miror cur ex me quæras,
quem scis in cælum solum ascendisse, nisi
forte velis Christum, aut Christi sangui-
nem purgatorium nominare, præter quod
purgatorium, aliud nullum esse credo. M.

Intelligo hæreticorum dogma. P. Equidem an hæreticum sit nescio, hoc autem certo scio, Pauli in epistola ad Hebræos esse sententiam: absque sanguinis effusione non fieri remissionem, vel expiationem peccatorum: ex qua sententia sic logice colligebam: primum, isti non effundunt sanguinem, deinde, in purgatorio non est sanguis: ergo in purgatorio non potest fieri remissio, aut expiatio peccatorum. Non esse autem ibi, neque effundi posse sanguinem, primum ex eo patet, quod solæ animæ sine suis corporibus ibi esse dicantur, quæ sanguinis, & concretionis expertes sunt. Deinde id ipsum poetarum fabulosa mendacia testantur, cum quibus, quæ isti de purgatorio dicunt, belle consentiunt. Nam Vergilius nugæ Platonicorum secutus sic cecinit:

Alia panduntur inanes

Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto

Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Vbi triplicem expiandi, purgandi que materiem vides, ventos, aquam, & ignem. Tametsi, nostri Cyclopes, Sathanaeque archimagiri ignem, & flammæ magis probare videantur, quo magis pauidos mortales terrere possint. Porro antequam hæc argumenta haberem, ipsi pictores fecerunt me sæpe de hoc igne dubitare, nam cum pingere

rent

rent homines in altum sublato, integris crinibus, & barba, nec vlla parte vstulata, integrum & inuiolatum corpus satis indicabant, ex quo putavi hunc ignem non magnam habere vim ad exurendum. Præterea sciebam esse apud istos septentrionales magis in usu (nam & cuiusdam sancti patricii habent purgatorium Scoti celeberrimum) qui ut frigidi ad deum non venirent, opus fuit aliqua calefactione, & hic ferè videtur fuisse huius ignis usus à principio. In quibusdam vero picturis vides angelos animas ipsas hoc igne quasi momento calfacere & lustrare, illicoque in altum tollere, ne detrimentum patiantur. Iste vero tam terribilis ignis, qui totum mundum hodie ad trepidationem compellit, nescio quo fato extinctus sit, cum iam esset ad arandum instructissimus. M. O vtinam vera dicerès. Sed audiuiſti'ne hoc à quocquam? P. Nuper Geneva rediens, cum per Heluetios iter facerem, audiui hoc à meo hospite. M. Refer historiam. P. Subit'ne anni illius, in quo tanta diluuià ab astrologis passim prædicebantur? M. Memini: fuit annus à Christi seruatoris ortu M. D. XXIIII. P. Meministi'ne & illo tempore multas preces deo, & supplicationes factas, ut tam dira prognostica

auerteret. M. Et hoc ipsum memini. Ab omnibus orabatur, & trepidabatur. P. Vera narras: & eo tempore deus nostri misertus, iussit Neptunum aliò ducere aquas. Is cum illam grandem colluuiem non posset omnem quò volebat effundere, ad purgatorium bonam partem demisit, ex quo tantum damni sensit hic ignis, vt nunquam deinceps verè arserit. Nam magna pars extincta fuit: reliquum illius ignis aquam, quasi hostem suum, fugiens, primum in Siciliam, deinde in montem Vesuuium, postquam sibi sensim viam strauisset, erupit magno cum impetu, iturum etiam postea Romam, vnde primum cœpit ardere. M. Tam dirus ignis audeat ne tam sacram urbem inuadere? P. Non inuadit qui postliminio ad propria reuertitur. M. Habet ne male ista tempestas hos deos? P. Quam ægrè ferant vix vnquam credas Marfori. Hodie sollicitatur mirum in modum Vulcanus, vt alium restituat: nam ex monte Aetna per quendam abbatem primum importatus esse Romam ad diuum Gregorium creditur. Quare nisi Vulcanus alium accendat, verentur ne magna optimi vectigalis pars eat deperdita. M. Sanè & ego dubito. Scis tu quidem hunc ignem iam dudum terruisse omnes mortales, & maxime
fe-

febricitantes, qui ex calore, quem in præcordiis sentiebant, ad purgatorii ignem decuplo feruentiorem argumentantes, non poterant non maxime trepidare. Si vero ista innotuerint vulgo, quis erit qui amplius velit fraudem facere suis liberis in testamento? Quis vel teruncium legabit cœnobiiis, & crassis istis patribus? Quis denique magni faciet in cucullo sepeliri? P. Nul-
 lus omnino: quod quia isti verentur, alium ignem iam reperiunt, & quidem præsentio-
 rem. Nam posteaquàm vident maximam partem hominum flammis illas mortuo-
 rum contemnere, viuorum iam flammis vi-
 uentibus ad mouere cœperunt. Sed nec pro-
 ficient hilum. Nam hoc genus hominum in
 flammis uiuit, & velut phœnix ex suis cine-
 ribus renascitur. Et de his verum est, quod
 ait poëta. Igneus est ollis vigor, & cœlestis
 origo. Sed tempus est vt ad nostros choros
 reuertamur. M. Tempus: sed vidisti ne
 Capucinos istos? P. Istos ne qui iam pas-
 sim in omnibus Italiæ vrbibus incipiunt ni-
 dicare, sordidis, & rudibus cum vestibis,
 tum moribus, cucullo prælogo, acuminato,
 & ferè forma ea qua pingitur Diabolus Chri-
 sto spectra obiiciens in deserto? M. Istos
 aio, quorum generalis, & imperator, erat
 Bernardinus Ochinus Senensis, qui tantum

sanctitatis fama effecit, vt Capucinatorum natio iam aliquo numero esset: ni tandem ille sua abitione & fuga, eam ita concussisset, vt penè funditus collapsa videatur. P. Satis intelligo, nam & Bernardinum in Italia vidi, & Geneuæ, cum Germaniâ & Galliam peragrarem, perlibenter salutaui. Hic enim is cum persancte viuit, tum patrium, domesticumque stilum in Aetneos istos fratres, & magistros nostros stringit. Huiusce igitur sectæ in hoc cælo vnum, aut alterum vidi per cælum cursitantem, nemo illis assurgebat, nemo locum dabat, adeo omnibus odio, & cōtemptui esse videbantur. Tandem cœperunt illi inter se nescio quid de libero arbitrio, vt aiunt, liberæque voluntate rixari & cōuiciis agere. M. Credo hanc enim materiâ, cum Patauii essem, vt fierem canonista, bacchanalibus obtrudebant omnibus baiulis, laniis, & coquis. Sed quæ sit vt sic inuisi sint? debebat tam monstruosus habitus saltem aliquid existimationis comparasse. P. Quod ob nimiam hypocrisim, quam sorditudine, & mōstroso habitu ornant, ab aliis sectis ad suam imposturam omnes homines tracturi viderentur. M. Ergo & hic inuidia regnat? P. Quasi illa non iam pridem mundo relicto monasterium intrarit, facta & ipsa monacha vbi enim m-

io.

iorem inuidentiæ fellem inuenias, quam apud istos dulces patres? Iam ne excidit tibi istud esse cælum pontificium, in quo immortales ipsi, mortalibus sunt multò deteriores? istud autem post melius intelliges. M.

Est ne hæc illa cælestis concordia? P. Vna est omnium concordia, vt se, suamque famam supra Christum ponant: in reliquis ex diametro dissideant. Nam quid quæso aliud est tot monasteria condere, tot sectas, tot varia nomina, tot colores, tot ritus inuenire, quam memoriam Christi sensim abolere? Equidem monachismi ortum, christianismi interitum fuisse affirmo. M. Ita videtur quidem. Sed perge ad reliqua obsecro: nam me quo vltèrius progredèris, eò magis audire delectat, tantam in re ipsa vtilitatem esse video. P. Choro monachorum, & eremitarum proximus chorus est

Chorus
virginum

virginum, & viduarum, vbi licet videre milia muliercularum multa. M. Ergo mulieres hic sunt supra viros, & gradu celsiores? P. Sic opus est, vt inter monachos, & confessores collocentur. Nam hinc monachi docent illas quomodo Diabolus ille sit in suum infernum immittendus, quomodo cum eo pugnandum, & quomodo in ecstasim abeundum. Illinc vero confessores illas audiunt enarrantes quicquid visu, verbo, &

opere deliquerint, & sic impositis manibus virga illas percutiunt in pœnitentiam, vt hic fieri à pœnitentiariis Papæ vides. M. Intelligo: in medio videlicet sunt collocatæ, ne possint euadere. Vnum vero est hic quod me mouet, quod in letaniis postremum locum tenent: hic autem supra monachos sunt, quibus eas subesse par fuerat. P. Error est in libris Marfori, non in re: & qui letanias sic disposuerunt, rem non satis bene putarunt: alioqui fœminas non collocassent in extremo, quæ custodiendæ ipsæ sunt, nō custodire debent. Quod autem a sexu argumentaris fœminas subesse oportere, frigidum est: nam satis eas sibi subiiciunt monachi, & sacerdotes, cum libet. M. Sed est ne nomen vnum, atque habitus? P. Qualis aliorum est omnium varius, & multiplex. Nam aliæ Cælestina, aliæ Vastalina, Clarina, aliæ, aliæ Martyrina, Brigitina, Barbarina, aliæ Luciana, Mariana, Martha, Benedictina, Frâciscana, Dominicana, Augustiniana, Carmelitana, Seruiana, & ut audio, etiam Puttanina, ab autore, duce, loco, & re, nomen & habitum habent. M. Quid moliebatur hic sexus? P. Quæ meliores videbantur, nam de viduis postea, primo gloriabantur tam superbo virginitatis titulo, deinde gaudebat quod spectabi-

liorem illam Christianorum partem pertraxisset in eandem opinionem: Hoc vnum hic audiui iactari vnam virginitatis, & cœlibatus opinionem, aut si mauis vnum matrimonii odium. M. Non videbatur falsa iactantia: nam nisi Pontifices, & sacerdotes, & Monachi ab vxoribus sese abstinuissent, iam ceciderat tota pontificia regio distractis hinc inde per filios redditibus, quibus solis capiuntur, vt & ad eam factionem transeant, & in ea permaneant: vt hodie in pontifice Paulo tertio patet. Scio enim quantum eius filiorum, & nepotum nuptiæ Romanæ ecclesiæ ademerint. Iam tecum estima si quis alius vnquam superuenerit eiusdem conditionis, futurum esse vt Pontifex vix Romam, & tres tabernas sit habiturus. P. Sapis Marfori, & ego in eadem iamdudum sum sententia. M. Sed hoc miror in dote animi tam rara an possint tot virginum millia esse: maximè cum sit virtus, quæ sola concupiscentia amittitur. Nam si vidisti mulierem ad concupiscendam eam, iam moechatus es in corde tuo. P. Loquimur secundum vulgi opinionem, qui putant vxore, aut marito carere virginem esse. M. Sic fornicatores, virgines esse possunt. P. Non nego, si modo iurauerunt se vxorem non ducturos: Deinde illud vulgatum: Et si

non castè, tamen cautè, omnia excusat. Vltimo sufficit quod deberemus quidem. M. Dubito ne cum hac opinione multæ sint impuræ virgines. P. Vera narras: alioqui quì esset verum, quod in Euangelio dicitur: Meretrices & Publicani præcedent vos in regno cælorum? & quinque virgines exclusas à sponsi Christi thalamo esse? M. Ergo vidisti hic Catharinam, Barbaram, Odiliam? P. Vidi, sed nescio qua ambitione deuinctas. M. Quid audio? Sunt ne hic ambitiosæ virgines, quæ omnia contempserint, vt haberent sponsum Christum? P. Olim omnia cõtēpisse leguntur quidem, & credendum censeo piis, & eruditis historiis, in quibus nihil temerè, nihil superstitiosè recensetur: Sed hic mihi visæ sunt & pellem, & ingenium mutasse. Nam hic Catharina promittebat omnibus, qui eius passionis, quam vocant, recordarentur, à fulminibus & tempestatibus immunitatem. Barbara vero fortunas belli prosperas, quamquam & hanc tonitrus matrem, tempestatumque potentem faciunt. M. Audiui istam Barbaram ob ieiunium sabbati, quod in honorem eius fit, multos milites reddidisse ad prædam audaciores. Noui qui eam, vt à bōbardarum ictu ipsos defenderet, in gladiis, & thoracibus ferreis depinxissent.

P. Ego mi Marfori, quando huc deducta est nostra oratio, sanè istud mecum miratus sum, neque vnquam ad credendum potui induci optimos sanctos sub supplicii horam hac ambitione detentos fuisse, vt vel-
lent apud posteros magni fieri, & celebrari: & putabam rem esse ridiculam, quod apud suos tum esse non voluissent, id apud posteros velle esse. Præterea certo certius habebam diuos verè à deo genitos nihil nisi Christum vnquam quæsiuisse, non se ipsos, vt affingunt in suis historiis indocti monachi: & vtinam habeamus horum historias repurgatas: miraberis tam vastum mendaciorum pelagus rescissum, vtinamque christiani præter solam Christi vitam, nullam magnificerent, non tot essent dissidia; nam dum nos ad sanctorum vitam imitandam componimus: illa vero ex historiis spectatur illæque mendaciis, & commenticiis superstitionibus scateant, nō possumus non in variam vitæ rationem, variâsque sectas incidere. Et hoc vides hodie inter monachos, dum ille Franciscum, alius Dominicum, alius Bernardum in solis vestibus, & coloribus imitari conatur: hinc tot sectæ, cultus, mores, dum quisque sancti sui institutum defendit. Si vnus Christus esset propositus, nihil esset horum: sed pax & tran-

quillitas per omnia. M: Ergo & hic, vt ad propositum redeamus, quantum audio, non caret suo vitio virginitas. P.

Iam audiuiſti fuiſſe viam ad confirmandum hoc cœlum. M. Audiui, ſed viſa ſunt mihi hic vitia virtutum nomina induere, &

D. Hieronymus.

fornicatio virginitas vocari, quo magis D. Hieronymum ſum miratus, qui iſtam virginitatem tantopere laudari, ſic vt concludere auſus ſit: bonum eſt homini ſine vxore eſſe, malum eſt ergo homini vxorem habere. Et alibi acclamat. Deum virginitati Paradifum, matrimonio terram dedicaffe. P.

Iſta haud dubie Montani hæreſim ſapiunt: vt eſt illud quoque quod ſecundas nuptias omnino damnare videretur. Nā cum ad verſus Iouinianum ſcriberet, & ſecunda & tertia matrimonia vt mala permitti affirmavit. Et ad quod ſemel arripuit confirmandum tuendumque, totam diuinam ſcripturam cogit, ac trahit inuitam. Id quod ſæpe illius ſcripta conſiderans ſum non mediocriter admiratus, cum alioqui fama ingenii, & literarum gloria nulli veterum doctorum ſecundus extitiſſet. M. Libri igitur illius magna cum animaduerſione, atque iudicio legendi ſunt, Nam nihil periculoſius quam mala alicuius ſcripti interpretatio, quæ & legenti in eundem errorem, ni ſit oculatus, &

prudens trahit. P. Ita est. Sed quid facias, Dalmata erat, qua gente nulla magis se, & sua admiratur, nec in concepta opinione vlla est pertinacior. Hieronymus castus volebat videri, ideo monogamiam, & virginitatem hyperbolicos extollebat, & nuptias tantum non damnabat. M. Sed miror istam virginitatem in tanto honore fuisse: cum nulli ynquam præceptum legam, vt ab legitimo connubio, quod deus ille pater rerum, abstineret, statim homine condito instituit, & deinceps lege confirmavit, & magnis laudibus ornauit, & Christus ipse sua præsentia, & munere comprobauit, & cōmendauit, tãti & Apostoli eius matrimonium fecerunt, vt vel Episcopum maritum esse voluerint, & iusserint: id quod Paphnutius ille vir eruditissimus, & sanctissimus, contra trecentos episcopos in Nicæna synodo defendit, quanuis ille cœlebs semper extitisset. P. Causam nescio, verum quãtum possum coniecere in gratiã D. virginis videtur multi studuisse, vt multæ essent virgines. M. At illi cum hoc conatu nunquam effecerunt, vt plures essent Mariæ: dubito ne illa vnica fuerit phœnix. P. Miror te tam subito adeo perspicacem factum. M. Non miraberis, si modo memineris illius quod Telemachus apud Homē-

rum dicit: qui fatetur se aliorum sententias
audiendo factum prudentiorem. P. Ma-
ste virtute Marfori, gratulor meam in te
mentem crescere, & vtinam cum mente a-
liquando nomen immutes, vt fias ex Mar-
forio Pasquillus, simusque tandem vnum,
instar Iani illius veteris. M. Ego diser-
torem, prudentiorémque me repente ex
tuo colloquio effectum gaudeo, noua nomi-
na, aut nouam formam non multum mo-
ror, mihi satis superque fuerit, si quando di-
car, tuus alter ego. Sed vt ad propositum
redeamus: cur de honore virginitatis tan-
tum mirer, adducam tibi meas rationes.
Nam non video D. virginem vnquam à
deo, ob virginitatem fuisse laudatam, aut
putasse illam fuisse apud deum magni meri-
ti: nam statuerat virum habere, & iam ha-
bebat, moréque aliarum vsa fuisset, ni ita-
rim mysterium, angelo docente, deprehen-
disset: sed potius videtur dominus in ea hu-
militatem spectasse, rem christiano in pri-
mis necessariam, & quam CHRISTVS VO-
luit nos à se discere, cum inquit: Discite à
me quia mitis sum, & humilis corde. Et rem
ita se habere ostendit ipsa Mariæ catio illa
sanctissima vbi habetur: Quia respexit non
ad virginitatem, sed humilitatem ancillæ
suz, demonstrans rem fuisse deo in primis

acceptam. Porro si velis necessitatem istius virtutis videre, lege Euangelium vbi Christus disceptantibus inter se discipulis quis maior esset in regno cœlorum statuit in medio eorum paruulum testatus, nisi sese demitterent instar eius paruuli non posse intrare in regnum cœlorum.

Quod si tantopere placuisset illi virginitas, aut putasset tam necessariam: poterat dixisse: quod si virgines non fueritis sicut puer iste, non intrabitis in regnum cœlorum. Præterea maxima laus & gloria quæ Christo datur non est quod fuerit virgo, sed quod exinaniuerit semetipsum, formam serui accipiens. Vnum tamen me mouet, quod Dominus visus sit laudare eos, qui seipfos castrassent ob regnum dei. P. Quando tam cupidus es veritatis, dicā. Castrare se ob regnum cœlorum est cælibes manere, quod expeditius alicui publico muneri ad gloriam dei incumbas. Nō omnes id possunt, sed quibus datum est, hi possunt. Ergo non debet in præceptum trahi: Sed hoc consilio vt tantum debent ii, qui in hoc à Deo vocati sunt. Neque melius quisquam hoc iudicabit, quam quisque de se ipso. M. Male ergo id magnus ille intellexit Origines, qui dicitur sibi ipsi virilia rescuisse. P. q. Sanè melius sese castrasset, si illum libidinis ardo

rem, ducta honesta, & casta vxore, domuisset. M. Sed sic non potuisset castus esse. P. Neque isto modo potuit esse apud logicos, qui eunuchos ob impotentiam, castos non appellant. Quod ducta vxore potuerit castus esse, licebat illi scire ex illo Ecclesiastici loco, vbi ille exclamat in laudem coniugii. O quam casta & sancta generatio cum claritate! Audierat ibi aperte filiorum generationem dici castam. Et ad Hebræos ita scriptum est: Honorabile inter omnes coniugium, & cubile impollutum, scortatores autem, & adulteros iudicabit deus. M. Vtinā te ecclesiastem aliquot annis habuisset orbis: non sic cæcutiret. P. Sic fuit in fatis, vt qui mendaciis & nugis sese oblectassent, mendaciis & nugis obruerentur. M. Quoniam huc deuolatus est sermo: libens à te perdiscerem, quid in hac virginitate sic vrgenda tam magnos viros deceperit. P. Istud non memini me vnquam audiuisse, nisi semel à quodam Episcopo Gallo Venetiis legatum agente, homine ætate iuvene quidem, sed cum eruditione, tum iudicio multum senili. Qui putabat magnos errores inde creuisse, quod viri alioqui oculatissimi ex eo quod vni iussu, & præceptum fuerat in scriptura sacra, ad vniuersos trahebant, & generale præceptum

con-

constituebant. Exempli gratia: cum integra veraque virginitas, aut incorruptus calibatus ei qui necessitatem nullam habet, quò melius muneri, ad quod vocatus est, inferuiat, consulatur; tamen passim eam ab omnibus ausi sunt exigere, quasi omnes capiant verbum hoc, cum Christus ipse discretè dixerit: non omnes eius rei capaces esse. Quæres non invirginitate solum fefellit bonos illos patres, sed & in aliis scripturæ locis. Qualis est ille, vbi Christus diuitem iuuenem, qui se omnia ad vitam necessaria fecisse iactabat, hortatur vt venditis omnibus suis bonis, & in pauperes erogatis, sequeretur se. Non negabat Christus in mediis bonis posse quemquam colere Deum. Nam hoc fecisse sanctos patriarchas, & reges olim, apertum erat: neque volebat CHRISTVS hanc rem ad vitam necessariam, sed vt iuueni, qui præ cæteris volebat aliquid videri, cristas deliceret, ostenderetque ipsum sibi, consulit, & iubet, vt, si egregium facinus vellet ostendere, distraheret omnia quæ haberet: quod si id noller, clarum esse, illum nondum caput legis tenere, scilicet solidam in deum fidem, & obedientiam, sui que contemptum. Ex hoc scripturæ loco hodie sancti illi patres, omnes homines ad relinquenda om-

nia externo opere bona volunt cogere: cuius loci sententiam si intellexissent, non tam generale præceptum fecissent, sed reliquissent (quale re vera est) pro priuato vnius præcepto, tanque priuato & singulari, quàm fuit Abrami de mactando filio Isacco: in quo aliud nihil nobis ostēditur, quàm fides eius viri, & obedientia, quam imitari debemus: & ipsi, in iis quæ nobiscum agit deus. M. Intelligo: aliàs volo latius de iis rebus disputemus: nam nihil potuit ex illius iuuenis episcopi sententia, mea quidem opinione, exactius animaduerti. Gratulor Galliæ, quòd pro Sorbonicis magistris, eiusmodi tandem viros pariat. Sed tu Pasquille nihil de viduis dicis? Erant ne hic viduæ illæ veteres & bonæ, Iudithæ, Sareptanæ, Anna illa vates, quæ Christum apud Lucam tam aperte confitebatur, & palàm commendabat: & altera, quæ obtulit oboles duos, tantopere à Christo probata? P. Nullas prorsus hic ex iis vidi, nam aiebant esse in altero cœlo. Erant vero hic quædam, quas nemo audebat nominare, puto quòd fuissent ex his, quas Paulus ociosas, garrulas, curiosas, & ineptas appellauit. M. Quid igitur effecit, vt in hoc cœlum referrentur? P. Angelus meus dicebat id eò factum fuisse, quòd quædam ex his

X
Cherus
viduarum

mo-

monasteria ædificassent, sectam constituissent, & magnis opibus cumulassent, factæ & ipsæ monachæ: præsertim Anglæ quædam, Vngaræ, Germanæ, & Gallæ. Itallæ vero, & Hispanæ perpaucæ. Quæquam hodie ex nostris sint, quæ superstitione cum veteribus certent: nec certent solum, sed etiam vincant. M. Vbinam tales esse audiisti? P. Vnam, aut alteram narra-
bo, quas miror te non agnoscere propter nominis (qua maxime gaudent) celebritatem. Audiisti ne de quadam Vastalla, & de Camilla Palauicina? M. Audiui, sed animum non aduertisti: aliud nimirum agens, sed ubi sunt? P. Vbi sint affirmare non possum: faciunt enim quod Paulus reprehendit: peragrant ciuitates ociosæ, & omnium domos. Sed tamen priorem illam, quam Vastallam appellauimus, Mediolani vidimus ipsi: in qua ciuitate sectam suam constituit: Alteram Papiæ, dum illic ageremus, & nuper quoque Venetiis. In magnis enim aquis, magni capiuntur pisces. M. Narra quæso Vastallæ sectam: nam non dubito eas aliquid monstri alere. P. Bene dicis, Marfori, Monstrum alere: nam quid aliud possunt, quæ naturam relinquunt? Vastalla igitur vidua prædiues, opulenta, & nobilis, idcirco Comes appellata, mulierum & vi-

Vastallæ
institutum

rorum sectam constituit: omnino finis huius instituti est, vt qui id genus vitæ sequuntur, Adamæ & Eux puritatem & innocentiam adipiscantur: eam dico puritatem, in qua fuerunt parentes illi nostri ante peccatum, & fiant prorsus anamartiti, atque apathii. Modus autem, & ratio eò perueniendi, sunt ieiunia continua, precès lōgissimæ, diuturna silentia, vigiliæ, cōfessiones quotidianæ, in quibus quidquid vel benè, vel malè fecerunt, dixerunt, cogitarunt, etiam minutissima quæque, & friuola fateri, & aperire coguntur. Adhæc septimo quoque die communicare tenentur. Scis tu communicare, & communionem, seu sacramentum sumere, eos appellare, cum farinaceum, & coctum illum suum deum vorant, quem etiam corpus Christi audent nominare. M. Quid ais Pasquillè? ergo negas panem consecratum esse corpus Christi? P. Audi Marfori, credis'ne Christum esse verum hominem? M. Quid ni credo, qui natus ex Maria virgine, passus, mortuus & sepultus vere fuerit? P. Credis'ne illum etiam verum hominem resurrexisse, inque cælum ascendisse, secum corpus suum integrum extulisse, venturumque inde, vt visus fuit abire, ad iudicandos viuos & mortuos? M. Credo, & certò expecto. P. Si ita credis qui

quì sit igitur, vt frustrum panis, corpus Christi, poculum vini, sanguinem esse putes? imò Christum ipsum? M. Primum quia ipse dixit, deinde quod cum sit deus omnipotens, quod dixit, etiam facere potest.

P. Sublato priore fundamento, alterum per se corruet. Dixit panem esse corpus suum, & tamen ipse, non panis ille, quem digitis continebat, loquebatur, panis continebatur, Christus tenebat, cedo, vtrum horum erat corpus Christi? M. Hereo ita me deus amet: nam si dico panem fuisse corpus Christi atque adeo C H R I S T V M ipsum, ergo qui tenebat, Christus non erat, nam C H R I S T V S homo & deus est, atqui homo, corpore & anima constat. Sin qui tenebat panem, eum C H R I S T V M verum esse aio, consequitur panem non esse corpus Christi nisi tertium quiddam dicam, videlicet vtrumque esse corpus C H R I S T I: quod si dico, monstrum constituo, aut enim Christus phantasma est, aut iam duo Christi erunt, aut Christus bicorpos, hoc est bina habens corpora. Et tamen cum ipse dixerit, fatendum, & tenendum esset, panem esse corpus Christi, quod fieri necesse est, vel maximè, si panis transubstantiatur (vt magistri nostri dicunt) & in Christi naturam

abit. P. Lupum auribus scilicet tenes, Marfori: quem tamen nec retinere, nec missum facere satis audes, à quo te facile explicabis, si commodam aliquam interpretationem in auxilium vocaueris. M. Cedo, quam interpretationem? P. Nihil aliud nisi vñtatum loquendi morem. Quis enim tam imperitus est, qui nesciat, signis & monumentis, rerum ipsarum nomina attribui? Sic monumentum, scriptum'ue donationis, testamenti, fœderis: donationem, testamentum, fœdus appellari, euidentissimum est. Quin & Palladis, aut Iouis signum, Pallas & Iuppiter vocitatur. Ac vt id ipsum ex sacris libris ostendamus, non ne circumcissionem, fœdus: agnum Pascha, hoc est transitum: Petram è qua manarunt, in deserto aqua, Christum esse scriptura sancta aperte testatur? M. Id quidem verum esse audiui. P. At eo quoque pacto, & eadem forma dixit Christus panem esse corpus suum. Cum vero nec circumcisio fuerit fœdus: nec agnus Pascha: nec Petra Christus: sed signa nimirum fœderis, Paschatis, Christi: eodem prorsus modo, panis est corporis Christi signum, & monumentum, nec tamen inane signum est, aut quòd rem modo peractam significet, sed quo etiam nobis vera Christi communio significatur. Panis sem

semper est panis : sed si ex iis fueris , qui Christo ex animo vere fidunt : pane quidem illo vescitur corpus , verum anima Christi carne & sanguine vegetatur , non sola memoria , cogitatione & fide , sed re ipsa , & magno animi experimento & sensu. Qui edit meam carnem , inquit ipsa veritas , & bibit meum sanguinem , habet vitam æternam : Et qui edit me , & ipse viuet propter me. Quomodo autem hoc fiat , ne quæras , est enim Spiritus sancti , & fidei opus : Spiritus Christum mihi exhibet , fides accipit , & intra animi viscera recondit , quo totus homo dei nutritur , & vegetatur. M. O Pasquille , quanto me gaudio afficis & perfundis ! Vere enim te in cælum ascendisse credo , & inde ista tam sublimia sensa reportasse. nam hoc sapere , non est humanum , sed planè diuinum. Lupum ego iam dimisi , & magno me fateor hodie periculo tua opera liberatum : quo de beneficio , deo ago gratias immortales. P. Quod ergo secta ista Vastallina , & tota natio Papistarum facit , in huiusce sacramenti negotio , propterea quod à Christi instituto alienum est , & ab ipsa veritate abhorret , id omne nihil est aliud , quàm execrandum solum , & ipsa (vt vsitato in religione verbo utar) abominatio. M. Iam id ipsum ego quoque

cogitabam, & nunc miror quâ fiat, vt si qui sunt qui ista intelligant, in his tam impiis sacris maneant, eorumque participes fiant, quod sine inextinguibili scelere vix fieri potest. P. Partim metu, partim gloria, partim cupiditate & demonum prestigiis retinentur: sed tamen dominus suos seruare nouit. M. Omnia hæc tibi facile assentior, & hanc Vastullinam sectam eò deteriorem duco, & alias omnes eius generis, quo sapius sacramentum illud sumunt, atque impiis sacris vtuntur. Sed est ne aliud de hac secta dicendum? P. Restat vnum, quod maximè admiraberis. M. Quid illud est? P. Cum scire cupit quisquam ne ad propositam puritatis metam euaserit, hoc pacto explorat. Iubet per mediam urbem ignominiosum aliquid, aut ridiculum collo appensum ferre: puta ollam coquinariam, lebetem, aut matellionem, vel bouis, seu hirci, arietisue cornua, aut vestes præposteræ, & indecoræ. Interdum etiam reti inuolutos, aut seminudos, nonnunquam quoque penitus nudos, seu illi viri, seu mulieres sint, iubet incedere: nudos enim primos illos parentes primum fuisse ait: hinc foliis quibusdam pudenda tectos, mox semiuestitos, deinde crescente cum malitia pudore, totos pellibus contextos: his vero, qui ad pri-

primam illam iustitiam aspirant, diuerso & contrario modo agendum, vt à vestibulis ad nuditatem perueniant, Quod si nihil pudeat, signum esse in paradysum iam esse translatos. M. O insignem impudentiam! P. Maiorem audies. Postremo Adamum cum Eua collocat noctu solos in lecto. Qui si nihil de arboris fructu decerpendo cogitasse, dixisse ue, aut patrasse inuenti sunt (id enim inquiritur diligentissime) iam angeli facti putantur, iam vitam deorum nacti. Sed si vetitos fructus, aut appetere, seu decerpere, vel gustare ausi fuerint (plerique enim ita cum Eua sua agunt, vt quæ virgo cubuerat, mater post decem menses futura surgat) è paradiso eiiciuntur, multantur variis modis, & ad perpetuos vitæ labores damnantur. M. Nescio vtri magis infamiant, hi'ne qui id patrant, an ciues & principes, qui ad hæc flagitia conuiuent. Sed quando Vastallæ istius vestalinas flammæ nobis, institutumque narraſti, dic & aliquid de Camella. P. Camillam dixi. M. Ignosce: nam pene nomen ipsum exciderat, nisi camelli in memoriam venissent. P. Error est non magnus. Camilla ista Pallauicina (audis nobilissimam apud Insu-bres familiam) primum nō cōtenta suis natalibus, & propria claritate, regium quoq; sanguis

Camillæ
Pallauici
næ insti-
tutum.

nem immiscet: nā se regis Ludouici tertii filiā prædicat. M. Quid ita? P. Ait regem cum in Insubria bellum gereret, cum sua matre congressum fuisse, ex quo illa fuit generata. M. Mirum mihi narras congressum, verum minime cruentum. Sed, vt video, gaudet Camilla tanquam aliquo superbo titulo, quod ex stupro sit generata, & notha. P. Ita videtur: nec iniuria, nam sunt hodie qui affirmant præstare nothum aut spurium esse, quam ex legitimo connubio natum: quod fecit iuuenis quidam Mediolanensis in suis italicis paradoxis. M. Doleo, præclara alioqui ingenia in eiusmodi nugis bonum otium terere, quod melioribus posset impendi. Sed quid facit ista Camilla? P. Saltat & ipsa, modo huc, modo illuc, religionis prætextu. M. Cuius nam religionis? P. Nullius alicuius, sed suæ vnus. Fœminas enim tres secum habet, eiusdem imposturæ & superstitionis socias, non habitat in monasterio aliquo, vt monachæ faciunt, sed in priuatis ædibus, quas sæpe mutat, pro mentis (vt fœminæ sunt) inconstantia. Amœnitate loci gaudet: sed qui sit extra hominum frequentiam, & si nihil magis quam hominum frequentiam amiat: tantæque ianua & vestibulum eius quotidie frequentia mulierum, ac summorum hominum

num splendore celebratur, vt domus iurif-
cōsulti, vel potius oraculum ciuitatis esse vi-
deatur. Vsq̃ue adeo mortales insaniunt: vt
splendore superstitionis, & ficta sanctitate
potius, quam vera, atque humili religione
trahantur. Interdum quoque ligneo se quo-
dam cubiculo includit (quod Papiæ factita-
bat maximè) tam angusto, tamque obscu-
ro, vt sepulchrum potius, quam cubiculum
videri possit: hoc verò se facere dicit, quò
familiarius angelicis fruatur congressioni-
bus: In die, quæ appellatur veneris, nemi-
nem ad colloquium, aut conspectum admit-
tit, ait enim se tunc totam in Christi cruce,
& clauis meditandis occupatam esse; lex
qua meditatione fingit se quinque Christi
vulnerum notas, quæ stigmata vocant, tra-
xisse. M. Quid audio? Catarina Senen-
sis, aut Francisci Assisiatis Simiam narras. P.
Videlicet Francisci uxorem: nam & Fran-
ciscanos quasi filios impensius adamat, e-
amque sectam cæteris omnibus præfert,
quin & veste franciscana tegitur libentis-
sime. Adhæc fasciis manuum volam, & pe-
dum obuinctam gestat, ne scilicet oculis
mortalium pateant stigmata, quæ à solis an-
gelis conspici digna existimat, M. Sunt
igitur omnino stigmatæ. P. Nescio, di-
cam tamen quod facerè, & fortasse etiam

verè Legatus regis Gallix, vir præclarus; dicebat. M. Id audire cupio. P. Cum incidisset sermo de huiusce Camillæ stigmatibus, quidamque dixisset, sibi mirum videri, quod ea tegeter: tunc ille: miraris ergo, si quis rem pudendam tegat? quid si morbi, quem gallicum vocant, signa euidencia, & notæ sint? qui morbus in eis locis maximè solet sua signa edere: quanquam & in fronte, sed nō pariter, nec vno modo, & in omnibus. M. Quid ille bonus vir ad ista? P. Attonitus obmutescere. M. Credo: nam & ipse quid ad hæc respondeam, nescio, nisi illa ipsa stigmata, humana industria, aut potius diabolica fraude sunt facta: vt Bernæ apud Heluetios, Dominicanos cuidam bono viro factitasse audiuius. P. Vera narras, nam & ipse cum pontifici Iulio, II. nuncium esset allatum, id accepi (quanquam luculenta, & fidei historia ea res edita extat) quod tamen ab illis impune factum non fuit, nam quatuor eius ordinis viri, qui tanti sacrilegii, & aliorum conscii fuerant, viui combusti sunt, idque antequam Berna reciperet Euangelium. Fuerunt enim semper viri illi fraudum, & omnis imposturæ inimici, quos si Venetiarum principes imitarentur, diligentius religionum fraudes, & technas inquirerent, & falsa miracula

la, & præstigias hypocritarum cognoscerent, multaque detegerent, quæ totam urbem illam, alioqui præclarissimam, irretitam & captiuam tenent falsa & diabolica religione. Neque Veneti, sed etiam reliqua Italia, Gallia, & aliæ oræ, que nondum ad Euangelii tubam circumsonantem aures præbere voluerunt, si hæc curare vellent, & officio suo functi, atque optimè de republica christiana, deque vera religione meriti essent. Verum quando de virginibus & viduis satis pro tempore dictum, gradum ad reliqua facere tempus esse videtur. M. Ut placet: nam ego hanc tibi noctem, quam lingua est, totam atque huic sermoni dicaui. P. Tertiã regionem habitabant confessores, magna & confusa turba, variis ritibus & moribus. Nam quidam tres coronas gestabant, quidam pauciores, quidam mitras, quidam galeros, quidam tonsi viscebantur, semitonsi quidam, quidam castrati, alii valde coleati, variè colorati volui, alii virides, alii cærulei, alii rubei, alii ruffi, albi, atrii, & quis sciam omnes posset enumerare? In summa, singuli aliquid peculiare habebant, ut ab aliis diuersi viderentur. M. Quid iste tam varius chorus moliebatur? P. Non satis scio: sed quantum comprehendere potui, magna & ipsi solitudine tenentur. M.

Chorus
confessorum.

Quarum rerum quæso? P. Ne à suis cultoribus deferantur, aut clientibus. M. Quid audio? num infirmi sunt dii, qui mortales timeant. P. Ne hoc videatur tibi mirum à mortalibus facti sunt: Iccirco tales deos scriptura diuina appellat opera manuum hominum. M. Sed cur appellati sunt confessores? P. Quia vitam totam audiendis confessionibus, aliorumque peccatis, aut confitendis suis, vt vulgò fieri vides, consumpserunt. M. Rides Pasquille? P. Rideo, sed quid vetat ridentem dicere verum? M. Putaram confessores dictos, quòd Christum vita, doctrina, & rebus pro Christi gloria præclare gestis confessi essent. P. Erras, nisi confiteri & credere Papam esse caput ecclesiæ, & humanis meritis salutem ascribere, putas esse Christum Iesum confiteri. At id non extat in Symbolo, quod vocant, Apostolorum. M. Video iam, à te edoctus, hoc potius esse negare Christum, quàm confiteri. Verum, quid? tu mihi videris confessionem irridere, tam sanctum videlicet ac necessarium opus. P. Ego irridere confessionem, qui confiteri sapissime soleam: nonne modo ipse dicebas eos esse vere confessores, qui cum sanctis verbis, tum actionibus Christum confitentur, & profitentur ipsum? M.

Ita

De confessione.

Ita, & ex eo arbitrabar confessores appellatos, de qua confessione magistrum ipsum intellexisse puto, cum diceret: Sic eluceat lux vestra coràm hominibus, vt glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Et illud: Qui me confitebitur coràm hominibus, confitebor & ego illum coràm patre meo. Verum equidem de illa confitendi ratione quæro, quæ sacramentalis & auricularis dicitur, quæ homini seorsum fit, à quo accipitur absolutio peccatorum. P. Longum esset ad omnia, quæ tu quæris, respondere: sed tamen paucis ipsam quæstionem profligabo. Censen? Christum absolutè sapientem extitisse? M. Censeo, & quidem ipsam sapientiam. P. Et illius doctrinam absolutam & perfectam? M. Quid nircum deus sit, cui imperfectionem vllam sine graui scelere ascribere nemo potest. P. Ergo nihil in illius doctrina, quam nobis per Apostolos suos tradidit, desiderari potest? M. Nihil, quod ad bene beatèque viuendum, quodque ad immortalitatem assequendam pertinet. P. Cum igitur ille nihil de hac auriculari confessione tradiderit, ad beatitudinem ea necessaria non est. M. Hoc est quod quæritur: nam quidam eam iure diuino constare affirmant, plerique constanter negant. P. Nefas tamen

est te à iuratis tuis, & receptis magistris recedere. perspicuum enim tibi esse arbitror, quid Panhormitanus ille tuus scripserit.

M. Scio, ille negat talem confessionem in diuinis literis expresse contineri: & Græcos nunquam hæreticos habitos à nostris ecclesiis, quòd hanc confessionem non recepissent: erroris autem, & impietatis fuisse damnatos, si Christi præceptis contineretur. Verum hodie à Papa damnantur, & hæretici habentur, qui eam reliquerunt, & iuris diuini esse negant. P. Condemnantur etiam ab eodem quòd vnicum seruatorem, redemptorem, & aduocatum Christum confitentur, quo nihil apertius in sanctis scripturis esse potest. Quare non mirum, si eos damnant, qui humana decreta pro diuinis placitis neque recipere, neque retinere volunt. M. At in sacris scripturis tamen videtur esse præcepta, eo præsertim loco (vt alios omittam, qui parum vrgere videntur) vbi ligandi & soluendi, remittendique peccata, aut absoluendi potestas ecclesiæ traditur. Quomodo, inquit, remittet peccata, nisi audierit peccatorem? & quomodo soluet, ni agnouerit vinctum? P. Si credis Euāgelio, remissa tibi peccata sunt, absolutus es: sin vero nō credis, ligaris, & audis te adhuc in peccatis, mancipiumq; peccati

cati, & diaboli esse. An non hoc est ligare
& soluere, remittere, & retinere peccata?
nihil opus est alios tua nosse flagitia, satis
est, si tu ipse coram Deo agnoscis, si naturæ
vitiositatem & pondus sentis. Lego mulierē
illā flagitiosam, ingemuisse, atque audiuisse,
remittuntur tibi peccata tua: flagitia recen-
sentem & enumerantem non lego. Detesta-
re & tu peccata tua, crede Euangelio, & ti-
bi condonata sunt. M. Quid non ne
sanctus Iacobus aperte dicit. Confitemini
inuicem peccata vestra, vt saluemini? P.
Quod Iacobus dicit, illud est, quod & magi-
ster ipse antea de fraterna concordia præ-
cēperat: vt si quem læsimus eum nobis con-
ciliare studeamus: at id fieri non potest, nisi
qui læsit, se peccasse ei quem læsit, fatea-
tur. Hæc est illa vera christianorum inter se
mutua confessio, & conciliatio, quam Chri-
stus omnibus sacrificiis, & aliis omnibus san-
ctis actionibus præfert: nihil hic opus sa-
cificulum conuenire, conciliandus qui of-
fensus est. Quod si deum solum, non etiā
hominem læsisti, cum deo solo tibi negoti-
um sit, quando is solus est qui peccata re-
mittit, qui sanat animam ægrotam: nemo ta-
men vetat quin hominem bonum, & sapien-
tem consulas, vt in corporis, sic in conscien-
tiæ morbis, modo ne quicquam superstitio-

nis admisceas. At nos contemptis veris & sanis Christi consiliis, & iussis, nescio quam simulatam confessionem, seu potius confusionem humana voluntate introductam recipimus, & tenemus: Sed Christus omnia hominum inuenta propediem, quasi folia, conturbabit, & spiritu dissipabit suo. M.

Scrupulum exemisti, & paucis rem maximam, & implicatam explicasti. ~~P.~~ Placet igitur ut ad reliquos transeamus choros, quando confessores ipsi satis sunt suis confessionibus noti. P. Verum: sed in eadem regione cōfessoribus permistos etiam Doctores vidimus. M.

Doctore
chorus.

Nomina retinuisti? P. Vix, Marfori, tam erant varia, & barbara, nam quidam dicebantur magistri nostri, quidam nostri magistri, quidam rabini, quidam subtiles, quidam illuminati, quidam Cherubici, quidam Seraphici, quidam ecstatici, quidam etiam credo apostatici atque lunatici. Præterea vero horum nomina propria erant varia, ut Holcot, Briccot, Triccot, Scot, Capreolus, Zabarelus, Lira, siue mauis Delira, aut Delirus, Hoccam, Barbatius obscuri omnes, verum seculi ignorantia aliquando clari. M. Bone deus, quos mihi doctores narras, quorum nomina sunt ipso penè timenda sono! Sed quid nam isti agebant? P. Omnes

fa.

fatagebant, vt ex vtróque testamento eorum cælum impleretur. Vidi hic diuum Gregorium, & post eum Papas, qui conductis quatuordecim baiulis decimas ex veteri testamento in nouum importabant: deinde etiam mitras, infulas, sacrificia, oblationes, suffumigia, lumina, & omnia ferè, quæ in veteri templo fuere. M. Non abducebant vxores veterum patrum? P. Non, sed eorum ancillas, nam vxores negabant ad nouum testamentum pertinere. M. Hinc igitur est quod hodie passim pro vxoribus habent concubinas, quod ad eos vxores non pertinent, meretrices & cinædi pertinent. P. Sic opinor. In summa vidi totum vetus testamentum, excepto sacrosancto coniugio, ad nouum deportari. M. Hæc forte est causa cur tot Iudæi hodie tam facile fiant Christiani. P. Est sanè, & plures erant accessuri, nisi suis bonis, vel pontificio decreto, expoliarentur. Scis enim nullam gentem auaram magis, & pecuniæ amantiolem esse, quàm Iudæi. M. Sed nouum testamentum, quod peraugustum est, potuit ne tantam rapinam capere? P. Potuit: sed ea autoritate: Qui extendit cælum sicut pellem. Cælum est Euangelium, quod, sicut sutor dentibus corium trahit, & extendit, ita magistri nostri sanctam

scripturam suis somniis seruire cogunt, & vt semel dicam, sit magna vi & locus, & via. M. Sed cum adducerentur pontifices, ex veteri testamento, & essent iam in nouo collocandi eo loco vbi dicitur, Episcopus sit vnus vxoris vir, quid actum est? P. Tu tecum existima quantum sudatum sit. nam vult hic Paulus omnino, vt Episcopus habeat vnam vxorem: vt scilicet dematur omnis male suspicandi occasio. Et cum hic omnes essent solliciti, interuenit magnus quidam Abbas, qui, audite patres, inquit: an nescitis vxores ex testamento veteri in nouum traduci non potuisse? & cum istis cogantur carere, necessum est vt beneficia, & sacerdotia vxorum loco substituta putemus. Quare illum locum sic volo construatis: Episcopus sit vnus vxoris vir, id est habeat ad minus vnum beneficium, eaque ratione nostro Episcopo locus erit. quod autem ad reliqua spectat, de quibus vos esse valde sollicitos scio, non habeat, inquit, vnam, qui potest habere plures. M. O solertes doctores. Sed videri ne hic alicuius nominis viros? P. Vidi, quos si tibi numerarem, non posses credere, vnum aut alterum breuitatis causa nominabo. Ibi Thomas Aquinas reparabat disputationem suam de Dulia, & Hyperdulia.

Thomas
Aquinas.

lia. M. Memini illius disputationis: est ad modum subtilis. P. Quis neget subtile esse hominibus persuadere, sub forma diaboli posse Christum adorari? nimirum si cum illa imagine diaboli Christum in tua tibi menteingas: & non diabolum, aut lignum adores, sed Christum, quem ex ligni & imaginis illius figura tibi proponis. M. Sed quomodo hoc fieri potest? P. Qui pote fuit olim bouæ oblato, deum mente concipere, atque eum sub imagine bouis adorare? putas ne homines vnquam fuisse tam stultos, vt bouem, deum esse crederent? Et cum nulla esset similitudo bouis & dei, tamen ex imagine bouis illi deum mente concipiebant, & conceptum adorabant. Et hæc est illa subtilis Thomæ hyperdulia, vt deum componas cum ligno, & lignum quasi deum adores, sicut Iudæi bouem pro deo coluerunt. M. Intellego subtilem opinionem, sed parum Christianam. P. Et tamen sic defenditur hodie, ac si fidei nostræ articulus esset. M. Non falsum dicis. P. A Thoma non procùl eius magistrum sedentem vidi, cui sui ordinis reliqui assurgebant. M. Qui vocabatur? P. Audire mihi visus sum Albertum Magnum appellari. M. Hunc ego quis sit, nescio. P. Puta illum sanctum doctorem, qui de se cre

Albertus
Magnus.

tis mulierum tam profundè disputauit. M.
Non bene intellexisti, Albertum Magnum
dicebant, qui & idem scripsit de mirabili-
bus mundi. P. Fieri potest vt fallar,
nam neq; ab re magnus fuit appellatus, fuit
enim doctor mirabilis, & vt aiunt, magnus
Magus. M. Quid vero cum eo agebāt sui
ordinis homines? P. Rogabant vt suscipe-
ret legationē ad Coloniam Agrippinā. M.
Qua de caussa? P. Quoniam ibi Episcopus
nimium fauere Euangelio diceretur, quòd
verum pastorem agat, quòdque intellexe-
runt bonum senem vna cum Buzero, Me-
lanthonēque suam ditionem & Ecclesiam
ad Euangelicam formam instituere. M.
Quid autem illic magistrum Albertum mo-
liri volunt? P. Vt scilicet tam sanctum
opus, si quomodo possit, impediat; verum
rem actam agunt, nam, quanquam Colonia
ipsa nō nihil resistit, tamen oues suæ tandem
bonum Pastorem sequētur: ne, quod aiunt,
contra stimulum calces. M. Eiusmodi ho-
minibus opus est his, quibus ab istis diis ad
huc illudum est. Sed vidisti ne quenquam
ex nouis istis? P. Quos nouos ais? M.
Roffensem, Eccium, Pighium. P. Roffen-
sis est martyr, non solum doctor, quare in
choro martyrum videbimus. Ioannēm ve-
ro Eccium ac Pighium non vidi, puto eos
ad-

Eccius.
Pighius.

adhuc in suo purgatorio, pro quo tam acriter pugnarunt, detineri. M. est ne hoc defendi purgatorii præmium? P. Vtinam non in gehennam æterni ignis coniciantur quando defendi purgatorium istud, sine Christi blasphemia non potest, qui purgatorium pertinaciter defendunt. Ita accidit his, qui tyrannorum crudelitati subseruiunt, vt & ipsi pœnas suæ ipforum impietatis pendant, id quod Perillo accidit, quem tyrannus in tauro æneo subiectis flammis quod ipse faciendum docuerat Perillus, mori mugitus falsos edentem coegit. M. Ergo non putas eos aliquando huc conscenduros, & inter cælitæ referendos? P. De Pighio non ausim dicere, quod is sua facundia, eruditioneque non vulgari ab his diis magnopere colitur: Eccium vero non arbitror vnquam in cælum posse conscendere. M. Cur nam isthuc? P. Quia pinguis eius aqualiculus sexquipedem extans impedimento fuerit. Iam tu Marfori physicum illud pronuntiatum non ignoras: grauia omnia ad cætrum suapte natura sursum, deorsumque descendere, quam rem ostendere voluit quicumque is est, qui hoc Epitaphium in Eccium lusit: quod ad me nuper missum fuit.

Qui vino, & dapib⁹ ventrē, linguāq; veneno.
Pauit: conditus hic Eccius ecce iacet.

Eccii Epitaphiū.

Quas habeat sedes animus, ne quereviator,
Huic deus atq; animus, venter & esca fuit.

M. Elogium sanè facetum, & tali aquali-
culo dignum. Quo magis autem id quod

dicis credam, facit quòd videbam Leonem
decimum abdomine tam inertem & gra-
uem, vt vix tres gradus in Palatio S. Petri
posset per se ascendere. Exquo concludo
multo minus eum in cælum potuisse euola-
re, præsertim nullis præditum alis. P.

Rectè ratiocinatis à minore ad maius, per
negationem. M. Expectantur ne in hoc
cælo alii doctores? P. Audiui nescio

quid de Costazzaro quodam, & Cornelio
Franciscanis. M. Quid dicebant? P.

De Costazzaro quidem hoc audiui, eum
male audire apud hosce deos, quòd inter-
dum fraudem Papæ, hoc est deo suo face-
re soleat. M. Quoniam id pactor? P.

Remgestam narrabo. Spoleti cum aliquâdo
per quadragesimæ tempus conciones habe-
ret, cum Ceretanis, idest publicis, & famosis
impostoribus, de præda partienda conue-
nit, atque ita falsas bullas indulgentiarum
Clementis septimi nomine publicauit, qui-
bus impunitatem, & remissionem peccato-
rum omnium, certum pretium numeranti-
bus, pollicebatur. Ac vt hominis astutias &
fraudes agnoscas, non prius rete indulgen-

Costazza-
rus.

... hic lectus est...

tiarum proiecit, & expādit, quā medium
 quadragesimæ tempus esset exactum, ne
 scilicet longior mora post publicationem
 technas retereret. Interea vero rete tra-
 hit, in quo aureorum piscium vis magna
 continetur. Tandem ciues Spoletini, vt
 sunt homines acuti & perspicaces, nec non
 nasuti, fraudem senserunt. Quod ille con-
 trā cum subodoratus esset, insalutato, vt ai-
 unt, hospite prorripuit sese, pisces asporta-
 uit, retia reliquit. M. O doctorem arti-
 ficiosum. Sed quid tandem de eo decre-
 uerunt? P. Ista condonare, modo impius
 Costazzarus esse pergat vt hactenus fuit,
 vnum tamen cane peius & angue fugiat,
 ne pontifici deinceps fraudem faciat. M.
 Quid de Cornelio? P. Vt Spiram ad co-
 mitia cæsarea mittatur, impediturus ne
 quid sancti & sinceri de Religione decer-
 natur. M. Cornelium *κακίστην* non sinet
 interquiescere, donec in periculosissimam
θλίψιν abierit. P. Ita est: nam & ego au-
 dio illum iam tussire frequentius, & pus ex-
 creare, interdum cruentum aliquid. M.
 Sunt ne alia signa? P. vnum est indubi-
 tatum & certissimum, quòd, quidquid ex-
 creatum est, si in ignem imponitur, mali o-
 doris est. M. Num potest medicorum o-
 pera & auxilio sanari? P. Non potest eo-

rum, quibus vtitur adhuc. M. Optimis ergo non vtitur? P. Imo pessimis, videlicet Thoma Aquinate, Scoto, Eccio, Rosense, Pighio, & indocto Caietano, & quod medicis ipsis vetitum est, se medico ipse vtitur. M. Tu semper Pasquille aliqua allegoria ludis. Cornelius igitur, vt video, animi morbo laborat, non corporis. P. Vtroque. M. Quî hoc fit? P. Phthisi totus Cornelius infestatur quantus quantus est, nisi quod morbus animi periculosior est morbo corporis. M. Quo nam pacto? P. Malus habitus false & Pellagiane doctrinæ, tussis ambitionis, excreatus cruentarum cōcionum, atq; sermonum, excreatus ipse in ignem sanctarum scripturarum impositus mephitim tristissimam olet, an non hæc signa sunt mortem vicinam testantia? M. Prorsus, quando lingua est illi venalis, & leuissima mitra, exiguoque cibo addixit Papæ linguam illam suam futilem, & petulantem, & meretriciam. M. Quid illo fiet? P. Sinetur, donec tabescat, & sordescat, magis & magis. quare ad Martyrum societate transeamus. M. Fortissimorum pectorum collegium narras. P. Verum, sed, vt eos à veris martyribus diuersos scias, truces eos atque indignabundos vidi, adeo vt quod olim passî dicebantur, in miseros mortales immit-

Chorus
Marty-
rum.

mittere cogitarent. Hic Antonius suum
semper fulmen procudit, Rochus pestem,
Sebastianus crudelia tela, Apollonia dolo-
rem dentium, Christophorus tempestates,
alii alia dira cogitabant. M. Quos mihi
martyres narras? seu potius Martes, aut mor-
tes? audiueram hos istis morbis potius occu-
rere. Sed quid est emolumenti ex ista bar-
barie? P. Quid cogit te ut tanti estimes
pontificem? M. Formido, nam solet igne
& gladio exciperæ, qui suam autoritatem
vel minimum diminuunt. P. Debebas
aquas addere, nam his tribus argumentis
flamma, ferro, flumine solet nodos reli-
gionis omnes & questionum soluere: at si
hanc potentiam non haberet, quanti eum
faceres? M. Equidem non magni. ~~P. Ergo~~
concedis potentia formidinem tanta inter
homines posse, ut ex homine deum faciat.
M. Concedo: nam & primus in orbe deos
fecit timor, ut quidam dixit: sed ergo vis
ne tu eos hac fauitia uti, quò se verendos
& adorandos mundo constituent? P.
Maximè, ut vere Veioves appellari pos-
sint. M. Sed quis istis in homines tantam
potentiam concessit. P. Deus magnus,
qui hæc mala immittit per hosce deos, id-
est per angelos malos. M. Dic apertius.
P. Si homines relicto vero deo, fonte vi-

uo, ad cisternas putridas, & alienos deos confugerunt, non ne æquum est, vt à deo relinquantur, deorum, quos elegerunt arbitrio? M. Videtur esse æquum. P. Si igitur ego Rochum, aut Sebastianum, aut Antonium in meis malis mihi deos constitutam, & rogem eos, vt mala auertant, & verear eorum plagas, quid nisi me ipsorum mancipium esse profiteor? M. Non ita Pasquille: sed oramus nos, vt ipsi apud deum nostram causam agant: denique vt potestatem, quam à deo acceperunt, vt mala immittant, in nos exerere nolint: aut si immissa sint, auferre dignentur. P. Concedemus tibi hoc, sed censes ne deum iam senio confectum, non posse amplius administrare, vt potestatem & regnum suum sanctis diuiserit? Denique cum oras diuum Rochum, non ne persuades tibi illum misericordiorum Christo esse? Nam alioqui ab ipso peteres CHRISTO? M. Maxime. P. Sed cum hoc facis, an non facis iniuriam Christo? M. Nescio. P. Nescis? quæ est iniuria, si hæc iniuria non est? hominem, qui aliquando genitus in peccatis, & peccator fuit, quique misericordia dei per Christum salutem adeptus est, præferre Christo, cui pater dedit omnem potestatem in cælo, & in terra, qui & se aduocatum pro nobis ob-

tu

tulit patri? quæ infania quæso est, relicto
 tam misericorde Domino, tam benigno &
 liberali patrono, tam potenti aduocato, in
 quo solo se oblectat deus pater, deo. dei-
 que filio, secedere ad quosdam, quos an vn-
 quam in cælum conscenderint, nescias. At-
 que vtinam hodie altaribus non insideant,
 & miracula faciant, quorum animæ cruci-
 antur in gehenna. M. O Pasquille, quò
 magis tecum loquor, eò magis meam illam
 tam crassam ignorantiam intelligo: nunc
 demum me piget temporis tam male collo-
 cati in Ioanne Andrea, peculatore, errauit,
 debuerat. S. præponi, quod ego sibilare non
 potui. P. Accipio, speculatorem dicere
 volebas. M. Ita volebam, sed dic quæ-
 so: Antonius & Rochus, quorum paulò ante
 memineras, sunt ne martyres? P. Opor-
 tune quæris: nam idem & ego miratus sum,
 cum in hoc choro versarer, tamen vti sum
 paulo curiosior, cum rationem huius rei
 quærerem, responsum est martyrium non
 passos quidem, sed impense desiderasse, o-
 mnésque peragrasse vrbes, vt Domino of-
 ferrentur, nec inuenisse qui occideret. De
 Rocho ab his esset noscendum, qui Vene-
 tiis Rochum stupeum pro carneo, veròque
 Rochi cadauere adorandum seruant: rem
 ita se habere nulli melius norunt quàm fran-

ciscani (ipſos Rochi cōfratres ſemper excipio) magnā domum habitātes. Certe de Antonio miror eum in illis magnis religionis conflictibus inter crudeliſſimos Diocletianos, & Maxentios nullā martyrii occaſionē inueniſſe, certe ſi hodie vel in hac vrbe tale quid effutias, quale inter nos ſerio nunc cōfabulamur, martyrii extemplo palma tibi decerneretur. M. Sed hunc tam vaſtum Chriſtophorum vidiſtine? illum ibi oportebat ſeparatas ædes, & altiores aliis habere. P. Rectè cenſes: & idcirco in foro in aliqua turri pingi ſolet, quia Poliphemus iſte tectis capi non poteſt. Et ita ipſum in hoc cælo vidi. Sed cum mirarer tam vaſtum gigantem, quæſui ex meo genio, num ille vnquā in terris exiſtiſſet, me mirari quòd nulli veterum hitoriographorum, qui res Romanas & totius Orientis tam curioſè deſcripſiſſent, iſtius immanis gigantis meminiſſent. M. Quid ad hæc genius? P. Subriſit, deinde, ne tibi (inquit) perſuadeas, Paſquille, hunc tam vaſtum gigantem vnquam fuiſſe, ſed veterum & Sapientiſſimorum, creſcente iam republica chriſtiana, eſſe inuentum, qui totum chriſtianum hominem, & vitam eius omnibus exponere volentes, in vna imagine omnia complexi ſunt, quocirca & eius effigiem vocauerunt

Chri

Christophorum, quod vnunquenque Christianum, qualis esse deberet, ostenderet. nam Christophorus nihil aliud sonat, quam Christi baiulus, aut christiger. Hunc fingunt primo seruiisse mundo, & aulicum faciunt, nam nulli æque mundo seruiunt, atque ii, quos Romana curia Curtisanos appellat, de inde Diabolo: facilis enim ex aula ad seruitutem Diaboli descensus est. Postea desiderio veritatis extimulatum reliquisse vtriusque seruitutem, & ad quendam eremitam, qui lucernam Euangelii manibus gestat, diuertisse, & ab eo veritatem, atque institutionem Euangelicam didicisse. Ea fuit, vt miseris hominibus in traiectu maris & fluctuum, id est huius mundanæ vitæ, quæ semper fluctuat perturbationum æstibus, in omni charitate seruiret, & suam operam accommodaret: finxerunt gigantem, quia oportet Christianum hominem fortem & robustum esse aduersus tot maris huius monstra, quæ nos tenere, obruere, demergeréque, tentant. Verum noster gigas prælonga, atque robusta pinu nifus, impetus fluctuum, & periculorum superat, hac arbore fidem, & ratam, firmamque persuasionem adumbrat, quæ tametsi primum arida apparet, post tamen odoratos, & suaues flores ac fructus profert, quia fides est bo-

narum actionum procreatrix & parens. Fin-
 xerunt noctem fuisse, cum sua munera obi-
 ret, sed tamen lumine destitutum non fuis-
 se, nam senior ille eremita lucernam præ-
 fert ad littus, littus est huius vitæ (quæ ve-
 rius nox appellanda est, quàm vita) termi-
 nus, ad quod cum peruenerimus, lucis diui-
 næ vsura æternum perfruemur. Interea ta-
 men & illius lucis portiuncula vtimur, dum
 doctrinam cælestem, quam à raro quopiam
 doctore, & ab huius mundi cupiditate, at-
 que ambitione semoto perceptam, & spiri-
 tu firmatam retinemus. Ac postremo fac-
 culum habet ad latus in modum retis an-
 nodatum, in quo panem vnum, & piscem
 habet, ne putet Christianus vir se ad di-
 uitias & voluptates natum, sed existimet
 sibi in diem esse viuendum, & de futura vita
 cogitandum: illud quoque significans deum
 necessario victu suos in hac vita nō fraudare,
 qui & pullis coruorum cibum submini-
 strat, & hac de causa veteres duo carmina
 ipsius imagini, quam plerumque ante tēpla
 depingebant, vt omnibus intrantibus essent
 obuia, affixerunt, quæ sic habent:

Christophori molē sancti qua luce videbis,
 Mors poterit nunquam sœua nocere tibi.
 Quibus nihil aliud significabant, quàm quicun-
 que illa die meminisset sui officii, & qua

lis

lis esse deberet idque animo præstandi, æterna morte non posse perire: & fuit istud nihil aliud quàm christianorum *γνώσις καὶ εὐτὸς* & huiusmodi imagines dicebat dux meus olim à Nicæna Synodo esse probatas, non vt prostrarent ad cultum, sed vt veluti emblemata, & argumenta rerum magnarum & vtilium essent, cum ipsæ imagines alioqui nihil omnino sint. Pari modo dicebat antiquitatem etiam alias imagines effinxisse, quæ totam alicuius rei historiam referrent, & idem accidisse de Georgio, qui Christi vitam nobis depingebat. Nam scribitur Cappadotiam, in qua olim serui plurimi erant, abnoxiam fuisse vasto draconi, qui eius regionis homines deuoraret: cùmque ventum esset ad filiam regis, eaque periclitaretur, interuenisse Georgium equitem præstrenuum, qui occiso dracone virginem regiam liberauit. Dicebat hic Cappadotiam mundum significare, in quo passim magno illi draconi, idest Diabolo, seruitur, qui ad vnum omnes deglutiebat. Regis autem filiam perdere cum vellet, quo nomine Ecclesia sponsa Christi in sacris notatur, affuisse Christum, ceu fortissimum militem, qui non sine sudore & sanguine eam seruauit, & sic multas mihi imagines explicabat. Possem tibi ostendere multos antiquos deos,

eodem errore ad nos sub aliis nominibus
esse translatos sancta Lucia olim Lucina e-
rat, nisi malis pro Lucina nos Mariam virgi-
nem colere, quam parturientibus præfici-
mus, vt illi Lucinam. M. Ergo Iunonem
adoramus. P. Non puto aliud, sic & olim
Romæ Pantheon erat, & templum Miner-
uæ: ac illud ex templo omnium deorum, fa-
ctum est templum omnium sanctorum, &
templum Mineruæ, templum Mineruæ vir-
ginis, tametsi pro vetere illa Minerua studio-
rum præside, & sapientiæ, Caterinam sup-
posuisse videantur, quemadmodum & pro
Apolline alii Nicolaum, alii Hieronimum re-
ceperunt. M. Rectè: nam Pallas est habi-
ta virgo. P. Sic hodie Mineruam, Iuno-
nem, Polyphemos, & Hercules, & totum il-
lum deorum populum sub nomine sancto-
rum adoramus. M. Isti sententiæ non
possum nō accedere: nam memini me lege-
re istas duas historias esse suspectas, apō-
cryphas, & nunquam ab ecelesia receptas,
licet monachi hodie omnia in suum quæ-
stum vertant, partim fraude, partim igno-
rantia. Si ita est, vt credo, quantis menda-
ciis Iacobus de Voragine, & Antoninus Flo-
rētinus, ac eiusdem farinae alii referti sunt?
qui nobis non historiam, quæ lux veritatis
esse debet, sed Lucianicas narrationes, non
vitas

veritas hominum, sed falforum deorum mendacia stylo barbaro, & odioſo ſermone tradiderunt? P. Sunt & multa alia, quæ ſi proderentur ab aliquo, totus mundus ſtupe-
ret. M. O felicem illum diem, quod è te-
nebris eluceſcet omnis veritas. P. O
fœlix ſæculum, quod re ipſa nudam verita-
tem amplectetur? Quoties illa iam ſe mor-
talibus obtulit, & ſi à ſtultis mortalibus
contempta, nec id ſine ſuorum præconum
graviſſima iactura! M. Fateor, ſed nec
cōtemptores id auferent impune tandem.
quamobrem iſtis relictis, ulterius, ſi placet,
progrediamur. P. Faciam, ſi prius pau-
ca quædam, quæ vidi & audiui, narrauero.
M. Narra Paſquille. P. Quendam in
hoc cœlo vidi ſui ordinis homines monen-
tem, vt abſtinerent ab hæreticis inquiren-
dis, niſi quis eorum dare pœnas vellet. In
ſe reſpicerent, quem vltiò diuina compre-
hendiſſet, propterea quòd in eos crimen
hæreſeos intendiſſet, quos non benè norat,
& ea damnaſſet, quæ ipſe ſemper ignoraſ-
ſet: hæreticos, ſi qui eſſent, docendos & mo-
nendos eſſe, non tormentis & crudelitate
afficiendos: non eſſe omnes hæreticos, quos
illi pro hæreticis haberent: eos demum hæ-
reticos eſſe, qui contra ſcripturam ſanctam
aperte ſentirent, quique diuinis contem-

ptis decretis, hominum commenta & doctrinas pro diuinis defenderent, aut etiam præferrent diuinis: diuina vero ea sola & certa esse, quæ veteri & nouo testamento continentur. Se hoc ad tribunal Christi didicisse. Quod si non crederent, fore vt illos pœniteret, & diem Domini omnia patefacturum. M. Quisnam hic tam bonus orator? P. Hic Ioannes ille Roffensis erat, quem duo martyres circumstabant: Petrus Martyr eorum ordinis, qui se prædicatores appellant. M. Prædicatores Pasquille. P. Semper hic erro. Alterum Thomam Cantuariensem appellari puto, qui ambo Roffensis orationem confirmabant. M. Sed eratne Roffensis rubro galero, & pileo caput velatus? P. Rubebat quidem illi caput, atque humeri, non pileo, sed sanguine & cruore. M. Atqui aiunt à Papa galorum illi transmissum & donatum. P. Verum, sed rex Angliæ vt hoc audiuit, Roffensem capite obtruncari iussit, antequam ille pileum cardinalis insigne, acciperet. Id quod diuina prouidentia effectum crediderim, vt bonus alioqui & doctus vir, priusquam meretricis Romanæ, & purpuratæ de testandum munus acciperet, ex hac vita discederet. Papistæ tamen, quia visus est pro suæ causæ defensione (scripserat enim non pau-

pauca contra Lutherianos) mortem oppete
 re, eum in numerum ditorum, & martyrum
 suorum priuatis sententiis retulerunt. M.
 Factum bene: nam neque pro meliore, à
 deo causâ (quantum ex eorum gestis appa-
 ret) aut Petrus Martyr Dominicanus in I-
 talia, aut Thomas Cantuariensis in Anglia
 occubuerunt. Ille enim, dum rusticos simpli-
 ces, quasi hæreticos, nimis pertinaciter
 persequitur, inter Mediolanum & nouum
 Comum occiditur. Hic acerba de posses-
 sionibus orta inter ipsum & regem Angliæ
 contentione, læsæ maiestatis crimine con-
 demnatur. P. Ita sunt Papæ martyres: sed
 pergamus. Ab hoc choro duxit me angelus
 ad chorum Apostolorum, & Euāgelistarum.
 M. Iam video nos ad cæli huius penetra-
 lia sensim accedere, quandoquidem ad A.
 postolos ventum est, & gaudeo non medio-
 criter, nam tu hic mihi illud aperies, sintne
 duodecim Apostoli, an plures. Si enim Pau-
 lus Tharsensis verus fuit Apostolus (vt alios
 omittam qui ab eo in suis epistolis Apostoli
 dicuntur appellati) iam tredecim Apostoli
 esse videntur. P. Hac questio poterat
 reiici in eas, quas Paulus ipse inutiles, & su-
 peruacaneas appellauit. Verum vt Mar-
 forio meo satisfaciam, bifariam responde-
 bo. Primum igitur te illud meminisse oportet

Chorus
 Apostolorum.

tet, nos in cælo papistico esse, non Christiano, vbi omnia sunt præpostera, & absurda. Ergo hic non est ille numerus Apostolorum ad Christi Apostolos exequatus, vt mox audies. Deinde hic non est verus ille Petrus, non Iacobus, non Ioannes, non Paulus, non denique reliqui, sed alii quidam. M. Qui nam hi? P. Qui videlicet Cardinales appellantur, hi enim in hoc cælo, Apostolorum loco substituti sunt. M. Hoc idem Romæ factum esse non ignoro: sed ego alia quædam in hoc cælo esse putabam. P. Atqui lac lacti tam simile non est, aut, si maius, non tam similes sunt inter se purpurati Cardinales, quam est hoc cælum Curia Romana. In qua Apostolos præsentem pecuniam, & discipulos creari ignorat nemo, & possunt non duodecim, sed infiniti creari. Ad id vero, quod quæris de vero Apostolorum numero, scito Apostolos bifariam accipi. Principio enim Apostoli voce græca appellantur, quicunque mittuntur, quos nos legatos & nuncios appellamus. Sic Paulus Ephroditum ad se à Philipensibus missum, Apostolum vocauit. Sed proprie Apostoli duodecim illi numerantur, quos Christus rex noster, & deus in omnes mundi oras ad promulgandum suum Euangelium primum legauit. Quod autem de Paulo quæris, neminem

nem dubitare fas est, illum verum Christi & fidelē apostolum extitisse. Nā vt illi duodecim (quorum de numero & gradu excidit Iudas ille Iscariotes, in cuius locum ex oraculo diuino ab Apostolis Matthias subrogatus fuit) à Christo adhuc mortali electi & creati sunt, ita ab eodē Christo iā immortali & glorioso Paulus vocatus ad legati munus fuit. Quare nō duodecim sed tredecim omnino apostoli extiterunt, nisi quis duodecim tantum recipiat tanquam ab ipsomet Christo vocatos, Matthiam ab Apostolis, verum hoc, vt dixi, diuino factum est oraculo. M. Video, Pasquille, ista parum referre si quis ignoret, & tamē pergratum est, quod respondisti. Sed dic mihi obsecro, eratne in hoc Apostolorum, seu Cardinalium, quando idem esse dicis, collegio diuus Hieronymus nam plerique omnes illum Cardinalem fuisse affirmant, & pictores suis monumentis testantur. P. Non erat hic Hieronymus. nam neque esse poterat, cum nondum suo tempore istos Cardinales fuisse constet: neq; ipse in suis libris vsquam indicet, aut aliquam, vel leuem coniecturam præbeat. Ac Pictoribus atque Poetis

D. Hiero-
nimus nō
fuit Car-
dinalis.

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Quominus pictoribus credas. Quin ne vo-

lisset quidem tales titulos ab hominibus
 diaboli instinctu excogitados Hieronymus
 assumere, vt pote vir religiosus, & doctus,
 ab omni ambitione alienus, & iam tum Ro-
 mano & ecclesiæ antichristianæ nascenti in-
 fensissimus: id quod passim in suis monumē-
 ntis apparet. M. Quæ fuit igitur causa, vt
 illum pro cardinali omnes haberēt? P. Di-
 cam cum primum ecclesiæ Romana capisset
 Cardinales instituere, viderētq; illum ordi-
 nē nec titulum diuina autoritate cōstare aut
 insigni aliqua eruditione, & sanctitate excel-
 lere, vt ordini autoritas maior, & reueren-
 tia accederet, mortuum Hieronymum ru-
 benti galero donarunt, & cardinalem exti-
 tisse prædicare cœperunt. M. Recte qui-
 dem: sed oportebat alios succedere pari
 cum eruditione, tum sanctitate. Verum
 quando nemo deinceps repertus est, id po-
 tius in dedecus & probrum, ac etiam cō-
 temptum eius ordinis cedit, quàm dignita-
 tem. At non dubito te ibi Bonauenturam
 atque Vincentium vidisse. nam ille in magi-
 strum sententiarum commentaria edidit:
 hic sermones quosdam reliquit: ac utrūque
 sanctus habitus est. P. Ita est, vt dicis,
 Marfori. Vtrumque enim vidi, & mihi visi
 sunt vehementer altercari. M. Ergo &
 sancti inuicem altercantur? Sed quānam de
 re?

Bonaue-
 nura Fran-
 ciscanus
 Vincen-
 tius domi-
 nicanus.

Alterca-
 tio inter
 sanctos.

re? P. Quid putas, nisi de stulta illa quaestione quæ tantas turbas & tragædias inter franciscanos & dominicanos excitauit, aluit, & perfecit? M. De Mariæ virginis conceptione ais? P. De ea prorsus. M. Ergo tam stulta contentio nunquam sopietur? P. Sopietur Marfori omnino: sed tum, cum fratrum istorum ordines, & monachismus omnis sublatus & extinctus fuerit, id quod fieri cœpit, & propediem Christo bene fauente, atque Euāgelio suo fœlicem cursum præbente, absoluetur. M. Id diuina bonitas faxit. At nosti'ne vnde cardinales sint appellati? P. Dicam quod mihi compertum est: reperi in cuiusdam celeberrimi grammatici commentariis, cardinales dictos esse per Epentheseos figuram, pro carnales, vt induperator pro imperator, nisi tu aliud, quod propius rem explicet, habes. M. Dicam & ipse quod nostri sentiunt: Barbatius noster, cardinales à cardine deducit, propter eum locum, qui est regum primo, capite secundo: Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem, in qua auctoritate Hostiensis doctor excelsus cardinales figuratos fuisse putat. Sed ego tui grammatici etymologiam veritati propiorem esse censeo, præsertim cum res ipsa id ipsum comprobare videa-

tur . Sed expone' quæso istorum Apostolorum mores . P . . Nonne tibi paulo ante dixi , eos esse nostris cardinalibus similes? Igitur si horum mores nosti, & illorum non ignoras. Mores autem eorum & vitas & instituta explicare quis Plutarchus , aut Suetonius posset? Præstat igitur tacere, quàm pauca de corruptissima ista cardinalium synagoga dicere, quæ ad Apostolici ordinis, & veræ ecclesiæ euersionem erecta & instituta fuit.

M. Non memineram te prius mihi dixisse, cælum istud Romanæ curiæ esse persimile, nec est opus vt mihi vitam illorum describas, quæ etiam Scithis ipsi hyperboreis, & Antechis est nota . Quamobrem, equidem potius Apostatas, quam Apostolos istos appellarim . Cupio autem scire de Contareno & Fulgoso illo Salernitano.

P. Eos hic non esse miratus sum : sed genius meus admirationem excussit, dicens se accepisse illos nondum in cælum istud fuisse admissos, propterea quod Euangelicam doctrinam plusquam Cardinales decet, redolerent. In magno vero & generali deorum concilio de hac re maturius esse deliberandum . M. Quid de Euangelistis?

P. O Marfori, quam graui sum dolore affectus cum huius cæli Euangelistas vidi primum enim pro quatuor illis Euangelistis,

Chorus
Euangelistarum.

at-

atque Euangelis (tametsi vnum est Euangelium quicquid vero illi, vel Apostoli, vel Euangelistæ scripserunt) quatuor ibi concilia recipi videbam. Nicænum scilicet, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonense. Deinde quatuor ecclesiæ doctores, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, & Gregorium. Post hos innumeros alios, quos in choro doctorum vidimus, ab his ad librum decretorum, decretalium, Sextorum, Clementinarum, à quibus eò ventum est, ut liceret unicuique (modo is esset cucullatus, aut alioqui rasis) quod vellet pro Evangelica atque Apostolica doctrina obtrudere, donec Papa ad se omnia reuocauit, scque pro Euangelio, pro Christo, proque ipso deo constituit, immo supra deum erexit, omnia iura humana, & diuina in scripto pectoris sui se habere asseuerans. Itaque Marfori, quales hoc cælum habeat euangelistas, atque euangelia vides, ut nihil dicam de campanis, quas vocant, de statuis, imaginibus, & simulachris templorum, de crucibus, de luminibus, cereis, vasis, vestibus, insignibusque aliis, quæ omnia pro euangelistis, & concionatoribus haberi volunt. Quãobrem ex hoc tam detestando cœtu, si videtur Marfori, obsecro te exeamus. nam equidem præ dolore lacrimas non conti-

Chorus
Sacerdo-
tum, &
Leuita-
rum.

Sacerdo-
tii veteris
testamen-
ti cum no-
uo discre-
pantia.

neo. M. Et me iamdudum tua ista oratio
lachrimari cogebat: igitur quo lubet pergi
to. P. Pergo. Hinc non procul erat regio
sacerdotum & Leuitarum, ad quam me dux
meus duxerit. M. Veterum'ne an nouo-
rum? P. Nouorum Marfori ex veteribus.
Nonne memoria tenes nos cum in regione
doctorum essemus dixisse, ueteris testamen-
ti ceremonias propemodum omnes, & Mo-
saicæ legis instituta ad nouum fuisse trans-
lata? M. Teneo. Sed nostrum sacerdo-
tium non arbitrabar ex veteri manasse, sed
recens & nouum à Christo fuisse institu-
tum. P. Quid habes, cur ita putes? M.
Magna sunt huius rei argumenta; Primum
illos natura & sanguis sacerdotes faciebat.
nam sola Leui tribus hoc priuilegium à deo
acceperat, vnde Leuiticum sacerdotium est
appellatum: nostrum non in aliqua familia
est, sed hi Leuitæ & Sacerdotes sunt, qui ab
Episcopo ab hoc inaugurantur, atque inun-
guntur. Deinde alia illis, alia nostris sacer-
dotibus sacrificia peraguntur, illi animalia
bruta, nostri Christum deo offerunt & sacri-
ficant. P. Communem errorem papista-
rum, hoc est Romanæ Ecclesiæ sequeris Mar-
fori, sed oportet isti errori medicinam ad-
hibere. M. Quam medicinam ais Pas-
quille? P. Philosophi philosophiam dice-
bant

bant medicinam esse animorum, quæ errores tolleret, mētēque purgaret: at nos, quibus ab ipso deo veritas est patefacta, non philosophiam, hoc est mundanæ sapientię studium, sed ipsam sapientiam Apostolicis literis traditam, medicinam dicimus animorum, & præsentissimum omnium errorum (qui morbi animi sunt) remedium. M. Error igitur est, quod de nostrorum sacerdotio disserui? P. Est omnino error, & mentis insanitas quædam perniciofa. M. Cupio magnopere, Pasquille mi, ab hac seu insanitate, seu insania, seu dementia sanari, & ad sanitatem animi, quæ Christi sapientia est, restitui. P. Video sanitatem propinquam esse, quandoquidem & morbum agnoscis, & medelam desideras. Itaque manum incipiam admouere, atque ipsam medicinam propinare. Quod de sacerdotio disseruisti, totum illud quidem corruet, & euanescet, si cogitabis Apostolos & Evangelistas, hoc de sacerdotio & sacrificio, ne literam quidem reliquisse. Quod si de sacerdotio & sacerdotibus aliquid scripserunt, non de his, qui ab Episcopis hodie inunguntur, intellexerunt, sed de eo, quo omnes christiani sunt sacerdotes, spiritus sancti vñctione consecrati, non oleo quodam à Pontificibus istis adiurato & consecrato. Pe-

Veri sacerdotii descriptio.

trus quidem Apostolus christianos omnes & ædem spiritualem & sacerdotium sanctum, regaléque esse dicit, ad offerendas spirituales hostias, gratas deo per Iesum Christum. Et in hac sententia Romanos, cæterósque Christi cultores obsecrat, vt offerât corpora sua hostiam viuentem, sanctam, gratam deo, rationalem cultum. Quibus ex locis vides nos esse omnes dei Templum, sacerdotes, & hostias, sacrificiaue deo gratissima, domini nostri Iesu Christi sacerdotis, atque pontificis æterni caussa. Et ego Marfori te libenter interrogarim, an credas Iesum pontificem magnum, atque agnum peccatum mundi (vt Ioannes & reliqua scriptura docet) aboleuisse. M. Ita credo. P. Age vero cur veteris testamenti sacerdotes sacrificia toties iterasse, & victimas victimis addidisse putas? M. Quia iusserat deus. P. Hoc quidem verum est, sed & Pauli rationem addere debebas: idcirco eos sapius sacrificasse quòd peccata ipsis sacrificiis non tollerentur: alioqui (vt Pauli verbis vtar) Nonne desissent sacrificia offerri? M. Nunc intelligo, sed quorsum ista dicas nondum video. P. Et veteris legis sacerdotes, altariaque seu aras cur à deo constituta existimas? M. Propter sacrificia credo. P. Ergo sacerdotes propter

pter sacrificia, sacrificia vero ipsa atque a-
ra propter peccata fuerant instituta. M.
Id quidem ita videtur. P. Tolle igitur
peccatum, & nullum videbis esse nec sacer-
dotium, nec altare, nec sacrificium. Ita e-
nim Paulus ratiocinatur. Nam ex eo quod
Spiritus sanctus dixit, hoc est testamentum,
quod condam erga illos, post dies illos, da-
bo leges meas in corde illorum, & in men-
tibus illorum inscribam eas, & peccatorum
atque iniquitatum suarum non recordabor
amplius: ita concludit. Porro ubi horum est
condonatio, non est amplius oblatio pro
peccato. Ac vt nos esse veros sacerdotes o-
stendat, nos adhortans adiungit: Cum igi-
tur fratres habeamus potestatem adeundi
in sancta per sanguinem Iesu, ea via quam
dedicauit nobis recentem, ac viuentem
per velamētum, hoc est per carnem suam:
cūque habeamus sacerdotem magnum,
præfectum domui dei, accedamus libere fi-
de freti, aspersi corda, depulsæque peccato-
rum conscientia. Quod vero addidisti, no-
stros sacrificulos quotidie offerre Christum
in sacrificium deo, id etiam nulla scripturæ
autoritate confirmari potest, quin potius
contra scripturam est, & ad Christi ignomi-
niam, eiúsque sacrificii, inuentum. Ad He-
bræos quidem scriptum est. Nos sanctifica-

tos esse per oblationem corporis Iesu Christi semel peractam: nam hic, vna pro peccatis oblata victima, perpetuo sedet ad dexteram dei, id quod superest expectans, donec reddantur inimici ipsius scabellum pedum eius. Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum eos, qui sanctificantur. Itaque nullo alio sacrificio opus est ad expianda, & mundanda peccata nostra, quandoquidem Christus, ad quem dictum est: Tu es Sacerdos in æternum, semel & consummate obtulit semetipsum pro peccatis nostris, hostiam & sacrificium æternum incommutabile atque perpetuum. nam quod isti suam missam sacrificium appellant, id nihil aliud ostendunt, quàm Christi sacrificium semel peractum, perfectum non fuisse ad expiationem omnium seculorum, Quod quanta sit in Christi sanguinem iniuria, piis omnibus satis superque perspicuum est. Adhæc sacrilegii, nostri missarum tenentur, qui se offerre Deo affirmant Christum, quem Pater nobis dedit. & Christus omnibus dixit: Accipite, edite & bibite ex hoc omnes. Ergo rerum ordinem inuertunt, & Deo ditiores videri volunt, cum dicant se id donare quod accipiant, seu potius accipere possent, si diuinis scripturis fidem haberent. Verum res tota in diuersum cadit, neque enim quicquam

quam vel donant vel accipiunt. Non donant enim, quia nemo dare, quod non habet, potest: eos autem Christum non habere ex eo perspicuum est; quod fidem non habent, quæ sola ex hominis pectore Christi templum constituit, atque eadem ratione nec oblatum accipere Christum, cuius vnica est capax fides; & certa de diuinâ bonitate, christique sacrificio persuasio. Quod si quid dare possunt, Diabolum possunt, quem acceperunt: quemadmodum & Iudas ille proditor, in quem pro Christo ingressus est Satanas, Christo panis mystici præbente frustum. Tu vero Marfori, si quid habes ad hæc, profer. Nam ipse longius iam euagari nolo. M. Si quid habeo Pasquille: quid homo habeat aduersus tam aperta diuinæ scripturæ testimonia, furor esset agrotum contra medicum de medicina disputare, equidem salubrem hanc potionem hausi, & spero fore, vt intra animæ viscera iniecta, non solum hoc morbo, sed etiam aliis multis me purget, & sanet. sed supere est mihi scrupulus: an velis aliquem esse in Christi Ecclesiæ ordinem, vllam ne sacram functionem. P. Neque Ecclesiæ ministerium, Marfori, neque ordinem vllum nego, aut respuo, qui sit noui testamenti testimonio introductus; vt pote qui, docente Paulo, sciam Christum Eccle-

ſua ſua dediffe alios quidem Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Paſtores & doctores, ad hoc, vt ſancti inſtaurentur, & opus miniſterii procedat, ædificiũque corporis Chriſti incrementum accipiat, donec vniuerſi concurramus eadem fide & cognitione filii dei præditi. M. Video ordinem pulcherrimum, verum mihi ſubobſcurum. Quare breuiter (ſi placet) circumſcribe mihi hæc officia. P. Faciam: Apoſtoli ſunt qui Euāgelii legatione ad multas

Ordinis
Apoſtoli
ci expli-
catione.

Qui ſunt
prophetæ
Euange-
liſtæ.

Paſtores.

Doctores

gentes & populos funguntur. Prophetæ, qui celeſtis ſpiritus inſtinctu, atque inſlatu Eccleſiam monent de his, quæ in rem eius ſunt. Euangeliste, qui Euangelii denuntian- di & promulgandi dexteritate pollent, bonique in facultate Chriſtiana ſunt oratores. Paſtores vero ii ſunt, qui & alibi Epifcopi ſunt appellati, hi vero ſunt, qui recte guber- nandi Eccleſias facultate præditi ſunt, gre- gẽmque ſuum vita, & doctrina quadam ex- cellenti paſcunt, qui ſedulo inuigilant, vt ſua Eccleſiæ mores & vitam inſpectent, & ſuas oues nominatim agnoſcant. Doctores denique eos eſſe non dubito, qui bonas ar- tes, ſeu illæ ex profanis ſint, ſeu ſacris in Chriſti Eccleſia docent, & profitentur. Ha- bes breuiter Marfori, quod petiſti, quam- quam nec magiſtratum, & boni principis offi-

officia, nec alia quædam reipublicæ christi-
 næ munera, quæ Paulus ipse diuersis locis
 enumerat à corpore Christi separamus, sed
 hæc quinque à me explicata eximia mihi ef-
 se videntur. M. De Presbiteris quid di-
 cis? P. Præsbiter ipso nomine senio-
 rem significat, & iidem erant qui Episcopi, aut
 etiam senatores Ecclesiastici, non minus æ-
 tate, quàm pietate graues, nulli vero vn-
 quàm sacrifici aut Missarum fuerunt, quic-
 quid nostri garriant sacrificuli maiores seu
 minores & plebei. M. Iam nihil aliud de-
 sidero quàm vt mihi, quæ in hoc sacerdotum
 choro videris, referas. P. Vidi sacerdo-
 tum confusam & inordinatam turbam, quo-
 rum alii Canonici, alii Plebani, alii Capella-
 ni, alii Archidiaconi, alii Archipræsbyteri
 Præpositi alii, quidam simpliciter præsbite-
 ri, nonnulli Primicerii, nonnulli item can-
 tores, & sexcentis aliis nominibus vocaban-
 tur, quæ nomina inuenta sunt posteaquam
 ministri appellatio sordere cœpit tanquam
 parum magnifica, ac nimis onerosa. M.
 Quid isti agebant? P. De facultatibus,
 decimis, & pensionibus consultabant. M.
 Quæ consultationis erat causa? P. Quod
 Papa decimas & ipse posceret, idque non
 semel, sed quotannis, neque eas simplices,
 sed duplices. Proinde rationem aliquam ini-

Qui sint
 in choro
 sacerdotum
 papistico.

Sacerdo-
 tum Pa-
 præ con-
 sultatio-
 nes.

re parabant, qua fieret, vt quod Papæ pendere cogerentur, aliunde corraderent. Hic variabant sententiā. nam erant qui confulerent ecclesiæ cuiusque thesauros, puta, vestes pretiosas sacerdotales, vasa & alia ornamenta, esse in capita diuidenda: hi autem hanc afferebant rationem, quod nisi ipsi hoc facerent breui fore, vt, aut à Papæ, aut à Magistratu cuiusque ciuitatis, aut à Lutheranis inuadantur: longe sibi consultius videri, æquiūque, vt ipsi, qui diei pondus & æstus ferrent, etiam bona, si qua essent, auferrent. verum huic sententiæ pauperum quarundam ecclesiarum plebani, & sacrificuli quidam mercennari intercedebant, quod ad eos nihil de diuitum ecclesiarum prædæ venturum esset: afferebant tamen & ipsi suam sententiam: Sibi videri longe magis in commune prodesse, si omnes in suis ciuitatibus & ecclesiis, primum externam quandam sanctitatem præ se ferrent, habitu seu vestibus, vultu, gestu, & aliis huiusmodi, præsertim vero deuote missando, rebus diuinis operam dādo, & aliis ceremoniis ad vnguem seruandis: Deinde quisque pro se nouum aliquod idolum erigeret, alius ossa quadam & nouas, quas vocant, reliquias inueniret, alius crucifixum guttas sanguinis emittentem, alius virginem Mariam lachrimantem,

alius

alius lac præbentem, alius hostiam saltantem, & ad infantis formam se ostendantem, alius se vidisse dicat, cum dona imponeret aris.

Horrendum dictu latices nigrescere sacros,

Fusq; in obscenum seuertere Luna cruore.

Alii alia pro ingenii dexteritate inuenirent: id si fieret eos & obseruantiam, populique admirationem, quam luxuria, & libidinibus amiserunt, recuperaturos esse, & non solum quas habent opes seruatuuros, sed & alias acquisituros. Hæc enim genius narrare coegit quendam, qui quod his artibus & imposturis nollet assentiri, quasi Lutherianus extra collegium eiectus abibat. M. Potuisti ne intelligere quis nam esset ille sacerdos vere sacer, qui de his imposturis tam acute de liberasset? P. Aiebat ex iis esse, quos

Theatinus noster Cardinalis instituit. M. Scio eum Venetiis primum cum illic ageret, præbiterorum sectam nouam condidisse, totam in hypocrisis, & fucata sanctitate fundatam. vnde factum est, vt hypocritæ omnes, per antiochiasiam, Chietini vulgo appellantur. quam sectam postea ille deseruit, tunc cum, quod venabatur, accepisset. Nam proiecerat rete, cum episcopatu primo se abdicasset, vt Cardinalis prædam captaret. Quod vbi cōtigit, huc statim cōn

Cardinalis Teatulus

uolauit, vt sua hypocrisis rursus Romanam curiam fermentaret. P. Sed acceptissime quid ille Venetiis decedens suis præsbyteris rogantibus quonam abiret, responderit? M. Minime id accipi.

P. Quò ego vado, inquit, vos non potestis venire, illud intelligens se illos in paupertate, & sordibus relinquere, se autem Romam ad amplissimam dignitatem tanquam in cælum ascendere: quo ipsi religione astricti venire nequirent. M. Intelli-

go responsum, in quo, vt videtur sibi **H A R I S T I** verba accommodabat, & scripturam sanctam ad suum sensum pertrahebat. P.

Ita isti solent, verum tu Marfori, iam quæ in Patriarcharum & Prophetarum choro didiscimus accipe. M. Adsum, vt quicquid dixeris audiam, & fidei memoriæ tradam. Sed erant ne ibi duodecim illi filii Iacobi nam hi Patriarchæ sunt omnes appellati.

P. Non, sed noui testamenti erant, quos vidimus. M. Sunt ne etiam in nouo testamento Patriarchæ? P. Vt ingenue tibi veritatem dicam Marfori, nulli plus sunt in nouo testamento Patriarchæ, quàm Papa, Cardinales, monachi, sacerdotes, & huiusmodi alia, de quibus nulla litera in Apostolicis, & literis, & historiis reperitur: verum nostri maiores, qui mysterium hoc iniquita-

tis

Chorus
Patriar-
charum &
Propheta-
rum.

tis & fraudum nobis inchoarunt ne non prorsus iudaiffarent : patriarchas etiam ex veteri testamento non in nouum quidem, sed in suam synagogam comportarunt.

M. Quinam sunt hi? P. Dicam Marfori, duplex hic vidi Patriarcharum genus, alteri enim Patriarchæ primum quatuor regionum constituti sunt, Romanus, Antiochenus, Alexandrinus, Hierosolymitanus. Postea translata Bizantium imperii sede, additus est & Bizantius, seu Constantinopolitanus, & deinceps alii nonnulli, vt Aquileniensis, & Venetus. Hi vero suum gradum ita obtinuerunt, vt essent tanquam reliquorum episcoporum, atque pontificum (nam erant & ipsi episcopi) principes, seu maius, pontifices maiores, vt olim, nostra re publica stante, fuerunt. Fuit & aliud genus patriarcharum sine imperio dum vixerunt, sineque patriarchatus dignitate. M.

Duplex
genus Pa-
triarcha-
rum.

Ergo mortui Patriarchæ creati sunt? P. Rem tenes, perinde vt Petrus factus est Papa, pontifexue Romanus, & Hieronymus, Cardinalis. In his numerantur Ioannes Baptista, Dominicus qui prædicatorum, & Franciscus, qui Minorum sectam constituit. M. Sed cur hi Patriarchæ sunt appellati? P. Quia patrum, nam monachi se patres appellant, principes, & sectæ fuerunt auto-

res. M. Atqui hac ratione poterat quilibet monachorum ordo, & familia suum autorem, & principem patriarcham nuncupare. P. Poterat, sed hæ familia ambitione reliquas superarunt. M. Ergo & in hac classe Dominicum, Franciscumque vidisti? P. Vidi, & quidem alio cultu, quàm in monachorum regione videram. nam illic habitu nihil Franciscus à Dominico differebat. nam utrque opilionis, hoc est ouium custodis vilissimo habitu mihi visus est, quem Sagum cucullum veteres dicebant. Est autem tegminis genus vlna panni, filo crasso, & rudi, in medio aperta, qua possit caput immitti, & super annexum cucullum ad pluias, & cæli arcendam iniuriam. Sic enim vestiri solent pastores, tum in Hispania, tum etiam in Italia, ac præsertim in Vmbria. Hic verò eos pontificiis vestibus & diademate, seu coronis ornatos vidi. M. Me quidem Pasquille in non paruum admirationem trahis, cum videam horum posteròs & nepotes tam tenui lana vestiri, ac planè Millefia, tamque laciniosos incedere, & philacterias, vt dicitur, dilatare. Porro etiam miror, quò fieri possit, vt eodem tempore duobus in locis sint, hic & in monachorum choro. P. Ne mireris Marfori, dii enim sunt, qui locum nullum occupant,

pant, sed vbi volunt, videntur, seque aspectabiles faciunt, quod si non intelligis, similitudine id ostendam. Ita enim hi diuersis in locis, temporis puncto sunt, vt corpus CHRISTI sua præditum quantitate, & naturali dimensione in mille hostiis, & missis continetur. M. Nisi similitudinem intelligerem, logice concluderem, si in loco non sunt, ergo ne sunt quidem. nam nihil est, quod suæ naturæ locum aptum nō habeat. Verum ista omitto, & quid nostri patriarchæ agerent audire aueo. P. Sed tu nihil de Ioanne Baptista, Marfori, percontaris?

M. Oblitus fueram inter patriarchas numeratum, & tantum prophetam, immo, vt audiui, plusquam prophetam esse putabam. P. Nescis in Letaniis, & Gregorianis illis supplicationibus, eum vnicum sub titulo patriarcharum & Prophetarum nominari? M. Millies audiui, sed exciderat.

P. Ioannem igitur Baptistam vidimus, sed o quantum ab illo diuersum, quem nobis sancti Euangelistæ descripserunt. M.

Quid audio? miras mihi narras metamorphoses, & nulla in parte Ouidianis cedentes. P. Non nugas dico, Marfori, mi: si enim sacre Euangelistarum historię credimus, Ioannes ille, veste ex Camelorum pilis contexta indutus, ad penitentiam omnes

conuocabat, baptizabat, & agnum mundi peccata tollentem ostendebat. Iste vero longam hastam manu tenet, armis militari-
bus grauis & horribilis, quem non pœniten-
tium multitudo sequitur, sed manipulus py-
ratarum, qui equites herodiani vocantur.

Equites
Herodia-
ni.

M. Illos ne dicis, qui Insulam Rhodum incoluerunt, hodie vero Melitam tenent?

P. Illos ipsos Marfori. M. At hi Equites Rhodii à Rhodo appellantur, non Hero-

diani. P. Ego, Marfori, semper Herodianos accepi, nunc vero amissa Rhodo, occupata Melita, Melitei, seu Melitenses essent appellandi, vt Melitei canes, quibus Melita abundat.

M. O mores diuersos! Ioannes desertum incolebat, ad pœnitentiam inuitabat, baptizabat in CHRISTVM, iste vero quid facit?

P. Baptizat & ipse multos, vel inuitos. M. Forte di-

cis in mari, dum fracta naui eos vitam in undis cogit relinquere.

P. Sed & pœnitere facit non paucos, & in desertum educit, & trahit.

M. An forte dum cum suis pyratis excurrit, dum prædatur, dum innumeros bonis & fortunis expoliat?

P. Dum populatur etiã, dumque captiuos miferos abducit. In summa strenue diuum Ioannem imitatur.

M. Quantum audio hunc si se præire Christus iussisset, forsitan faci-

facilius Iudæos subegisset. P. Et talem Iudæi expectât Messiam, qui armis & maleficiis orbem vastet vniuersum. M. Quod autem gerebant insigne? P. Omnes in sagis cruces habebant, alii albas, alii rubras, nonnulli virides, partim planas & rectas, partim corrugatas, partim ferratas, dentatasue. Qui tamen rubras gestabant, mihi oris habitu Hispani videbantur: & suo Iacob ad latus proximi. M. Cur CHRISTI signum in vestibus gerunt? P. Quia in corde non ferunt. M. Dic serio rogo. P. Et serio dico, verum si aliud vis, nescio quid sibi cum suis crucibus velint, nisi quod innumeros mortales quotidie excruciant. M. Credo, nam & principibus, quibus hoc genus hominum maximè placet, audio esse charissimos, & incursionibus naualibus promptissimos esse. sed quæ illis societas est cum Baptista Ioanne? P. Puto quod in diui Ioannis gratiam multa deserta fecerunt. M. At Ioannes desertum non fecit, sed incoluit. P. At isti faciunt, & alios in colere sinunt Sardonapalo iam facti molliores. M. Equidem audiui, & fama fuit eos Rhodi flagitia commisisse, quæ Turcæ ipsi non commisissent, quo factum fuit, vt diuina ultione Rhodo cedere coacti sint, quam Turca possidet. P. Sic est factum Marso

ri, posteaquam crudelitate alienigenas adoriri capimus, non pietate, iustitia, fide, vita & doctrina vere christiana, quibus virtutibus nostri maiores totum ad se mundum pertraxerunt. M. O Pasquille, ut video, in istis tuis herodianis nihil ferè restat christianismi, præter nomen. P. Imò ne nomen quidem, nam non equites CHRISTI seruatoris, sed Ioannis Rhodii appellantur. vna tamen re similes Ioanni sunt, quod vxores non ducunt, & cælibes vsque manent. M. Si non ducunt vxores, forsitam ducunt scorta, & si cælibes sunt, non tamen casti. In hac enim re non Ioannem modo, verum quemuis pessimum lenonem, aut nebulo-nem refere possint. P. Rem ipsam acu, ut aiunt, tetigisti. sed ut ad Patriarchas nostros reuertar, Dominicus suorum priorum, subpriorum, vicariorum, omnium quidem gentium, sed præcipue Hispanorum synodum, seu maius capitulum conuocarat, & cum illis agebat de hæreticis comburendis, aut quouis modo necandis. M. At hoc non est principem agere, sed tyrannum, immo hoc non est homines lucrari, sed perdere: non CHRISTVM imitari, sed Satanam, qui homicida erat ab initio. CHRISTVS dicit: finite vtrâque crescere vsque ad messem, ne simul cum lolio eradicetis & triticum: & isti

De Patri
archæ Do
minico.

isti non Lolium, sed triticum extirpant. Non enim dubito hæreticos eum intelligere quoscumque bonos viros, qui illorum hypocrisis, impietati, & idololatriæ facti & dicti sese opponunt, ac præsertim eos, quos ipsi Lutherianos dicunt, cum, vt video, hi verè christiani sint, ipsi vero antichristiani. P. Non solum istos ipsos intelligunt, sed ad rauium vsque ipsos inclamant. Nam quidam Hispanus hæreticæ prauitatis sectator, inquit volui, aliquot Hispanorum nomina deferebat, & quidem nobilium, quos Lutheriana hæresi infectos esse dicebat, id se deprehendisse in eo, quòd pauperibus secularibus libenter subuenirent, fratribus nihil, aut cum stomacho erogarent: quòd cum antea soliti essent, etiam pro re leuissima, iurare pesadios & alias in deum, CHRISTVM, & sanctos blasphemias coniicere, scortari potare, ludere, & alias illecebras persequi, nunc deum laudarent sobrie, caste, & pie uerent, ab omni speciei mala abstinerent, & seria tantum, vtiliaque tractarent, ac demum quòd lectione sàctarum scripturarum nimium oblectarentur. M. Quid ad hæc Dominicus? P. Hortabatur vt se imitarentur, & factum illud ob oculos haberent, cum Tolosanam hæresim Innocentio, tertio procurante, mira celeritate compescuit. M.

Quo nam pacto? P. Dicebat enim non iam disceptatione, sed bello & armis agendum esse: quo facto inter sanctos relatus est. M. Hoc etiam apud gentes plerique maleficiis & cædibus nobilitati fuerunt, & inter deos recepti, ut Iuppiter, Mars, Romulus, & Cæsares aliquot. Porro quod Dominicum dicis consuluisse, id etiam suadebat Alexander pontifex Brundusinus non Papæ modo, verum etiam Cæsari & Ferdinando Austriaco, unde & in Hispania, aliisque regionibus, ubi illi imperat, eius consilium satis diligenter seruari audio. P. Seruant quidem, Marfori, sed Dominus omnem altitudinem, quæ contra suam maiestatem erigit sese, deiiciet & prosternet. M. Quid vero Franciscus? P. Franciscus vehementer cum suis exposulabat, quod non satis suas conformitates inculcarent mundo, quibus obtineri poterat, ut non modo Christo par & similis videretur, verum etiam super CHRISTVM. M. Quas nam mihi conformitates narras? P. Liber est, Marfori, à Franciscanis confictus, & conscriptus, cum quo si Mahumeti Alcoranum cõferas, Alcoranum iudicabis præ illo sanctissimum, tametsi in plerisque illi simillimus esse videtur. M. Audiui Franciscum, cum ab eo regula peteretur à suis, Evangelium illis

De patri-
archa Frã
cisco.

illis pro regula proposuisse. P. Ita
 aiunt, quod tamen posterius eius male te-
 nuerunt. Nam si Euangelium tenuissent,
 non tot portenta de Francisco commenti
 essent, ut ex eo alterum nobiscum **CHRISTVM**,
 & alterum Euangelium conflarent. Nam si
 istis credimus, Franciscus in nullo sanctorum
 choro reperietur, sed supra omnes thro-
 nos, dominationes, & potestates. M. Qui
 fieri istud potest? P. Nescio, verum
 istud vel è suggestis isti audent prædicare.
 Aiunt enim quendam optasse sibi diuinitus
 ostendi, quo nam loco Franciscus in cælo
 haberetur, hunc à sensibus abductum fuisse,
 ac per omnes cæli regiones & choros cir-
 cunductum fuisse, nusquam tamen opta-
 tum Franciscum apparuisse. Tandem ad
 circulum diuinitatis peruenisse, ubi **CHRIS-
 TVS** sedebat ad patris dexteram, atque
 ibi sibi ostendi Franciscum poposcisse, tunc
CHRISTVM de solio surrexisse, pallium à
 pectore diduxisse, remouissèque, vulnuf-
 que lateris ostentasse, ex quo illicò prodiit
 Franciscus, ita ille, quod quærebat inuēto,
 rediit ad se. M. O fabulam plusquam
 Mahumeticam, utinā rediisset ad se, & tan-
 tam blasphemiam agnouisset. Verum ita
 deus huius sæculi mentes excæcauit infideli-
 um, ut veritatem recipere non possint. Sed

priores illi Patriarchæ quid tum agebant?
 P. de primatu, vt aiunt, Ecclesiæ, & princi-
 patu, contendebant. Constantinopolitanus
 ad se dicebat pertinere catholici titulum,
 & summi pontificis nomen, quod ibi esset
 imperii sedes. Hierosolimitanus contrà ad
 se rapiebat, quod in ea vrbe summus ille
 pontifex CHRIS TVS triumphasset. Antio-
 chenus contrà contendebat eum vniuersa-
 lem episcopum appellandum esse, qui in ea
 vrbe esset, in qua Petrus apostolorum prin-
 ceptis sedisset, eam vero urbem Antiochiam
 esse, Petrumque Romæ vnquam fuisse nega-
 bat. Romanus vero Gregorii responsum ni-
 hil veritus, qui eum Antichristum appella-
 bat, qui se vniuersalem pontificem, sum-
 mumque nuncupasset, partim fraude & lar-
 gitionibus, partim vi obtinebat vt primus,
 maximus, summus, vniuersalis, beatissimus,
 legitimusque Petri successor & CHRIS TI,
 vocaretur. M. Quid ais Petrum Aposto-
 lum nunquam Romæ fuisse? P. Id, Marfo-
 ri, non leuibus coniecturis & testimoniis vi-
 ri quidam docti collegerunt, & extat liber
 in hoc ipsum editus, qui etiam inscriptus
 est, quod Petrus nunquam Romæ fuit: ad
 quem autorem te, breuitatis causa, reicio.
 M. Librum quamprimum conquiram, &
 remotis arbitris diligenter legam, sed quid
 di-

dicebat .Allexandrinus? P. Afferebat &
 ipse suas rationes, quas non bene recordor:
 quapropter ad Prophetas transeo. M. Chorus
Propheta
rum.
 Efaïam videlicet, Hieremiam, Daniele &
 alios. P. Nequaquam, sed ad filios Balaa-
 mi, qui mercedem iniquitatis dilexit, de
 qua ab asina redargutus fuit. M. Nonne
 & prophetae sunt in nouo testamento? P.
 Sunt Marfori, an non meministi nos supra,
 Prophetas inter officia christiane ecclesiæ
 numerasse? nam ego nihil de veteribus in-
 telligo, sed de iis, qui falsorum Prophetarum,
 & eorum qui mercede prophetarunt,
 viam sequuti sunt & sequuntur: vt autem
 scias propheta, & prophetia duo significat:
 Tum eum, qui diuino instinctu, futura prædi- Prophetæ
bisariam
capti.
 cit, quique omnibus occulta, & quæ ingenio
 humanae solertia cognosci non possunt, di-
 cit, & patefacit: hos prophetas & vates ap-
 pellamus. Propheta deinde doctorem signi-
 ficat, non quemuis, sed missum à deo ad do-
 cendam ecclesiā, ad corrigendos mores, ma-
 gis spiritu intus edoctus, quam humanis di-
 sciplinis instructus, & hoc differt à sim-
 pliciter doctore, quod propheta tantum
 diuina docet: Doctoris autem munus etiam
 eas artes complectitur, quas liberales atque
 humanas appellarunt. Et doctor ea docere
 potest, quæ ex solis libris, & hominum ore

excepit & didicit : Prophetam vero etiam in scripturis explicandis diuino numine afflatum, & scripturæ sensa edoctum intus esse oportet. In hoc autem calo vtrunque propherarum genus vidi, nisi quod neque qui futura prædicebant, neque qui ecclesiam docebant de religione à deo erant afflati, aut à CHRISTI spiritu, sed à principe tenebrarum harum, & à Satanæ spiritu inflati & agitati. Qui enim futura prædicebant erant Arioli, Augures, Aruspices, diuini, Necromantici, Astrologi, & damnatæ magiæ sectatores, in quibus erant & Papæ, & Cardinales, & Episcopi, & Abbates, & Monachorum omne genus, præsertim Dominicalium & Franciscanorum, quod ii à veneficis & strigibus, vt vocant, cum quibus illis sæpe negocium est, malas artes & dæmoniacas addiscant. M. Vera narras, Pasquille. nam & Syluester secundus, adiuvante diabolo, Papatum adeptus fuisse legitur, hac tamen lege, vt post mortē totus illius esset. Et noster Paulus Freneticus, hoc, Farnesius dicere volebam, pontifex, in astrologia & diuinatione primas hac tempestate obtinere dicitur. P. Neque id falsum est: nam vt suæ artis socium haberet Dionysium Seruitam, sui ordinis principem, Cardinalem fecerat, & ipsemet Paulus

Prophetæ
cæli papi
fici.

lus, sibi hanc laudem assumit: quod suo iure (quoniam in eo studio ætatem consumpsit) quodammodo videtur sibi posse vindicare: sed mirum an hac sua arte præscire possit, quem nam locum sit post mortem occupaturus. M. Neque id fortassis curat, ut qui animum esse immortalem forte non credit. nam de hac re in Romana curia dubitatur: id quod ipse non semel inter loquendum, ut sit, deprehendi. P. Petrus tamen Aloisius pontificis nostri filius, animam esse immortalem nihil dubitat. M. Non plusquam Epicurus & Saducæi, aut eius pater Paulus, aut, si placet, Cardinalis Teatinus. P. Rectè: sed quando Teatini mentionem fecisti, dignus mihi videtur, qui inter prophetas hosce numeretur. M. Cur nam? P. Rem omnem audies. Incidit cuidam nobili Veneto cum vxore controuersia libera disceptatione in foro conscientia, ut dicunt, dirimenda: res cum torqueret vtrunque: vxor (ut ferè mulierculæ sunt curiosiores) primum adit quendam Teatini sacrificulum valde bene hypocritam, eique totam rem in confessione auriculari patefacit, eumque rogat, ut scrupulum eximat: facit ille: ut potest, ac illicò ad Teatinum clam quod in confessione audiuit, defert (id quod factitare consueuerat)

Ille cum audisset, iubet suum sacrificulum tacere, & inuenta in iure canonico eius quaestionis solutione, signatoque loco expectat dum veniret maritus, qui in eiusmodi rebus solebat diuum Teatinum consulere. Postridie venit maritus, & remotis arbitris, dixit se habere aliquid, quod grauaret illius animum, ea gratia venisse, ut super ea re seruum dei consuleret. Hic bonus propheta, qui prius locum ipsum signarat, ubi negotium explicabatur, iussit nobilem flere, ducit ad librum manumque eius apprehensa, in signato loco includit, atque ita quid in animo haberet, hortatur exponere: facit ille, & omnia ordine exponit: quod ubi fecisset, aperit diuus Teatinus propheta librum, inquit: Ecce locus, qui tibi plenè, cumulatèque satisfaciet: legit ille bonus vir, cumque neminem id scire præter uxorem putaret, intuitus prophetam hunc cecidit in genua, eumque adorat, clamans oportere eum esse alterum CHRISTVM, qui cordis secreta rimaretur & nosset. In qua opinione adhuc sic desipit, ut nullo helleboro possit restitui. M. Mirum mihi prophetam narras. P. Huiusmodi sunt innumera- biles, qui, quod tali artificio nouerunt, prophetant & vaticinantur. Verum ad alios accedamus. Alteri vero propheta, quos

quos hic vidimus munus habere de religio-
ne docendi, non diuina, sed humana, immò
fatanica docebant, quærebant hominibus
placere, seipfos & sua commendabant, &
ferebant in cælum. In summa, vtrique ex
his erant, de quibus Dominus apud prophe-
tam conqueritur, dicens: Ibant, & non mit-
tebam eos: prophetabant, & non per spiri-
tum meum: ac de quibus IESVS CHRI-
STVS vnicus, & magister, & seruator no-
ster ecclesiam monuit. Cauete, inquit, vo-
bis à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in
vestitu ouium: sed intrinsecus sunt lupi ra-
paces: à fructibus ipsorum agnoscetis eos.
Et quibus se in die iudicii dicturum esse, pro-
fitetur: Nunquam noui vos. Itaque neque
nos etiam, Marfori, eos agnoscamus. Ex ho-
rum deinceps furentium deorum choro, ad
ingentem curiam, angelo meo duce, perue-
ni. Hæc multa loca distincta habebat, vbi iu-
dices seuerissimi sedebant: agebantur hic
multæ caussæ: & sic clamitabatur à causidi-
cis, patronis & aduocatis, vt cum quære-
rem, quinam essent isti iudices, vix quid
astantes responderent, potuerim intellige-
re. M. Quomodo intellexisti tandem?
P. Necessè fuit ex turba secedere, &
ibi percontari. M. Quis hic retulit tibi
huius curiæ morem & formam? P.

Diabolus , qui amissa causa murmurans
 abscedebat. M. Quos dicebat hic esse
 iudices? P. Græcè loquebatur, non satis
 memini an Apostolos, an Apostatas dixerit.
 M. Ego non putabam in cælo Diabolos
 esse, aut opus ibi esse vllis patronis, aut aduo-
 catis præter CHRISTVM. P. Vnde hanc
 opinionem hausisti? M. E medio Euange-
 lio. P. Tu'ne sic subito ex Canonista effi-
 ceris Euangelista, Marfori? M. Tu in cau-
 sa es Pasquille, qui scrutandas esse scriptu-
 ras monuisti. P. Immo CHRISTVS ipse
 monuit, sed affer locum. M. Memini
 CHRISTVM dicere: Ego sum veritas: cum
 istud mecum penitus examino, incipio me-
 cum sic ratiocinari. Si CHRISTVS veritas,
 & idem iudex viuorum & mortuorum,
 quid opus est tot aduocatis? nam ex legi-
 bus scio aduocatorum operam à iudice
 non ad aliud requiri, quam vt sciretur veri-
 tas, ex quo argumentum sic concludo. Si
 iudex veritas est, magna stultitia est postu-
 lare aduocatum, qui rem faciat notam. P.
 Rectè argumentaris Marfori, sed hic Aduo-
 catus accipitur pro sequestro, quem græ-
 ci Mesiten, Nos aliquid audentes Mediato-
 rem possumus appellare. oportet aliter ex
 hac expedias questione. M. Fac ita esse
 Pasquille, nihilominus ex scripturæ locis de-
 fen-

fendemus, non opus esse tot Aduocatis. In primis ex Paulo habemus **CHRISTVM** in cælum ascendisse, vt perpetuo appareat vultui dei pro nobis. Ergo vetus ecclesia Patri commēdabat suas orationes per **IESVM CHRISTVM**. Iam vero si habemus testimonium Patris, hunc solum illi acceptum esse, nonne facimus & Patri, & **CHRISTO** iniuriam, qui alios in eius locum, tanquam magis idoneos subrogamus? quibus & ipsis, opus fuerit aduocato? omnes enim peccatores fuerunt, magnæque seruati misericordia dei: solus vero **CHRISTVS** inuentus est impollutus, innocens, absque peccato, pontifex æternus. Et hoc est quod Apostolus Ioannes in priore canonica dicit, cum inquit: Filioli si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem **CHRISTVM IESVM** iustum: Fateor multos dici aduocatos, sed vnus & solus **CHRISTVS** est aduocatus iustus: cuius solius cum patrocinium, tum sacrificium placuerunt Patri: Ille solus pro nobis, non pro se orat: Alii omnes primum pro se coguntur orare & sacrificare, eorūque sacrificia, & preces, quia non sunt perfecta, sæpius iterantur: **CHRISTVS** semel & semper pro nobis orauit & sacrificauit, & exauditus est sui meriti causa. P. Marfori, ista tua disputatione facis, vt vix

credam te esse Marforium, certe facis suspicionem, ne hoc primo vere cum serpentibus veterem exuas pellem. M. Non cum serpentibus, sed cum Euangelicis viris, qui adhortantur, vt exuatur vetus ille homo, & vestiatur nouus, qui secundum deum creatus est in iustitia, & vera sanctitate. P.

CHRISTVS quidem nos monet, vt prudentiam serpentum imitemur, cuius prudentiæ pars est vel potissima, veterem & caducam exuisse pellem, & nitidum iuuenta fieri. Sed age quâdo nostrum colloquium tibi sic cœpit placere: & te ex illo prudentiorem, & eruditorem fieri animaduertimus, volo vt totam historiam deinceps cursim intelligas. M. Iamdudum illud expectabam, Pasquille. Quid enim tam sancto colloquio, & tam varia historia potest expectari iucundius? P. Audiuisti ergo, quid apud hosce iudices agatur. M. Audiui, sed oblitus sum te interrogare, quibus allegationibus ad caussarum defensiones ibi vtantur: an ne ibi Bartolus, & Baldus, & reliqua farina litigiosorum hominum in pretio habeatur? P. Rectè mones, nam & hic est quod mireris, si huius fori formam intelligas. M. Dicito quænam sit. P. Iudices, quos tibi memorauī: non sicuti apud nos sit, re intellecta sententiam ferunt: sed qua-

quasi nequeant vnquam apprehendere, quod ab vtráque parte affertur: remittunt reum cum actore ad libripendem. M. Quid hic tibi vis cum libripende? P. Dicam. In medio huius fori est magnus & alatus quidam deus, qui altera manu magnam bilancem, altera strictum gladium tenet: ad hunc quasi ad arbitrum itur, posteaquam per diabolum & aduocatum apud iudices acerrime clamatum est. Vbi huc deuentum est, ille illicò suam bilancem explicat: in vna vero lancæ ponit aduocatus omnia sua, vt sunt: missæ: diplomata: indulgentiæ: præculæ: varia officia de virgine: de crucæ: de mortuis: rosaria: peregrinationes: ieiunia: vota: cuculla: vestes millecolores: funes: nodosos, enodes, zonas scortecas, cannabeas, ligneas, & cætera huiusmodi. In alia vero lancæ demittitur misera anima, cui ad basin lancis sese appendit Diabolus, sed crassus, & multum pinguis, quales sunt, qui in monasteriis degunt, vt Monachorum vitia obseruent. M. O astutiam Plutonis, qui vt altera lanx præponderet, submittit istos saginatos potius quàm illos, qui arida incolunt loca. P. Sic est huius ingenium, sed quod maximè visu iucundum est, Diabolus, qua est astutia, in inferiori lancis parte tripudiat, & iam appensos funes mouet, iam

animam digitis titillat, in summa omnia agit, vt sua pars præponderet. M. Quid ad hæc ille alatus? P. Iratus gladio cædit dæmonem, & cruce rubra, quam in pectore gerit, minatur, & quietum esse iubet. Dæmon vero tandem ad officium reductus, capite stat contracto, non aliter ac solet vulpes gallinam suffurata, quam si rusticus in furto offendat, baculôque minetur, illa se totam contrahit, suam nihilominus gallinam mordicus retinet. M. Bella similitudo: sed quid agitur postquam res tota ad librâ expensa est? P. Si opera præponderent, deducitur anima summo cum apparatu ad suum chorum, ibique cômendatur cuidam, qui pro suo merito eam collocat, aut paulò supra, aut paulò infra. At si Diabolus cum sua lance præponderet, itur vel ad infernum, vel pagatorium. M. Quare pagatorium dicis? P. Quia apud nostrates dicitur: male stare, fà ben pagare: & iam tute scis huius loci terrorem ad bene soluendum rusticos & ciues miserè compellere. M. Intelligo: sed quod est nomen huic alato? P. Dicebant eum esse D. Michaelem. M. Illum qui in monte Gargano dicitur amasse taurum? P. Illum ipsum. M. Non defatigatur tam odiofo officio? P. Interdum, sed si quando hoc vsu venit,

nit,

nit, rusticus ille, quem monti Gargano ferunt nomen imposuisse, tanquam Hercules oneri succedit. M. Quid audio? Rusticus? ne huic monti nomen dedit? P. Sic aiunt: Verum memini me apud veteres autores hoc nomen legere, inter quos Lucanus cecinit:

Appulus Adriacas exit Garganus in vndas.
Certe tempore Lucani nondum istius Michaelis fabula inuenta fuerat: quod aliquando contra quendam monachum, qui è suggestu hanc fabulam narrauerat, cum ponerem, non habuit aliud quod responderet, quàm poetas esse mendaces. M. Apposite, si diis placet, sed tacuisti? ne ad tam acutum responsum? P. Quid agerem, cum deessent cardui, quibus meum pascere asinum? Hoc enim genus hominum, si quid ex bonis literis afferas, non intelligit, & quæ non intelligit, ridet, atque contemnit. M. Vnde vero, Pasquille, prodiit iste Michael? P. Vnde, nisi ex inscitia monachorum? M. Forte cum Michaele isto accidit, quod Christophoro, vt supra meministi. P. Illud ipsum. M. Ergo & istius imago alterius rei significationem continuit? P. Omnino. M. Cuius quæso? P. Iustitiæ dei, nam hac figura olim eam depingebant veteres Christiani,

mutuati illud à poetis , qui iustitiam ferè
hoc modo depingebant, nisi quod alas noui
addiderunt, quo significarent illam è terris
euolasse. M. Quis est iste error, vt tam
sancta & pia imago, ad tam ineptam, & im-
piam historiam reciderit? P. Quid non
audet monachorum improbitas effingere?
M. Miror vt Christiani hætenus tam ine-
ptis historiis, immo fabulis sese illudi passi
sint. P. Nescio, sed si Lucianus in veris
narrationibus ista referret, aut poeta quis-
piam, ridicula omnibus, scio, viderentur.
Nunc cum monachi declamitent, angelum
Michaelem in monte Gargano dormiuisse
cum tauro, omnes velut rem auditu di-
gnam censent. Nam nihil est tam absur-
dum, quod ab istis proclamatum, fidem non
mereatur. Et si quid addubites, clamant il-
licò: pie potius credendum esse, quàm cu-
riose perscrutandum. M. Hoc consilio
deinceps ple potius credam eos esse ma-
gnos nebulones, quàm vt, an eiusmodi sint,
perquiram. P. Rectè Marfori, sed vt no-
strā prosequamur narrationē, ex hoc foro,
quod locum maximum occupabat, secessi-
mus ad palatium, quod ciuitatis verticē te-
net, sic vt vastæ huius ciuitatis esset veluti
meditullium, hoc palatium videbatur, non
admodum vetustum, tanto cum sumptu
&

& apparatus inceptum: vt adhuc totum non potuerit exædificari, sicut cum templo D. Petri Romæ accidit, qui tamen diu pontificium impleuit marsupia, forma erat instar Romani colosseï: nisi quod vno impluio tetum coniunctum habebat. M. Oportebat ergo obscurum esse palatium. P. An nescis huius celi sanctos lucem odio habere? & candelis potius quàm sole delectari: nam simulatque intrauimus, vidimus omnia fuliginosa, lucernis, funalibus, & candelis plena: Parietes auro & argento, pictisque tabellis onerati erant. M. Videris mihi officinam Alchimistarum depingere. P. In hoc differebat ab officinis Alchimisticis, quod locus iste multo auro & argento diues erat, quo Alchimistæ penitus carent: & vt reliqua prosequar: in penetralibus alto in folio sedebat regina quædam colore fusco, habens à tergo solem, ad pedes vero lunam. M. Sed ista videntur parum sibi constare, quæ dicis, regiam hanc esse obscuram, reginam fumo fuscata, sole, lunaque vestitam. Ego ex his potius argumentarer omnia esse luculentissima. P. Nullam videbis esse controuersiam, modo rem ipsam intelligas. Hic sol, qui vestit reginam, non habet radios liberos, alias totam regiam illustraret. M. Quid est impedi-

to? P. In circuitu solis erat magna corona, quā Dominicani dicuntur circumtexuisse: in hanc dum impingunt radii solis, relinquitur palatium obscurum, nisi candelarum & lampadarum lumine illustraretur. M. Sed quid hic appellas coronam? P. Loquor vulgi more, qui cōtextum illum orbiculorum seriatim cohærentium coronam appellat; Galli Chappelet, manachorum grex rosarium vocat. M. Intellego: credidi olim neminem posse fieri saluum, qui vnam saltem coronam quotidie nō demurmurasset: sed quando ista sic se habent, desinam in posterum his nugis onerare manus: sed vnum miror, quod de hac regina & palatio affers, vbi solem & lunam ponis. Certe si mathematicè rem consideremus, & à proportionem ad proportionem argumenta ducamus, inueniemus admodum magnam esse hanc reginam, & multo maius palatium. Nam si sol terram nescio quot partibus vincit magnitudine: oportebat hanc reginam admodum esse vastam, & palatium esse quendam alterum mundum. P. Oportet scire esse magnam differētiam inter solem, qui hunc orbem quotidie ambit, atque eum, qui hanc reginam vestit. M. Si ea est differentia, quæ inter fictas aut pictas & veras res inuenitur, certe erit maxima differentia.

rentia. P. Rem tenes probe. In hac regia erant innumera sedilia, alia aliis altiora. Hic erat chorus, seu maus, concilium ex omni genere sanctorum congregatum. M. Videlicet quod vel conuiciis hodie obtineri non potest, & summis omnium mortalium votis: id nullo negotio in hoc cælo habebatur. P. Ita est Marfori, & huius rei causam esse non dubito, quod in mortalium concilio timent isti varias hominum sententias: nō bene cum suis congruentes: verum in hoc deorum concilio nihil timetur, quod omnes eiusdem sint ingenii, studii, voluntatis, vt suum regnum sustentetur, & quam latissime, vel **CHRISTI** regno deiecto atque pulso, propagetur. Hinc est quod superioribus ætatibus tam facile Patres illi ad sua concilia coibant, quia nullus erat, qui pro **CHRISTO**, atque eius maiestate staret, aut se stare auderet profiteri. Quod si vnus, aut alter eorum sententiæ ausuisset palam refragari, illicò ad palinodiam cogeatur, aut flāmis viuus dedebatur, vt factum fuit Ioanni Vrsitenſi, atq; Hieronymo Pragenſi, & aliis nonnullis pro Euangelica veritate contra Papisticam perfidiam sentientibus. At posteaquam bonam partem populi christiani, & nationum bene de **CHRISTO**, male vero de Papa, & suis sentire vi-

derunt, ad concilia tardiores esse cæperunt: adeo vt Cæsare flagitante, toto orbe terrarum expectante, generale concilium iam tot annos extorqueri ab eis non potuerit, vsque adeo lucem omnem, qui pessime agunt, vt CHRISTVS dicebat, oderunt. Non quod piis vlllo modo sit conciliis, aut hominum suffragiis opus, ad firmādas eorum cōscientias & mentes, stabiliendāque doctrinam, quam se diuinitus accepisse certò sciunt: sed enim ideo concilium amant, & poscunt, vt eorum doctrina, quam vera, quam sancta, quā pia est appareat: ne remedia dissidiorum veteribus vñtata refugisse videantur, atque vt infirmis satis conscientis faciant, & demum, vt in arenam pertracti liberam & æquam aduersarii, non ferro atque igni decertent, sed sanctarum testimoniis scripturarum, sanctique spiritus ostensione, aut alioqui se victos esse fateantur. Verum autem piorum concilium à IESV CHRISTO, totòque eius Apostolico senatu, olim iam spiritu sancto eorum voluntates conciliante, habitum fuit, in sempiternum duraturum. In hoc autem deorum concilio astiterunt reges terræ, & principes sacerdotum, omnisque generis sanctorum conuenerunt simul aduersus Dominum, & aduersus CHRISTVM eius. M. Ingressus'ne tu Pasquille

quille es ad hæc tam sancta comitia? P. Sum Marfori, nam genius meus nescio quam mihi afflauit diuinitatem, vt ingressus vnà cum ipso, donec ille voluit, nulli visus fuerim. M. Quid audiisti, cum primum es ingressus? P. Omnes vno ore clamare: Disrumpamus vincula eorum, & proiiciamus à nobis iugum ipsorum. M. Quæ autem vincula: quodue iugum? P. Quæ putas vincula sunt ista, nisi pacis & charitatis? quodue iugum, nisi CHRISTI magistri & seruatoris doctrinam? de qua ille dicebat: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quod mitis sim & humilis corde, & inuenietis requiem animis vestris. Et alio loco dicebat ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. M. Talia igitur vincula tam aurea, tamque dulcia, hoc iugum tam leue & suaue isti proiicere, atque excutere volebant? P. Prorsus volebant, Marfori, & volunt: quoniam amara sunt vitiosis, & male viuentibus præcepta iustitiæ: vitia vero voluptate condita sunt: illis offensi, hac deliniti feruntur in præceptis: ac bonorum specie falsi, mala pro bonis amplectuntur. M. Ita esse nihil ambigo: sed quid agebatur præterea? P. De Germania ad gremium

ecclesiæ Romanæ, aut prece, aut precio, aut vi, atque armis reducenda: M. De fraudibus vero, & imposturis nulla ne fiebat mentio? P. Fraudes struere, molirique cælites isti solent potius quàm dicere: accitum tamen tunc diuum quendam Iodocum vidi, quem omnes orabant illi proceres, vt Germaniæ principibus & primatibus numerosam daret prolem. M. Cur nam istuc? P. Vt illi angustia rei familiaris ad tantam progeniem pro dignitate tuendam rursus de opimis sacerdotiis cogitarent, & mitras, rubentésque pileos ab eo peterent, qui & vendere, & si vsus foret donare confuisset. M. Audiui ex Flandris multos ad istum prolificum Iodocum, qui in Gallia templa habet, filiorum gratia procreandorum concedere, remque prospere cedere. P. Sic est, sed isti nesciunt, dum absunt domo, sacrificos & monachos eorum vxoribus commisceri. M. Per hos scilicet vicarios D. Iodocus magnam poterit fœcunditatem inducere. Sed quid præterea? P. Quid? vt Germanorum doctores præmiis pellicerentur ad defectionem, præsertim literis & artibus Cardinalium quorundam, qui cum doctiores, tum etiam aliquanto meliores reliquis habentur. M. Audiui & ipse hic nonnullos, qui dicerent parum

ab

de D. Iodoco.

abesse, quin aliquot ex principibus eorum ministris, & doctoribus susceptas partes defererent, & Romanæ ecclesiæ consentirent, quin & semel atque iterum rumor fuit, Philippum Melanchthonem ductum iri in triumphum. P. Satis intelligo. Lutherum intelligis, & Buzerum, quos fama est quædam adhuc tueri, quæ non admodum à Romanæ ecclesiæ institutis dissident, nam Lutherus ipse, qui primus manum admouit, aususque est Papiiticas corruptelas redarguere, missam quandam retinebat, imagines non deiiciebat, in cœna Domini cum pane CHRISTI carnem commiscebat. Buzerus vero, cœnæ Dominicæ negotium aliter tractare, quàm antea suis in scriptis fecisset, hoc est Luthero accedere videretur, tametsi ita sermonem temperauit, verbâque ponderauit, ut nemo quid sibi in eare vellet, intelligere possit. Ac Philippus Melanchthon visus est philosophiam literis diuinis immiscere, contingens, quod vocant, in quæstione prædestinationis & causarum, admittere, argumentisque confirmare, diuersa à prioribus suis communibus locis tradere. Hæc omnia effecerunt, ut susceptam causam prode, defererêque viderentur. Sed non ita esse satis euentus indicauit.

Martinus
Lutherus.

Martinus
Buzerus.

Philippus
Melan-
chthon.

M. Quid autem ita loquebantur? P.

Quo plures CHRISTO lucrifacerent, humana prudentia vti in rebus diuinis voluerunt: verum posteaquam re ipsa deprehendere coeperunt, se nihil proficere, quin potius valde causa obesse sua, aliud consilium inire statuerunt, videlicet diuina, quae non sunt priuata alicuius interpretationis, diuinitus, non iam humanitus, tractare, id quod propediem omnibus perspicuum fiet. Verum quod in hoc concilio potissimum querebatur, erat, ne Carolus imperator concilium in terris cogeret liberum & generale, sed vana spe Germanos produceret, nunc regis odium, nunc Turcica arma, iam Germaniae intestina odia & bella, iam Hispaniae rebelliones prae texeret, quominus sibi concilium congregare fas esset. Ac ne forte rationibus assiduisque precibus, quae ingenii bonitate, & clementia est, vinceretur, illud in primis curabatur, ne diutius in Germania esset: verum in Hispaniam suam sese reciperet, quod si faceret, auri quantum vellet à Papa, istorum deorum procuratore acciperet: in cuius rei testimonium centum milia aureorum nummum eidem numerari statuebant: & quo magis illum demererentur, ac fratrem illius regem Ferdinandum excelso animo virum, placuit ut ad ipsum Ferdinandum mitterentur regia-

mu-

Carolus
Cæsar.

Rex Fer-
dinandus

munera, quod acceperant illum numero-
sam prolem habere, & Turcicis bellis ex-
haustum esse, neque fortunam tamen illius
magnitudini respondere, illud etiam adde-
bant ut legatus illi persuadere conaretur,
ut alea, armis, tempestivis conuiviis, & aliis
huiusmodi sese oblectaret, magis quam aut
studio veritatis inquirenda, aut euangelicæ
religionis propaganda: potissimum vero, ut
iisdem artibus liberos institueret suos, quæ
educatio vna reges vel in primis decere vi-
deretur. Denique ut illius aula nunquam
Fabris, Ecclesiis & Naufeis vacaret. M.

Quod scelesti isti (at non volebam) sed cæ-
lestes nolint homines, præsertim reges, lite-
ras attingere sanctissimas, id minime mi-
rum videri debet. Nam cum omnium bona-
rum artium, literarumque & religionis ve-
ræ sint ipsi planè ignari: cumque regnum
eorum, & principatus ignorantia sit consti-
tutus, quid nisi ignorantiam errorum om-
nium, & malorum parentem suadere pos-
sunt? De voluptatibus vero nihil attinet di-
cere, cum sint ipsi Sardanapalo, Xerséque
molliores, atque effæminatiores. Ego re-
gium in primis esse putabam deum timere,
religionem veram, quæ literis Euangelicis
continetur, tueri, sapientiam colere, omni-
que pulchritudine virtutis tantum ceteris

Rex Gal
liae.

præstare mortalibus, quantum gradu & fastigio dignitatis præcellunt. Sed nunquid non regis Christianissimi vlla fiebat mentio? P. In hanc sententiam omnes descendere videbantur, vt ad Franciscum Vallesium aliquis fictus laudator, & bene Cortisanus mitteretur, qui heroem antiqua virtute & fide ob id vehementer commendaret, quòd in conquirendis & comburendis Lutherianis, regiam nauaret operam, & planè heroicam, & ad id persequendum acrius inflammaret, illud addens, talibus victimis deum placari. Deinde vt meminisset se Christianissimi titulo tam augusto, & sancto à pontificibus Romanis olim maiores suos fuisse donatos, idcirco par esse, vt eum titulum summa in ecclesiam Romanam deuotione tueretur, & augeret. Interea tamen, vt festos dies ludorum, & salutationum curaret, Veneri sacra faceret, venandi studium non omitteret: talia potius quam aut literas (quibus nimium fauere videtur) coleret, aut regnum suum bonis artibus institueret, & ornaret. M. Præclara quidem oratio, sed videat maximus rex, ne si talia consilia sequatur, non soli Lutheriani, sed regnum totum hoc igni ardeat, & conflagret semel. Subeant illi, atque in mentem veniant exempla impiorum regum,

gum, qui citius quàm putarant sanguinis in nocentum effusionis pœnas dederunt : sanguis enim eorum & cineres ipsi ultionem poscunt & clamant. Quòd autem titulum in mentem regis tam augustum redigunt, in hoc regi (siquidem animum attendere, & vetera repetere memoria velit) ostendunt quanti sibi titulus iste constiterit. Nam pontifices nomen inane regibus Gallorum tradiderunt, à quibus illi vicissim ciuitates acceperunt. Repetat ergo rex vrbes, partim vi, partim fraude ablatas, atque Euangelium IESV CHRISTI, eiusque doctores & ministros in suo regno libere admittat, simulacra abiiciat, verum sacramentorum vsum restituat, deum spiritu, non digitis & thure colat, & sic rex regum, ter maximus, térque Christianissimus vere poterit appellari. Quod si Cæsar etiam & Ferdinandus fecerint, ille augustus, hic catholicus iure poterit nominari. P. Verà nar-
ras, Marfori, atque vt Propheta loqueris, nam par quidem fuerat, principes omnes Christianos esse quod audiunt, & in supremo religionis, puritatísque Christianæ gradu stare, atque primas in ea obtinere, quem admodum in fastigio rerum humanarum sunt à deo collocati. Sed vtinam, vel in secundis tertiisque consisterent, nec sangui-

ne sanctorum, quos Lutherianos vocant, christianas manus, stolamque baptismatis candidam, respergerent. M. Timebant ne quicquam ab hoc Galliarum regi? P. Illud aiebant, Marfori, non esse timendum hostem cum Papæ & suorum fore, dum cum Turca conspiraret, apud eum legatos haberet, signaque coniungeret. Nam Turca & Papa fratres Germani esse dicuntur, id magno satis inditio est quod cum classis Turcica præfectus Henobarbus ille ad Niceam oppugnadam nauigaret, & Cæsaris loca quædam vastaret, sine maleficio tamen, ac potius non sine beneficio per Papæ ditio- nem iter fecit. Puto quod ita ei Turca mandasset. M. Quid de rege Angliæ?

Rex An-
glia.

P. Sperabatur eum posse reduci, si Cæsar eius filiam duxisset uxorem, nam hoc facile generum à focero posse impetrare confidebant. Porro autem quandiu nouis nuptiis, & reginis conquirendis esset impeditus (id quod crebro facit) non putabatur plus noci- turus, quam antea nocuisset. M. Audio illum in conubiis suis esse infelicissimum, adeo ut singulis annis nouam uxorem ducere cogatur, priori nuncio remisso: & nuncium sæpe esse lictorem, qui adulteræ amputet caput. P. Et tu huiusce infelicitatis, qua nulla maior esse potest, causam igno-

ras?

ras? M. Maximè, nisi tu illam aperias.

P. Quid putas esse in caussa, nisi iram di-

uinam? M. Quam ob rem? P. Rogas?

quia cælibatus legem impiam & impuram

confirmauit, ne scilicet ministri Ecclesiæ

vxores habeant, cum tamem alia Papæ, &

conciliorum decreta pene omnia damna-

rit, & abiecerit. Damnauit autem quod

CHRISTVS probat, probauit quod CHRI-

STVS improbat, idcirco infelicitate ma-

trimoniorum diuina ultione multatur, in

furorémque & ipse & vxores eius adigun-

tur. M. O dei tremenda iudicia! sed tu ad a-

lia. P. Curabatur præterea opera Vintonen-

sis episcopi, ne bona Ecclesiæ Henricus rex

ad se amplius, vt cœperat, traheret. M.

Quid? tantî ne faciebant hoc factum? P.

Quasi nescias hoc exemplo cæteros princi-

pes, & ciuitates prouocari. M. At pos-

sunt ne id facere citra sacrilegium? P.

Possunt, si non cupiditate, aut avaritiâ id fa-

ciant, sed vt in meliores vsus transferantur.

Nam principes & magistratus curare debent

singuli in suis ditionibus vt bona ecclesiæ

idoneis ministris, doctoribus, & discipulis

pro sint: non ociosis, aut Euangelii hostibus,

sicut nosti Marfori, in codice iuris præcep-

tum: & scriptura inquit, qui non laborat, is

nec edat, id quod etiam intelligo de eccle-

Bona ec-
clesiæ an
liceat oc-
cupare.

fiarum thesauris, vt sunt, vasa, vestes, simula-
 cra argentea, aureæque, gemmæ, lapilli, ve-
 xilla, cruces, & huiusmodi alia. Nonne fa-
 tius id putares, quam otiosos Euangelii ho-
 stes episcopos, canonicos, & monachos ale-
 re, aut per ambitionem inutilia seruari, aut
 per luxuriam consumi, aut per superstitio-
 nem adorari? M. Non possum negare

*Ecclesiæ
 bona, in
 quæ vsum
 donata.*

Pasquille. & in hunc talem vsum fuisse
 quōdam ecclesiis talia bona donata non du-
 bito, vt pauperes huiusmodi facultatibus su-
 stentarentur, veri ecclesiarum ministri ale-
 rentur, & literarum studia ecclesiæ summo-
 pere necessaria cōseruarentur, præmiis que
 afficerentur, qui literas, & bonas artes cole-
 rent, sicut inquit Paulus: Nemo militat. sine
 stipendiis: rectè enim satyricus sensit, & vi-
 dit, cum inquit:

Dicite pōtiffices, in sacro quid facit aurum?
 Quod cum mihi satis superque sit persua-
 sum, perge ad reliqua huius concilii consi-
 lia. P. Illic agebatur vt ex magnis fami-
 liis, & insignioribus ciuitatibus Italiæ Gal-
 liæque, semper aliquis esset Cardinalis, vt
 sic retineretur in officio, quæ iam incipiunt
 sapere, & ad euangelicam libertatem aspi-
 rare. M. CHRISTVS vota bonorum se-
 cundet. P. Maximè omnium illud consu-
 lebāt plerique, vt ex Venetis patriciis sem-

Venetis.

per.

per essent quatuor, aut quinque Cardinales. Nam ab ea vrbe, in qua sunt tot prudentes, & cordati viri, magnum periculum timebatur, & eo magis quod optimus senatus à pontifice aliquando ad suorum ciuium (qui iam desipere desierant, cœperantq; meliora sequi) eadem extimulatus, visus sit suorum ciuium amantior, quàm pontificiæ tyrannidis extitisse. M. Narras mihi viros magna sapientia præditos, viderunt enim superioribus annis in Germaniæ vrbus ex huiusmodi bonorum cædibus, & carnicinis magnas seditiones & strages extitisse. P. Ob hanc raram istorum prouidentiam, & in administranda republica dexteritatem, mirum in modum isti superi timent, ne si euangelium (vt sunt veritatis amatores) receperint, totam Italiam ad eandem secum trahant religionem. M. Quid igitur obstat, quo minus id recipiant? P. Timent forte ne pontifex Romanus ab illis repetat, quod donauit. M. Quid nam illud est? P. Argenteæ tubæ, vexilla quædam, sella ducis aurata, & alia quædam nugæ. Quæ tamen omnia magno à pontificibus olim emptæ fuisse cõstat. Verum si Pasquillum prophetam audire velint, optime suæ reipublicæ & libertati cõsulent: Nam cum Venetâ rempubl. ad metam, & termi

Pasquilli.
cõsiliũ

num suum venire breui necesse sit, id quod omnino ab orbe condito, & aliarum rerum publ. & principatuum exemplis, & sapientissimorum virorum sententiis, vatúmque prædictionibus atque indubitatis signis colligere certissime possunt, sapienter mihi facere videbuntur, si imminentem suæ reipublicæ mutationem anteuertant ipsi, Evangelicam disciplinam, atque adeo beatam hanc immutationem recipiendo. M. Velles tu, Pasquille, Venetam rempublicam à ferrea ætate ad auream illam traducere, quod non despero fore. nam & potentes sunt & sapientes, quare occasionem sibi ostentatam, tam breuem, tam optatam, tam insperatam eos agnituros arrepturósque confido. P. Et ipse id fore non leuibus dudum coniecturis deprehendi. Sed nunc reliquas istorum deorum consultationespersequamur. De Hispania quoque illud constitutum decretúmque fuit, vt domini inquisitores mitiores se, atque cōmodiores Marranis, qui CHRISTI diuitatem negant, exhiberent: omnem vero curam, studiúm, opëram conuerterent ad conquirendos, comburendósque Lutherianos, quos vocant, qui Papæ diuitatem negant, CHRISTI vero constantissimè confitentur. M. Sanctissimum audio decretúm scilicet, vt Barrabas dimit

De Hispanis.

dimittatur, CHRISTYS vero ad necē, crucē
 que tradatur. verūm quid prætere ad libera-
 rum? P. Horrēdum est, Marfori mi, quod po-
 stremum audiui, & quod merito vnīuersi ti-
 mere debeant, totusque Christianus orbis Horren-
dum deo-
rum decre-
tum.
 formidare. M. Perterruisti me valde Pa-
 quille optime, sed iam illud, quicquid est,
 quandoquidem præuisa tela minus ladunt,
 expone. P. Horret animus meminisse,
 dicam tamen. Primum, fœdus isti cum Tur-
 ca inire cogitant, vt Cæsari, & reliquis quos
 sibi infestos fore timēt, terrorem incutiant.
 Deinde angelos in omnes orbis Christiani
 regiones, atque vrbes mittere decreue-
 runt: ex his potissimum quibus tristitia bel-
 li, iræque, insidiæque, & crimina noxia cor-
 di, accitōque ex his vno cui os virginis, at-
 que habitus erat, pedes vero, manūsque
 leonis armatæ vnguibus, atque atris colu-
 bis fœcundus sinus. pone quem sequeba-
 tur armiger faces & gladios ferens. Eum
 ita quidam est alloquutus:

Hunc mihi da proprium virgo fata nocte
 laborem,

Hanc operam, ne noster honos, infractaue
 cedat

Fama loco,

Tu potes vnanimis armare in prælla fratres
 Atq; o diis versare domos, tu verberæ te tuis

Funereaſq; inferre faces, tibi nomina mille,
 Mille nocēdi artes, ſœcundum cōcute pect⁹.
 Diſſice cōpoſitam pācē, ſere crimina belli
 Arma velit, poſcātq; ſimul, rapiātq; iuuet⁹.
 Accepit conditionem angelus, & imperata
 ſe actutum facturum pollicetur: atque inde
 reliquorum angelorum ad choros euola-
 uit, quibus perlustratis, quoſcūmq; cades
 & proditiones, & omnium generum frau-
 des adamare intellexit, ſecum eduxit, alios
 in Germaniam, alios in Galliam, alios in Hi-
 ſpaniam legauit. Ipſe vero ſe intra Italiae
 fines continuit, vtpote princeps, & caput
 reliquorum. M. Agnoſco Homeri Roma-
 ni verſus, & Iunonis ad Aleſto luctificam o-
 rationem, quæ Iuno prius dixerat indigna-
 bunda & planè furens.
 Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mo-
 uebo.

Ergo & dii iſti furiis, & diris illis ſororibus
 vtuntur? P. Quidni, Marſori, vtantur, ſeu
 abutantur potius? qui Alatores ipſos & Eu-
 menides furiis & crudelitate ſuperant? M.
 Vbi vero Aleſto iſta conſtitit, & in quam
 urbem deſcendit? P. In ea quæ caput
 totius orbis appellata eſt, hinc enim mittit
 angelos in alias Italiae oras & ciuitates.
 Quia & ipſe nonnunquam ad aliquas fer-
 tur ciuitates, vt modo Bononiam & Ferrar-
 iam

riam fecit, & vbique vnum, aut alterum anguem è sinu coniecit: inque sinum praeordia ad intima subdit, vipeream inspirans animam. M. Vixigitur mundo, quando tam dira lues terris immittitur: sed cur id faciunt? P. Primum, vt incendiant & inflamment reges, magistratus, & reliquos orbis principes in sanctos, deique amicos. Deinde vt discordiis, simultatibus & bellis occupati mortales minus de religione cogitent instauranda, nullaque adsit cogendi concilii facultas. Interea vero ipsi molliter viuant, & tanquam huius tragediae spectatores ex alienis malis fructum capiant, & voluptatem. M. O scelestas cogitationes, o mortaliū cecitatem, qui omnium bellorum, omnium calamitatum, omnium scelerum autores sanctissimos, beatissimosque appellare non cessant. Sed tu Pasquille, si quid est aliud enarra. P. Nihil aliud, Marfori, frater optime, nam vbi hac in auctoritatibus perscripta fuerunt, concilium dissolutum atque dimissum fuit: quod à Ganimede ad æternam fuerunt cōuocati. Tunc dux meus monuit vt sequerer se. M. Fortasse vt te ad choros angelorum perduceret. ^{be}P. Minimè, nam dixit se habere quædam à suo principe mandata, idcirco iter nostrumlesse adcelerandum, atque ex

Horrendi decreti
causæ.

Chori an
gelorum.

hoc cælo exeundum. Naturam vero, & mo-
res istorum angelorum cum ex his quæ in
huius cæli ingressu, tum ex eo quem mo-
do descripsi, intelligere potes. M. Sed
nunquid ordines eorum & nomina accepi-
sti? P. A meo duce illud accepi, tantam
esse nominum confusionem, vt vix eorum
distingui officia queant, nomina tamen, sic
vt potuit, enumerauit: Pœnitentiarios, Rô-
tæ procuratores, Abbreuiatores, Audito-
res: Protonotarios, Cubicularios, Suffraga-
neos, Abbates, & Cardinales: quasi dicas,
Angelos, Archangelos, Thronos, Domina-
tiones, Principatus, Virtutes, Potestates,
Cherubinos, & Seraphinos. Habes Marfori
huius cæli regiones, atque incolarum mo-
res, ego deinde meum sequutus ducem ex
hac me turba eripui. M. Oblitus sum
abs te sciscitari, num cum suis sanctis in
concilio CHRIS TVS federet. P. Hic il-
lum non vidi, Marfori: sed dum exirem ex
curia, illum in platea puerulum cum pueri-
lis quibusdam ludentem vidi. Quod cum
miratus vehementer essem, à duce meo
quæsiui, quid ita fieret quod in concilio
CHRIS TVS non interfuisset. Quia puer
est, inquit ille, atque etiam quod omnia
commisit matri. M. O infelix regnum,
vbi & rex perpetuo puer est, & femina
im.

Nouē or-
dines an-
gelorum.

Christus
in cōcilio
non est.

Christus
puer.

imperat! P. Et ipse illud præterieram, me ibi in quadam vasta area sexcenta ferè horrea vidisse ea magnitudine, qua feruntur Pharaonis illa in Aegypto exitisse. M. Plena ne erant omnia? P.

Non frumento quidem, sed quædam ceris, alia vestibus, alia preciosis monilibus, alia aureis, argenteisque vasis, atque aliis huiusmodi scatebant, nonnulla vero vacua penè erant, eaque dicebantur esse horrea Germanica. Nam diu nihil fuit importatum: quod autemerat reliquum, Vestales Romanæ, quæ regionem pontis Sixti colunt, consumpsisse dicebantur. M. Scire abs te cupio per cuniculosne, an per portam exieris. P.

Per portam Marfori, quam senex ille recaluafter turbæ cuidam ex suis aperuerat. M. Non igitur te agnouit? P. Non quòd intentus esset in partem quandam magni cuiusdam ædificii in ipsis mœnibus extantis, cuius basis admodumerat corrosa, murique hiantes, adeò vt iam tecta ipsa ad ruinam inclinarent: quamobrem adeo tristis videbatur stupebátque, vt nec oculos, nec caput vquam dimoueret. M. O fortunatum Pasquillum, sed commiserat ne, cui piam clauem?

Claues
Petri.

P. No, sed binas manu ipse stringebat. M. Cur autem ita binas claues tenet? P. Vt altera cælum claudat, altera inferni fo-

res patefaciat. M. Atqui arbitrabar
 clauē istas, tum euangelii scientiam, tum
 spiritus sancti virtutem esse, atque earum
 geminum munus, videlicet flagitiosos, suis-
 que meritis præfidentes, obstinatosque per
 terrefaciendi atque damnandi: afflictas ve-
 ro sensu & cognitione peccatorum, consci-
 entias, iustitiāque cælestem & misericor-
 diam sitientes, consolandi & absoluendi.
 Has ego clauē regni cælorum Petro tradi-
 tas & ecclesiæ esse putabam. P. Errabas
 longe, Marfori, cum id arbitrabare, si qui-
 dem de clauibus horum intelligebas. Sin-
 de vera ecclesia, veròque cælo cogitas, ni-
 hil ista tua sententia verius dici potest. Vt
 autem ad id, quod cœperam, reuertar, ex
 hoc cælo sursum ad dexteram, vt quam pro-
 xime ad verum cælum accederemus, fœli-
 ciore vehiculo ferebamur, atque vbi ad or-
 bem lunæ ventum est, genius sanctis esse co-
 gitationibus iussit. sic eos esse debere, qui
 ad verum illud cælum, vbi omnia pura sunt,
 & à priore cælo diuersa, accederent. Cum-
 que superauissemus lunæ regionē, perueni-
 mus ad Mercurii cīrculum. Ibi non pauci
 erant Manes variis formis & modis vexati.
 In his quendam inter duās columnas fune
 per medium ducto appēsū vidi. In capite
 habebat cornua ceruina duo, & pedibus
 pen

Egressus
 cæli papi-
 stici, & in-
 gressus
 veri.

Mirū spe-
 ctaculum.

pendebat culeus, ipse vero perpetuo motu voluebatur: nam inter cornua appensum erat velum, vt in nauibus videmus. Itaque aura secunda velum implente, ille in orbem ferebatur, ita vt pedibus cælum percutere velle videretur: eadem vero aura paulisper remittente ipse culei grauitate reuoluebatur in pedes, atque sic sursum, deorsum, huc, atque illuc agebatur. M. Potuisti ne hominem agnoscere? P. Non potui: sed Genius mihi indicauit eum esse Desiderium Erasmus Roterodamum inter cælum Papisticum, & Christianum his modis acceptum. M. Doleo, ita me deus amet, huiusce hominis vicem, alioqui & docti & perurbani, facitque. P. Et me etiam huiusmodi spectaculum vehementer commouit: sed quid facias? vtrinque hostes habuit innumeros, & nescio quo fato huc fuerit destinatus. Inter omnes tamen, qui illum odio persequebantur, nullos sibi magis infestos sensit, quam monachos, nam & circumfertur epitaphium quoddam, quod mihi vngues alicuius monachi sapere videtur. M. Refer quæso. P. Referam, sed hac lege, vt risum contineas. Hic iacet Erasmus, qui quondam prauus erat mus,

Erasmus
Roterodamus.

Erasmi epitaphium.

Rodere qui solitus, roditur à vermibus.

M. Bellum scilicet epitaphium, & pinguem culinæ nidorem redolens cucullatorum: sed quid ita tractabatur hic tantus vir? P. Ita solent, qui altero pede terram, altero cælum volunt contingere: nec enim solus hic pendet Erasmus, vt dixi, & audiui alios multos Erasmi similes grauioribus pœnis afficiendos, atque vtinam ista rescirent quotquot aut metu, aut avaritia, aut ambitione, veritatem diuino munere cognitam cælant atque dissimulant, & (quod deterius est) impugnant nonnunquam, qui si nihil audent præterea: saltem Augustini Mainardi senis sanctissimi, pariter & grauissimi, Iulii Mediolanensis viri acutissimi, Bernardini Senensis religiosi & boni, Petri Martyris Florentini, Paulique Lazisii Veronensis, quorum alter cum sapientia eloquentiam quoque coniunxit, alter constantia atque eruditione liberali & Christiana præstantissimus habetur: sed vtinam illi istorum & aliorum complurium bonorum doctissimorumque virorum sequerentur exemplum, qui abitione tempestiua cum suæ salutis, tum CHRISTI ecclesiæ, quorum opera & ministerio propediem in Italia opus erit, consuluerunt. M. Audio & in Gallia nonnullos esse qui duabus sedent sellis. P. Non enim falsum est, quod dicis,

Itali quidam vere christiani

au-

audiui & ipse multa, cum Gallias superiori anno peragrarem, de quodam magni nominis doctore, in quem vereor (si vera sunt quæ à bonis aliquot & doctis viris audiui)ne sententia illa horrenda, quæ ad Hebræos perscripta est, cadat. M. Quam sententiam dicis? P. De his qui semel acceptam veritatem, cognitamque deseruerunt & prodiderunt: quos ait fieri non posse vt resipiscant, rursusque apprehendant gustatum iam antea bonum cæleste, arcanumque diuinum, qui id faciunt, sacri commissi, & sceleris in spiritum sanctum tenentur. quod scelus nunquam expiari posse CHRIS TVS ipse docuit. M. Potesne istum doctorem nominare? P. Possum, nam quid verear eius nomen edere, qui palàm in CHRIS TVM & illius ecclesiam contumeliosus, atque infestus esse non veretur? Petrus Caroly appellatur: is est Belga seu, vt nunc loquuntur, Piccardus: hic Geneuæ, deinde Lausannæ multa ne-

Petrus Caroly galus.

175

Farellus

nensium & doctissimorum virorum prudentia, vbi cum videret nihil loci ambitioni, inertia & fraudibus esse, ad Metēses, vbi audierat Farellum virum apostolicum CHRISTVM annuntiassē, accurrit: vt CHRISTIOpera dissolueret, immo vt CHRISTVM pusillum exstingueret, ibique etiam nunc agit, sed videant si sapiunt Metenses, viri aliqui boni & prudentes, ne Carolus iste mercede velut Balaamus ad imprecandum con ductus in eos ipsos imprecationem, execrationemque conuertat. Nam idem quoque Genevæ moliebatur superioribus annis, cum primum in eam se recepisset urbem, & magistratum à sanis consiliis clam auertere conabatur, vt se vnum audiret, sibi ausculta ret vni: quod si factum fuisset, hodie Geneua, que dei & CHRISTI misericordia, christianorumque principum Bernatium auxilio libera est, turpissime seruiret. M. Mirum est quod narras Pasquille, sed quid non designat gloriæ propriæ, ventrisque cupiditas? immò (vt ille ait) quid nō designat ebrietas? P. Ita est: sed ego hoc monstro relicto, ad reliqua propero. Superato itaque orbe Mercurii, ad reliquos sursum vehemur: quod dum facimus, clarius videre cœpi mirificum illud cœlestium orbium & corporum artificium, atq; his auribus harmoniam,

Cœlestis
harmonia

niam, concentumque suauissimum, qui motu orbium cietur hausi, quem tamen concentum confirmarat Plato, negarat Aristoteles, scilicet plus sensibus corporis, quam mentis intelligentiæ, animique solertiæ credens. Quæ cum mecum cogitarem, subit in animum valde sincera de Deo Op. Max. cogitatio, qua præditos esse debere, qui ea loca perlustrarent dux meus ante monuerat: dumq; ita hæc tam varia, tam pulchra, tamque suauia obstupesco, ecce superatis planetis peruenimus ad firmamentum, ubi iam omnia incipiunt longe augustiora videri. M. Idem & ipse sentio, ex cælo isto aspectabili ratiocinans multo pulchriora, admirabilioraque ea esse, quæ sensum fugiunt oculorum, utpote rebus veris, atque diuinis propinquiora. P. Rectè putas Marfori, atque equidem istam crediderim non potestrem Philosophiæ, atque etiam theologiæ christianæ partem esse: ex rebus videlicet conditis, & à sensibus non remotis bonitatem, potentiam, sapientiâque dei inuestigare, autoremque ipsum venerari, ex qua resæpe mecum mirari soleo qui fieri possit, ut crassi quidam monachi, qui magis vêtrem, quam mentem colunt, deum diligere, aut admirari queant, cuius opera, & diuinum in omnibus rebus artificium ignorent. At

Aristoteles.

Philosophia Christiana.

antigoni

non ita facerent si CHRISTI maximo illi legato, doctorique vellent auscultare, qui ex rebus, quibus hic mundus constat, in admirationem & cognitionem dei esse progressum docet, sique Dauidi, qui cælum enarrare gloriam dei, & opera manuum eius annunciare firmamentum canit: Et vt melius rem accipias, ex qua re melius deum concipias: ex saxone quopiam super altare posito, quod neque loqui, neque mouere se, neque quicquā prodesse potest: an ex ordine vniuersi? Primum ex rebus, quæ elementis constant, terra occurrit cum suis herbis, floribus, frugibus, odoribus, & tam variis animalibus: tamque variis regionibus, moribus, naturis hominum. Deinde Oceanus terræ circumfusus, & ad maximas vtilitates per mediam terram inductus, tot pisces, tot môstra continens. Adhæc si tecum cogites, aeris & ignis regionem, inde ad motus planetarum, & maxime vero solis & lunæ, pro hominum & locorum necessitate tam bene, tam exquisitè ordinatos, accedas, & omnia subtiliter perpendas, mira, certe quadam delectatio, voluptasque cōsequetur. M. Ex hac speculatione putô magis & propius ad deum accedi: verumeninuo non lapidem considerandum aiunt, sed eum potius, quem lapis ipse refert. P. Si placet hæc sententia,

Imagines

tia, cur volentes habere imaginem Petri, nō proponimus nobis potius aliquem sanctissimum pastorem, qui moribus, vita & doctrina illum exprimat, quàm lapidem, qui tibi poscenti doctrinam, aut consolationem Evangelicam planè obmutescat? Pari modo volentes habere imaginem diuæ virginis, nō illam habeas potius in castissima virguncula, & diuæ virgini simillima, quàm in saxo à mœcho aut adultero sculptore sæpe ad alicuius scorti imaginem effictor?

M. Fateor Pasquille, sed vbi reperias, aut talem episcopum, aut virginem? P. Vbi, Mar-

Regiones
christiane

fori? vbi viget Evangelica doctrina, vbi christvs caelestes thesauros postremis diebus hisce explicauit, vt in Rhethia, Heluetia, Sabaudia, Germania, quanquam nec in Italia & Gallia (& si oppressa Papæ tyrannide) non desunt nec mulieres, nec viri boni, docti, & veritatis studiosissimi. M.

Credo, & quædam hæc de re veniunt in mentem. Sed tu ad iter tuum redi si placet, nam de imaginibus satiffecisti. P. Postquam firmamentum miratus essem, ascendi mus ad cælum glaciale, cristallinum dicunt, nō quod ibi sit glacies: sed quia tanta sit huiuscæli puritas, vt glaciem purissimam seu cristallum antiquissimam vincat. Inde delati ad cælum Empyreum fuimus; ibi ob

Cælum
Empyre-
um.

ingentem lucem, necessum fuit paulisper consistere, & primum ad tantam lucem assuescere oculos, sicut faciunt qui ex magnis tenebris eruti, repente in splendidissimam lucem emittuntur. Postquam constitissemus paululum, cœpimus ciuitatē Domini adire, Marfori, dico ciuitatē, quia aliud nomē non habeo: sed regionem tanta maiestate fulgentem: vt si mihi sint linguæ centum oraque centum, nō possim minimā partem eorum quæ vidi referre. M. Refer nobis quantum referri potest. P. Legisti'ne vnquam Apocalypsim? M. Legi, vbi de sancta ciuitate dei mira dicuntur. P. Sic res habet: In medio throni sedet deus: & Agnus habens septem sigilla, id est, omnem potestatem & imperium in omnia quæ cælo terræque continentur, nam numero septenario infinitatis & perfectionis numerus comprehenditur: In circuitu sunt sanctorum myriades infinitæ ex omnibus gentibus & linguis, qui perpetuo cantantes altissimo suauissimum efficiunt concentum: M. Quæ est cantio? P. HALLELVIA, deo soli, & æterno: deo exercituum magno & mirabili: qui fecit misericordiam orbi per sanguinem Agni & CHRISTI. M. Acclamitabatur ne hoc ab omnibus? P. Ab omnibus, Marfori: in hunc solum inten-

ti omnes ora tenebant. Ille solus rex administrator paterni imperii: Et miserorum aduocatus & patronus visebatur. **I E S V S C H R I S T V S.** M. Nunquid hic erant cho-
 ri, vt in priori cælo? P. Nullum hic erat personarum discrimen, quantum ego comprehendere potui: æqualitas erat per omnia: quæ inuidia caret, & ad regni perpetuitatem est acomodatissima: hoc vnum vidi Agnum tenentem testamentum suum obsignatum suo sanguine: in quo omnes sancti ex æquis partibus erant hæredes scripti: neque audiui quenquam desiderantem vt altero maior esset: sed omnes vna voce acclamantes laudem & gloriam soli deo & Agno, qui immolatus est. M. Ergo hic nihil horum erat, quæ in priori cælo vidisti? P. Nihil. M. Ergo diuus Petrus hinc non obseruabat portas? P. Hoc cælum nullam habet portam, nisi **C H R I S T V M**: hic est via: hic ostium: hic veritas: hic idem vera vita: à nullo hinc periculum est: vbique pax secura & æterna. Hinc alius est Michael, alius Gabriel, alii Cherubini, Seraphinique quàm vulgo creduntur, aut depinguntur. Si ista vidisses, stuperes hominum de his somnia: inter quos magnus somniator fuit nescio quis Dionysius Areopagita, frustra elatus in his quæ nec viderat, nec norat. Deus qui

Æqualitas.

Christus est omnia

Dionysius Areopagita.

dem ipse, quem vocamus patrem, luce quadam inaccessa regitur sicut vestimento: hinc ministri dei Zebaoth, spiritus illi & virtutes ad salutem mittuntur ecclesiæ, nec ordines possis, aut loco, aut nomine distinguere. Nam deus solus distinguere nouit, cum eos, ut sibi visum, mittit, omnes enim quasi status dei sunt, omnes ignei, omnes volucres, & alis præditi, præ desiderio obsequendi deo, in quem vnum intenti sunt, & cuius vnus facere voluntatem ardentè auent. In summa hic omnia vnum, & vnum omnia esse videas. M. Quid nulla hic regina est? P. Vnam hic vidi reginam eo habitu, quo describitur in Psalmo: Eructauit cor meum verbum bonum: cuius sponsus est **CHRISTVS**: quam cum suspicarer esse diuam virginem, quasiui ex meo Genio quamnam esset: qui respondit esse ecclesiam. M. Ergo diua virgo hic dominatum cæli non tenet? P. Minimè, sed ipsa pro sua rata parte & modo corpus sponsæ exornat, & honestat. M. Ergo omnia, quæ in horis de domina dicuntur potius ecclesiæ quàm diuæ virgini conueniunt. P. Istud quidem credo, quando ita esse iam vidi. M. Sed quæ sit, ut hæc regina, **CHRISTI** sponsa tam fuerit ignota & contempta? P. Quia pontifices se supra eam locauerunt, &

& contempta ea statuerunt quæ ipsi voluerunt: & ne non possent applicari quæ scriptura de ecclesia dicit, suffecerunt diuam virginem, & illi omnia tribuerunt, vocaueruntque reginam & imperatricem cæli, & aduocatam, adeo vt veræ reginæ nomen abolitum sit. M. Sed meministi ne sanctæ huius reginæ habitum? P. Memini: tota matronæ species erat, & quidem castissimæ, quæ cum diuersis membris constaret, tamen illa varietas ita erat capiti suo **CHRISTO** annexa, vt conuenientius nihil videri possit. Ista vero in dies magis & magis adornabatur, & licet iam sponsalia facta essent, tamen nuptiarum dies dicebatur in ultimum illum diem. quo omnes resurrecturi sumus, differendus. M. Miror cur isti sic contemnunt matrimonium, si **CHRISTVS** tãdem regnum suum matrimonio ecclesiæ consummaturus sit. P. Et ego admiror, hoc vnum suspicor, istos parum esse Christianos, quando **CHRISTI** exempla contemnunt, ad quod nos Paulus hortatur, cum inquit: Viri diligite vxores vestras, sicut **CHRISTVS** dilexit ecclesiam. M. Quis fit igitur vt vno **CHRISTO** contenti non simus? P. Quia sic est mundi ingenium semper **CHRISTO** contrarium. Omnes enim malunt (vt pote pecudes) stramina,

Reginæ
habitus.

De matri
monio.

Prouer-
bium.

quàm aurum. M. Intelligo, atque vti-
nam nostra Italia faperet, non tam stolidā,
& superstitiosa esset, nec fortasse tot bello-
rum motibus obnoxia. P. Bono sis ani-
mo, non tota Italia desipit, seruauit sibi Do-
minus septem milia virorum, qui genua
non inflexerunt ante Baal. M. Ergo

Sancti
quiescunt

CHRISTVS omnia gubernat, neque quic-
quam commisit sanctis? P. Nihil, nam il-
le solus parat sanctis locum: Illi vero sunt
in quiete nihil de his rebus solliciti, quæ a-
pud nos geruntur, vna voluntas est omni-
um, vt laudetur, & regnet CHRISTVS per
omnia, hoc poscit diua virgo, hoc diuus Pe-
trus, hoc martyres, ac in folio diuinæ maie-
statis scriptum vidi: GLORIAM MEAM AL-
TERI NON DABO. M. Nullus hic erat
diuersus cultus? P. Nullus, vna erat om-
nibus vestis nuptialis, quæ ex fide tandem
in perfectam charitatem (quod hic fieri nul-
lo modo potest) ibi coalescit. P. Mira-
narras: ergo ista administratio rerum ab ve-
ris sanctis non egreditur? P. Non, Marfo-
ri. M. Scis'ne à quibus? P. Scio, ab

Antichri-
stus.

immundis spiritibus, qui hominibus pul-
chris titulis illudunt: nescis Dominum in
Euangelio dixisse: Antichristum miraculis
fidem euersurum? Et hoc permissu dei, vt
qui veritati non credunt, in perfidia confir-

men

mentur. Nescis olim septem spiritus àbiuisse à dei conspectu, qui iurarent se futuros spiritus mendaciorum in ore omnium prophetarum Achab? Adhuc perspicuum est Satanam induere formam angeli lucis. Et cum tot sint imposturae, & proni simus omnes ad omnem falsam religionem, nihil mirum, si tot nugae receptae sint. Putas magistrum ipsum, eiusque discipulos, qui ista praeuidebant, ab re toties inclamasse? Videte, caute, attendite, considerate, omnia probate, quod bonum est retinete: Probate spiritus an ex deo sint. Quoties legis diuam virginem apparuisse, & postulasse à stultis hominibus, ut sibi templa & monasteria struerentur? putas ne modestissimam ancillam domini, & quae ob raram quandam animi submissionem primas in corpore ecclesiae, & sponsa christi tenet, sponsumque intimè amat, fuisse unquam desideraturam, quod ad solum sponsum pertinere sciebat? Cui enim, nisi diis, etiam à stultissimis Ethnicis templa condita sunt? Quare non potius in apparationibus desiderauit, ut promulgaretur Euangelium? ut vinea christi bene coleretur? ut non praessent lupi, & canes non scientes latrare, immo, quantum videmus, illa est, quae huiusmodi porcos aris praefecit. M. Quo

Virgo
Marta

plus te audio, Pasquille, eò maior aperit se
campus veritatis: Vtinam tu semel efficiare
pōtifex, & toti orbi ista patefacias: nam ista
minus vera sunt, quàm necessaria. P. Ne
hoc mihi optes, Marfori. Quid vis durum
saxum in molli & effœminata vrbe admini
strare? Scis me ad istorum stomachum nō fa
cere. M. Miror in tanta fame verbi dei
neminem te de rebus diuinis consulere. P.
Non omniavides. Habemus & nos scholas &
virosum & mulierum, sed occultissimas, è
quibus propediem, quos totus miretur or
bis prodibunt Euangelistæ. M. Nunc ve
re te magistrum appellabo, qui scholas Chri
stianas habeas. P. Magister omnium est
CHRISTVS, cuius est ipsa, quam tradimus,
doctrina. Sed vt nostrum iam sermonem
concludamus, quæ in hoc calo vidi, horum
hæc summa esto. CHRISTVM omnium caput
esse sponsum ecclesiæ cognoui, ecclesiam
ex variis membris vnum constituentibus
cōpositam, cui ad deum patrem per solum
sponsum pateat aditus. Nulla hic ambitio,
aut cura de rebus istis momētaneis, & cadu
cis: vnus omnium conatus, vt laudetur deus
per IESVM in secula seculorum Amen.
In hunc omnem gloriam, omnem laudem,
omnem honorem cupiunt congeri. Nemo
sua quarit, sed solum quæ sunt sponsi: dixit
fes

Pasquilli
scholæ.

Virosum
summa.

ses oblitos esse omnes istius mundi. Et verè etiam vltramundanos, omnia verò à C H R I S T O administrari: qui orat pro nobis: qui interpellat iugiter: cuius sacrificium semper coram patre obuersatur: qui suum spiritum quotidie electis mittit, & suam ecclesiā per illum regit: Ipse solus Rex, & Dominus est, Alpha & ω: caputque omnium sanctorum, omnis pietatis, omnis sinceritatis, veræ religionis. Is est lux mundi, nam omnia videt: nemo illi quidquam persuadet: nam veritas est: absque illo si quò eas, aberrabis: nam ipse est via: huic stant & cadunt vniuersa, nam vita est omnium: per hunc solum Pater exaudit: nam quicquid oraueritis mea causa, & nomine meo, dicebat ipse, hoc faciet. Istud, solum certum est, quod per eum oratur, Nam Pater per eum promissit, qui nihil mentiri potest: nomine aliorum nihil promissit petentibus, immo irascitur iis, qui putant sanctum aliquem esse C H R I S T O misericordiores, meliores, sollicitum magis, & patri acceptiores: nam si aduocatum habere velimus, quis C H R I S T O misericordior? quis melior? quis deo acceptior? M. Video omnem errorem, quod nos ex nostro ingenio res super nas metimur: nā sic putamus diuā virginem multo placatiori esse ingenio, quā Christus, quem truculentum tyrannum & iudicem

figimus, errore ex sola sexus differentia orto, quòd mulierculas arbitramur viris mitiores. Illud posset condonari, nisi & imperium CHRISTO abripuissent, & dedissent matri: quasi CHRISTVS, qui patris est sapientia, deliraret. P. Gaudeo, Marfori,

quòd ex subtili Canonista sis factus simplex Euangelista. M. Hoc tibi debeo, Pasquille, immo CHRISTO, qui me ex tam crassis nebulis per te eruerit. Sed estne hic finis historiae? P. Non aliud restat, nam omnibus his visis, quæ de utròque cælo narraui, & aliis multis, quæ nefas est hominem loqui, inuitus qua veneram via, in meam speluncam redii, vbi angelo ingentes gratias egi, qui bona fide omnia commostrarat. Idem pollicebatur suam operam, si inferna

Pasquilli
ad inferos
descensus.

vellem visere: multa me ibi visurum relatu digna. Volo inquam, oroque vt vocatus ad sis, cum præsertim Paulus III. emigrabit. M. At vide, Pasquille, quid agas, scis enim quid poeta olim cecinerit:

Facilis descensus Auerni,

Sed reuocare gradum,
Superasque euadere ad auras:

Hoc opus, hic labor est.

P. Rectè mones, sed permagni interest duce'ne deo, an diabolo etiam in Tartara ipsa descenderis: nam quos ducit deus,

idem

idem reducit, Dominus enim, inquit Vates, deducit ad inferos, & reducit. M. Certè etiam hic aliquid myſterii celas. P.

Nihil aliud, niſi vt ſcias in infernum deſcendere eſſe mundi tenebras, & cæcitatem, ac principum præſertim horrenda ſcelera cognoscere, quod, niſi deo duce fieri turò non poteſt. M. Eſt profecto vt dicis: quare mi Paſquille, pro tam iucundo, ſanctoꝝque colloquio plura tibi debeo, quàm vlli mortalium vnquam: nolo autem hoc tempore te diutius interrogare, vt ante quam luceat abire poſſim, ne qui conſpectus fiat, aut ſermo. Nolim enim hunc noſtrum congreſſum cuiquam notum eſſe, quando iam omnibus eſt inuiſa veritas, quæ hic apud te perſpicua eſt. Tametſi vereor ne Corycæus aliquis auſcultarit. Quare valeas feliciter, & ſi vnquam ad inferos deſcendere, quo pacto ad cælos aſcendiſti nuper, contigerit: rogo vt ne me quicquam celes, ſed benigne, vt ſoles, impertias. P. Faciam, ac libens:

interim & tu vale, Marfori, frater, pergeꝝque ſincerus eſſe Chriſtianus. M. Ita fiet, ſiquidem vt cœpit, pergat fauere CHRI-

STVS. P. Ne dubita, quod cœpit, abſoluet: non enim ſolet ille opera ſua interrupta, atq; inchoata relinquere.

I V D I C I V M P A S -
 Q V I L L I , S E V P A S -
 quillus captiuus.

PA P A Paulus I I I . veritus ne ad
 uentu Lutherianorum pellere-
 tur principatu, concilium suum
 Cardinalium conuocat, ibique
 multa variis de rebus loquutus, illud insu-
 per addidit: Quid facimus? Pasquillus iste
 multa edit prodigia: nisi consuluerimus re-
 bus nostris, aduentu Lutherianorum eripie-
 tur nobis imperium. An non cernimus om-
 nes illi iam adhibere fidem? Ac breui in eam
 itum est sententiam, vt mitteret Rabbinum
 quédam cacologiae peritissimum, inquisito
 rem primum, Dæmonicanum, hostem e-
 uangelii, atque alterum contectum pilo asi-
 nino gestantem pēdentia in pedibus ligna,
 præsens item scribis ad eiusmodi dolos
 instructis, vt me de rebus omnibus scrupulo
 se interrogarent, fallacias necerent, post-
 modum referrent omnia: vt ipsi damna-
 rent me prius quàm essent hominem allo-
 quuti, quod & factum est. Itaque victus
 sum tanquam latro, ductusque coram illo,
 qui vicarium agit illius, qui aduersatur
 Christo:

CHRISTO. Considebat autem is, & omnes, aut saltem maior pars eorum, qui illius dicuntur membra, ego ibi verò solutus vinculis, opinor ut statim aduolarem osculatum pedes illius, non quod vlla præditi essent misericordia, vel pietate. At ipse suppliciter eum salutavi, expectans quo res esset euasura. Tunc noster sanctissimus totus ira incensus, inquit: Spectate patres huius perfrictam frontem, principes, marchiones, duces, reges, imperatores omnes porrigunt os solum pedi pontificum, hic nudus, ac fame absumptus non dignatur. Tunc ego petita venia fandi, eaque mihi concessa, tempus per commodum adesse ratus, sic cœpi. An non estis Christiani? non legitis scripturas sacras? Etiâ inquirunt, quum nobis per otium nihil agendum est. Rectè igitur non reperistis, diuum Petrum cum iret baptizatum Cornelium, isque vellet genua flectere, apostolum prohibuisse? Si quidem, inquit, ego quoque sum homo, quemadmodum tu es. Et in Apocalypsi nonne dixit Angelus ei qui ipsum volebat adorare: Vide ne feceris, etenim ego, ut tu, serui sumus. Tot præterea in locis actorum apostolicorum, immò in omnibus scripturis sanctis nunquã sanctos reperietis talem barbariem commo-
probasse. Responsum nihil est. Adhuc igno-

ras nos habere pontificem loco Christi?
 Tum ego vos id quidem affirmatis, at ipse
 nusquam id reperio in scripturis sanctis: o-
 lim didici præcepta dei, qui dicit. Vnum co-
 le deum: & ostendens filium suum dixit:
 Hunc audite. Nunc igitur cum velitis me
 duos recipere deos, ac duos Christos, id ne
 æquum sit, an contrà vos ipsi iudicate. Tunc
 vero respiciēs vultu nostrorum satraparum
 verè agnouisses in illis sculptam inferarum
 imaginem furiarum, tanto subsequente cla-
 more, vt vix alter alteri ad audiendum præ-
 beret aures. Hic Paulus phreneticus omni-
 no volebat vestes suas conscindere, dicens:
 Reus est mortis, blasphemauit, quid adhuc
 desideramus testimonium? ipsi enim audiui-
 mus de ore eius, non auditis illum negan-
 tem autoritatem pontificis: hæreticus est,
 promeretur ignem. Cum audiui fieri men-
 tionem ignis cœpi paululum sudare, méque
 collegi, cum subito vox intonuit in aures
 meas: Ne timeas Pasquille eos, qui possunt
 ponere corpus in ignem, & concremare: il-
 lum, time potius, qui solus potest animam
 tuam coniicere in Tartara: talique sermo-
 ne dei sumpsi fiduciam, alioqui eo fluctu ab-
 sorptus fuisset. Statim noster impostor re-
 uerendissimus Teatinus inquit: Audio
 etiam abs te negari purgatorium? Huic
 fan

sanctoni respondi nunquam id negavi,
& miror talem interrogationem: nam
vt dixi Inquisitori nostro hæreticæ pra-
uitatis: arbitror vitam Christiani totam
crucem esse, & purgatorium quoddam,
quia sicut aurum igne quotidie purgatur
magis: sic filii dei sanguine CHRISTI, & fi-
de purgantur. Vestrum autem non purga-
torium, sed pagatorium, quid aliud est,
quàm amplissimum quasi rete, percommo-
dum ad piscandum animos incautos, qui
assiduè inebriantur indulgentiis vestris,
missis, anniuersariis & mille bullis, visita-
tionibus ædium seu templorum, & innumera-
bilibus aliis inuentionibus diabolicis, inuen-
tis solum amplificandi causa regnum Anti-
christi, vt vberiores reddantur census ve-
stri, vnde alantur tot otio marcescentes,
qui more porcorum viuunt, vt quicquid li-
bet, faciant. Vbi vnquam reperistis in scri-
pturis alius generis purgatorium, quàm il-
lius quod ego exposui vobis? Molestum
mihi est alloqui homines qui nesciunt, ne-
que intelligunt scripturas, non enim forsi-
tan ita vos agitare furor, quanuis aliquot
hic cerno, qui rem tenent, sed fascinum pas-
si sunt, vel timent ne amittant galerum.
Attamen scitis quid dicat CHRISTVS. Qui
negauerit me coràm hominibus, negabo &

ego illum coràm patre meo , qui in cælis est. Age, inquit Pontifex, de cælibatu quid sentis? putas sacerdotes nubere posse? Respondi: Hoc habeo pro certissimo, quoniam soliti estis colì, hac in re imitabor CHRIS-
 TVM, qui licet putaretur fabri filius , non eò prætermisit quin eiiceret è templo Scri-
 bas & Phariseos , quos plurimi faciebat mundus, euertitque omnia. Sic dicam ego: Docet me Paulus doctrinam esse Dæmo-
 niorum, quæ matrimonium prohibet. Deus nonne creauit marem & fœminam? Si igitur creauit vos deus mares , cupitis forsitan posse in fœminas transformari, & fœminam in marem? Inuenitis vsquam in sanctis scri-
 pturis literam vnā, quæ vos iubeat cali-
 bes esse? Idque necessarium vobis im-
 ponat? Duo sunt genera illorum qui obser-
 uant castitatem , alterum quidem eorum quibus donum castitatis elargitum sit à Do-
 mino, & hi vere sunt casti corde , animo & corpore : in altero vero genere sunt nunc qui fratres , & monachi , & præbyteri, & sacerdotes appellantur , qui quidem cali-
 bes sunt, at non tamen casti, aut incorrupti, cum stupris & adulteriis scateant , & licet non sint vere casti , id iactant nihilominus: stupidi putatis esse posse quin ille qui cre-
 auit cor, aures & oculos, vos penitus & in cu
 et

te noscat? audiat? fallimini. O quam præstaret permittere omnes liberos esse: Id non esset vobis conducibile, scio. At si viueretis, & gereretis animum Christiano dignum, mutaretis sententiam. Sed hæc hætenus: necesse est enim deum consulere rebus, quibus nolletis vos consultum. Scio enim sacras literas narrare fideles omnes, ac sanctos illos viros Abrahamum, Isaacum, Iacobum habuisse vxores: viuebant caste cum vxoribus suis Petrus & Paulus. In nouo testamento dixit CHRISTVS: Non omnes capiunt verbum hoc, de calibatu loquens, sed illi tantum, quibus cōcessum est. Et D. Paulus: Melius est nubere, quam vri. Permittite paulisper, vt qui non continet, matrimonium possit contrahere, & perspicietis castitatem vestram, quæ vera fortassis euadet castitas, si consultum fuerit vxoribus. Misera cœnobîa monacharum clamant: libertas, libertas. cum consententur ne id patefaciât, à quo vos tantopere abhorretis, vtuntur innumeris fallaciis, ac plerumq; mors occupat illas, cum desponderint animos. Non ero lōgior in huiusmodi argumento, siquidē mihi tēpus deesset. Tum aliquantulum sublati oculis qui astabant pallidos omnes intuitus sum, veluti clarissimæ veritati omnino ignaros respondendi, nisi quod

minis & clamoribus sibi patrocinaabantur. Tandem vnus ex illis ad me conuersus inquit: Es tu in eorum sententia, qui nolunt opera nostra acquirere paradysum? dicente scriptura: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: Et gaudete & exultate quoniam merces vestra multa est in cælis, loquendo de illis qui bene operantur. Cum animaduerti necessarium esse vt essem illis ludibrio, venit in mentem dauidis dicentis: Nisi dominus fuisset cum eo, deglutisset illum viuum. Itaque egomet me cōsolatus sum, sperās me habiturum propugnatorē, ac defenforem meum nostrum illum patrem, qui nostri causa misit proprium filium, vt is in ligno crucis pendens extremum efflaret spiritum, vt essemus fratres quidem Christi, illius autem filii, mecūque loquutus, dixi, quò pacto non omnia mihi dabit cum illo? Quamobrem iis, quæ proposuerat respondi: Si spes nostra sita est in his, quæ agimus, omnes damnati sumus: non est enim qui faciat bonum, nemo inuenitur nisi vnus, & hic est Christus: Et si dicimus: peccatum non habemus, nosmetipsos fallimus, & veritas non est in nobis, dicit Ioannes. Et D. Paulus ait: Omnes sumus filii iræ, ac filii perditionis. Quid ergo faciemus? actum de nobis est: Quis deum diligit ex totis viribus, ex tota ani-

anima sua? Nemo vnquam talis extitit, excepto Christo. Quis diligit proximum vt semetipsum? nullus nisi Christus. Quo res euadet? cum Paulus & testamentum vetus affirmet, execrationi subiacere hominem, qui non prætiterit quæcumque scripta sunt in lege? non animaduertis nullo pacto fieri posse, vt eiusmodi præcepta prætemus? D. Augustinus idem clarissime exprimit. Verum hunc missum faciamus. Non dicit Paulus legem afferre cognitionem peccati, & præceptum operari in nobis omnem concupiscentiam? Lex spiritualis est, nos carnales: quis potest illam perficere? actum de nobis est. quo nos vertemus? Scitis indui Christum, proficisci ad patrem per ipsum, spem positam habere in operibus eius, esse illud quod nos liberet à peccatis. Ab illo exoritur salus nostra: Deus enim efficit omnia gratiæ causa: misit filium suum, vt vestitus hac carne versaretur nobiscum: perferret mortem, reuiuisceret, idque totum vt nos seruaret, vt id esset factu facile, quod nobis nullo modo fieri posse videbatur, ac ita sese rem habere ex eo probari potest, quod D. Paulus ait: Si Abraham iustificatus fuit ex operibus, apud homines iustificatus fuit, non apud deum, neque ob id infero opera bona, non esse bona: sed affirmo ob illa nos

x *sum*

non fieri iustos, quoniam solus est deus iustus, ac iustos efficiens impios ipsos, & cum impius aliquis incipit boni aliquid agere, scitote aut id non esse bonum, aut si sit, iam illum iustificatum esse à deo absque ullis meritis, vel operibus suis, sola gratia. Et cum deus nos donat fide, quæ certè donum dei est, hæc fides non est inanis, non permanet ociosa, non dormit, ac veluti umbra nunquam deserit corpus, dum illud viuit, pari quoque modo opera fidem nunquam derelinquunt. Non vituperamus opera, sed gloriam omnium deo acceptam ferimus, ut ipse possint præmiis prosequi dona sua in nobis. Et ut perspiciatur misericordia illius in altera impiorum parte, in altera, hoc est eorum in quos animaduernerit, iustitia. Verum primos absque meritis iustificatos, postremos merito damnatos qui non credit, iam iudicatus est. Interrogate cardinalem Contarenum vestrum, num hunc articulum concesserit protestantibus, illum scilicet verum, & sanctum (quemadmodum est) agnoscens, & si vos illum in consistorio vestro nolueritis comprobare: quod si hunc negatis, quem conceditis? O quam stupidum est vulgus, quam ignarus orbis, posteaquam sperat vestris conciliis restitutam iri ecclesiam, Cur itidem non sperant Eridanum contra-

tra atque labitur retro cursum mutaturum,
& ut amplius aliquid dicam, & quod fieri nō
possit. Cur nō sperant pisces in aridis mōti-
bus victuros, & ceruos in mari? Sed hac de re
hactenus satis. Cum igitur sermoni meo im-
posuisssem finē, ecce ille, qui omnibus hono-
ratori vtitur sede, & plura gestat diadema-
ta in capite, quā idolum Lauretanum, su-
perbo supercilio inquit, Num dixisti me ca-
put esse Antichristi, & eos omnes qui me
sectantur membra illius? Diu equidem in-
certus fui dubitans, expectansque an ali-
quid vellet adiungere. Repetit ille: non re-
spondes? quia scis mihi esse facultatem tui
interficiendi, & liberandi. Ego submissa vo-
ce dicebam, nescio quid dixerim: tantum
memini loquutum saepe me de Antichristo,
& affirmasse id quod comperio, venisse An-
tichristum, illumque fuisse ab initio, &
quemadmodum dicit Ioannes: Nunc mul-
tos esse Antichristos, siquidem omnes qui
aduersantur CHRISTO, sunt Antichristi:
ergo excusis diligentius conscientiis ve-
stris, considerate num sitis imitatores Chri-
sti, an illius aduersarii. CHRISTVS & in vi-
ta & in morte maximè fuit inops, & pau-
per. CHRISTVS non habuit palatia, neque
census possessionum rusticarum. CHRIS-
TVS non habuit mulas auro contectas, &

exornatas, neque tot seruos. Venit enim vt ministraret aliis, & non vt sibi ministraretur. Christus concionabatur populo, auxilia batur infirmis, sanabat surdos & mancos, sanabat esurientes, dabat lucem cæcis, vitam mortuis. Ac tam fuit immensa charitas illius, vt pro nobis ipsis peccati purgandi causa voluerit agi in crucem, & mori, vt nos redderet immortales ad vitam æternam. At vos amabo incipite ab hora, qua emergitis è plumis, & diligentius examine quicquid agitis die, noctûque, postmodum mihi ostendite num aliquid reperiat in vobis eiusmodi operum. Vos qui estis pastores, quàm bene pascitis gregem? quàm probe sanatis infirmos? immo occiditis. O quàm egregiè restituisstis cæcis lucem doctrinis vestris humanis? verè potius eruitis eorum oculos, ne possint cernere. Quàm promptè frangitis esurientibus panem? Canibus inquam frangitis illum libenter, qui tot sunt, vt eorum cibo singulis annis ali possint centena millia luporum. Vt liberales estis in pauperes? Sua ipsorum rapitis. Claudis alterum abscinditis pedem, ne possint recta fide incedere: cogitis enim illos ambulare obliqua operum via sine fide. De mortuis nihil aliud auditur, quàm vos dicentes: Lazare veni foras, postmodum nasum

sum obstruitis, nam putent vobis. Sunt seculares, sunt peccatores, non vultis illis aures præstare: fugitis illos, & excommunicatis, expellitis à synagoga vestra. Abige canem, est enim rabidus. Hæc sunt opera vestra, & vita vestra. Estis sanctissimi, castissimi, serui seruorum, cardines mundi, pastores ecclesiæ. Vsurpatis vobis huiusmodi titulos, sed falsò, latere iam non potestis sub istis præclaris titulis. Paulus dicit Antichristum declarandum toti mundo: pro explorato igitur habetote, si eritis Antichristi, fore ut vos deus spiritu oris sui conficiat, & aboleat. Euangelium est tanquam fax, immo sol, quoniam patefacit secreta & occulta. Iam maior pars sustulit velum ab oculis, deus & pater Domini nostri Iesu Christi cur non semel emollis hæc adamantina corda? Verè sentio moueri cor meum, & vestri me miseret, quoniam videmini mihi obstinatus ille Pharao, cui non profuerunt minæ, neque plagæ. Scio ad quæstionem vocandum esse à vobis, sed postquam deo volente hucusque progressus sum, non possum amplius referre pedem, neque deterius quicquam mihi potest contingere. Scio enim mortem propinquam esse. Quod si me interfeceritis, scitote sanguinem sparsum geniturum filios: augebitis vobis ho-

stes, voluntati enim, ac potentia dei obſiſti nullo pacto poteſt. Ecquid cauſa eſt, cum ego nondum Chriſtianus de vobis peſſime loquebar, cur ridebatis? quoniam omnino nunc verbum dei eſt illud quod vos detegit, ac patefacit mundo veſtram ignomiam. Veremini ne amittatis Papatum, timetis ne eripiatur vobis adminiſtratio rerum, non animarum, nam enim id eſſet vobis honori, & eo nihil aliud amitteretis, libenter ei aliquid largiremini, qui eam ſuſciperet, quo commodius, maioriſque licentia Sardanapali vitam exprimere poſſetis. Si ulterius quàm nolletis, progredior, accipite excuſatione meã, quod huius rei cauſa adſum. Quid? creditis Paſquillum moriturum? decipimini, nã in qualibet vrbe nõ vnus, ſed plurimi erunt Paſquilli, neq; enim taceri amplius poteſt. Miror dominum Petrum Aloiſium huc nõ veniſſe, vt ipſe in me quoque periculum faceret. Sanctiſſime pater ſanctitas veſtra errauit, quòd illum cæcum non duxerit, planè res tolerabilis fuit de Epifcopo Fanenſe, minima aulicarum & Romanenſium, talium rerum nulla habetur obſeruatio. Scio equidem, vereor tamen ne vt Sodomæ & Gomorræ, ſic Roma accidat. Cum ad hunc ſermonem peruentum eſt, ſtatim fui interpellatus, mihi-
que

que dictum est, ne amplius quicquam, id enim satis nimis intelleximus. Age, dic tuam de peregrinationibus & votis sententiam. Tum ego, hoc ignoratis inquam & verum & hic parebo vobis, ac duobus verbis me expediam. De peregrinationibus satius est, immo sanctissimum est se domi continere, ac exercere pietatem erga familiam suam, ad quam quisque vocatus est, neque inaniter abuti pecuniis eius & alienis, & frustra perfungi laboribus non sine discrimine vitæ, & honoris vxoris, filiorum, totiusque domus suæ, cum derelinquat eos, quos deus illius tradidit custodiæ, ut eos pasceret, quum ita quæsitum id quod ignorat. De votis: vbi ille iis, quæ in baptismo vouerit, satisfecerit, postmodum aggrediatur quicquid illi libitum fuerit. pollicitus est nuntium remittere pompis, Diabolo & carni: quando huiusmodi promissionem perfecte præstabit: hæc igitur sunt Christiano per omnem vitam meditanda. De confessione quid sentis? inquit Teatinus. Tum ipse: arbitror, inquã, tria esse confessionum genera: primum est confiteri deo commissa scelera, imperfectionem suam, ostendere se sine illius auxilio nihil posse. Secundum, assiduè illum laudare pro tantis muneribus: toto terrarum orbi, illius amplitudinem, sapietiam, bonitatem prædi-

care, nunquam desistere ab eius laudibus? Tertium & postremum est confiteri fratri nostro, ostendere ei leprā, petere ab eo consilium, habere illum loco ministri dei, cum mihi Euangelizat nuntium optimum, vbi redigit in memoriam deum per *CHRISTVM* pepercisse mihi, & condonasse peccata mea, illud subiungens cum fide, frater tibi condonata sunt peccata tua. Hoc nō summum affert auxilium? summam consolationem? non liberat ab inferno? non soluit fratrem quoties id credit? Sic ego accipio cōfessionem: quod autem aiunt pro remissione peccatorum, sic & sic precare, nequaquā mihi arridet: illud vero perplacet, Christianum semper horrere peccatum, ac vitam eius planè perpetuam quandam poenitentiam, atque innouationem, ingemiscere quod non possit deum diligere super omnia, & proximum vt seipsum. Neque dicendum est illi, semel murmura quinquies orationem dominicam, & quinquies salutationem angelicam, deinde diebus octo transactis reuertatur. Dicerem plura, nisi mihi viderer verba frustra consumere. Quemadmodum in primis opere precium sit cōciliari fratri, si intercesserit indignatio iure vel iniuria, petere ignosci sibi ab illis, quibus ansam peccandi præbuit. Video mouen-

tes

tes labia, vt illud in me iaciant : In peccato natus es, & vis nos docere? profecto principes sapientiã suam deus solum simplicibus pueris, ac illis denique qui nolunt scire ea, quæ sunt mundi, patefacit. qui credit se multa scire, nihil scit: qui opinantur se esse aliquid, nihil sunt: qui putat se stare, cadit. Quærite Christum, vt illum ametis, imitemini, non vt occidatis, quemadmodum Herodes. Atqui velim ex te scire (inquit magister sacri palatii) quid iudices de cœnobiis, & monachorum habitu: laudas? Ego vero laudo deum, inquam, & opinor fore vt si redirent qui has congregationes constituerunt, eas radicitus extirparent, si secus corrigi non possent: ædificatæ fuerunt ædes audiendi verbi dei causa, institutæ fuerunt congregationes tanquam scholæ, docendi gratia, sed post omnia peruersa sunt: gestant habitus, vt videantur sanctiores: vota vouent, vt sibi precio mercentur paradisum: noua inueniuntur instituta, ne obseruent quæ sunt Christi. Ea ætate nati sumus quæ rectè dici posset: Beatæ steriles, quæ non pariunt, otiosi, & prætextu religionis omnia vorantes, terræ pondera, fruges tantum consumere nati, cogendi essent per sudorem vultus panem edere suum. Et hoc pacto celebratum esset, & pro peracto ha-

beretur concilium, & refarcirent panem
 senum, mancorum, pauperum qui non ha-
 bent unde viuant. Omitto quantum vtilita-
 tis afferrent miseris viduis, simplicibus qui
 sunt imperiti rei familiarum, quæ struendis
 facellis, exædificandis, adibus, celebrandis
 anniuersariis, missis Gregorii omnia consu-
 munt. Et certe nulla est rustica tam egena,
 quæ priuatis hac parte liberis, ex eo quod
 possidet, & si ferè nihil possideat, tamen
 non relinquat aliquid, quo hæ missæ cele-
 brentur. Quousque deus contumeliabitur
 hostis? an in perpetuum proscindet nomen
 tuum hostis? defessus sum præ nimio dolo-
 re. Surgens autem Cardinalis Britannicus
 inquit: Pasquille, excidit tibi vnquam ex o-
 re in hostia consecrata non esse verum cor-
 pus Christi? & in vino verum sanguinem?
 tot criminum te reum faciunt, vt obitupe-
 scam. Respondi: Reueren. mi, nunquam
 profecto id dixi, neque inquiero quo modo
 ibi sit: satis est enim mihi credere vere panē
 illum, ac pari quoque modo vinum signa
 esse sacramentalia veri corporis, & sangui-
 nis Christi, quæ fide accipio, edo, bibo, ita
 vt me in Christo viuere, & ipsum in me sen-
 tiam, & cum sentio me iactari & oppugna-
 ri à carne, tunc infirmus confugio ad medi-
 cinam, ad cibum meum qui mihi robur &
 for-

fortitudinem affert, restituitque valetudinem, ad Christum inquam: alia quædam in eam sententiam dicere volebam, sed Cardinalis: vt paucis te expediam, inquit, de libero arbitrio quæ tua est opinio? Seruum, non liberum esse puto, respondi: nullum enim salutis bonum est in potestate nostra, sed omne positum est solum in manu dei: quicquid mali est, id totum nostrum est, & ad nos solos pertinet: nihil deum contingit: & quoniam male agere non est posse, immo deficere, arbitrium quo vtimur ad male agendum non arbitror dignum esse vt liberum appellemus: sequitur ergo hoc verbum liberum hic nõ habere locum vllum, id est, nihil pertinere ad aliquid boni, vel mali peragendum: relinquitur autem solum verbum arbitrium: idque locum obtinet tantum in malo patrando, in bono omnino neutrum horum verborum obtinet locum: Tunc euaserunt omnes attoniti, se alter alterum inuicem intuētes. Nunc ad gratiam. Credis deum illuminare quos velit, cum velit, quo pacto velit? Planè ita credo, respondi. Prædestinationem quomodo accipis? prædestinatum, inquam, seruari ad vitam, reprobum damnari, ac ante mundi constitutionem electos sine operibus suis, & sine meritis, electos fuisse. Date mihi veniam,

nimis enim sum lassus, & quum satis multa dixerim, non possum tamen & vobis & mihi satisfacere. Probe autem scio dixisse me quæ cupiebatis audire ea de causa vt hinc nancisceremini occasionem damnandi mei, & quæ deus decreuit faciendi, nã nihil præterea in me potestis. Ac tunc surgens Pontifex, dixit: Principes, iam tempus est hinc abeundi, inclinat enim dies, in alium ergo differemus diem, præclarè intelleximus sermonem habitum à Pasquillo, ac mihi molestum est miserum hac phrenesi laborare: & nisi mutet consilium, eruam ego istam ex capite illius insaniam, quemadmodum solitum est erui pertinacia ex capite equorum sternacium, qui igne coguntur recte incedere. Non possunt amplius tot hæreses proferri, intellexistis? Proponemus exemplum toti mundo, & timebimur: aliter cui libet scelerato facultas esset nos conscindendi, vituperandi, ac insuper priuandi nos dignitate nostra. Pasquille, cogita & meditare statum tuum: nolumus amplius has tuas nugas, non opus est tot sacris scripturis, neque toties habere in ore CHRISTVM: oportet parere, & nolle esse sapientiores tuis maioribus. Satis est male agi nobiscum propter Lutherianos, neque opus est vt addas oleum igni, volumus homines sentire nobiscum

cum, & eadem loqui, neque perferimus qui velint tenere primas, rem tenes. Sunt nobis statuta nostra, decreta nostra, & decretalia, edictis nostris pareri volumus. Tu vero Pasquille amittes vitam, nam aliud remedium non inuenio, quo hanc tuam importunitatem depellam. Credis nos esse ita stupidos, quin & nos aliquid etiam perspiciamus? Memento hanc non esse ætatem diui Petri, nunc ita viuitur. Speramus autem breui talem nos rationem inituros esse, vt facile ad uersariis silentium imponamus. Hoc nunc CHRISTVS negocio non se implicat, sed illius curam reliquit nobis. Audito ego tam superbo sermone, respondi: atqui necessitas me cogit princeps vt præterea paucissimis alloquar. Creditis opera Lutherianorum (sic enim Euangelicos appellatis) esse ex deo? Si negatis, quare non permittitis illis habenas? At si sunt ex deo, potentiæ diuinæ vultis obistere? Ne plura Pasquille omnes vna voce, vno ore conclamabant: Coniicite illum in carcerem, forsitan aliter loquetur. Conuersusque Pontifex. Principes, inquit, aliàs, itaque discesserunt. Ego vero vinctus manus & pedes, ductus sum in carcerem, eoque loci positus vbi nunquam viderim lucem, timeoque ne id cibi perpauci quod comedo, capiant aures, potius quàm

os: locum enim incolo, vbi ne serpentes quidem viuerent: neminem alloqui possum, neque scio quo pacto potuerim hoc pusillum exemplar adere in lucem, nisi quod id mihi licuit per quendam amicum meum potentem, quem tamen affirmo vobis timere, ac totum contremiscere, ne fiat collega meus: Fratres charissimi pro me deum obsecrate, vt me eripiat è manibus Antichristi, mihi que donet fortitudinem, & sapientiam aduersus tot mundi huius monstra, hic sum in imo turris, neque erubescō vinctus causa CHRISTI. Fratres tempestas imminet: assumite igitur totam armaturam dei, & permanete in fide, mundoque ostendite vniuerso vos serio esse Christianos, & accipietis coronam vitæ, & beatitudinem immortalitatis.

FINIS.

DIALOGVS SFORTIA.

Personæ.

MERCVRIVS, FRANCISCVS
SFORTIA, PLVTO, CHA-
RON, AEACVS, STENTOR,
NORMVS.

Mercurius.

ST'ne is Pluto, quem procul
læuorsum iter à nobis diuersum
scandentem video? Quippè au-
reum sceptrum, regium diade-
ma: purpurea basilica, auro, sapphis, car-
bunculis, smaragdis, topaziis, amethystis,
chrysolitis, hyacinthis, adamantibus, Eois
que vnionibus intexta, picturata, distincta,
mihi hunc ipsum esse persuadent. Porro si
is ipse est, solito tum lætior, tum etiam con-
citator incedit. Sed enim ipse est: nam
& comites illius, honorem, fastum, assenta-
tionem, luxum, amicitiam, & quæ paulo lon-
gius insequuntur, inuidiam macie confe-
ctam, & palliatam tyrannidem agnosco, ip-
si itidem ab hacce via paululum diorta-
mus, occurramus regi. SFORTIA. Pergè
Mercuri, pone sequar (vt par est) quocun-

que voles. **MERCVRIVS.** Neque enim eum adhuc nos vidisse reor. heus? **PLVTO.** Mercurius est. O Mercuri fidelis bonum sit iter? **MER.** Imo optimum, Pluto maxumè, auspicatissime, festiuissime, posteaquam te obuium habemus. Quare, si te Proserpina pulcherrima hoc manè abeuntem dulciolis amplexibus, nectareis, dulciolisque suauiolis prosequuta est, age (quæso) quonam, & quid causæ te hac tempestate tui regni metas transilire cogit? **PLV.** Ad Carolum Austriacum Cæsarem inuictissimum erat iter, qui, post res tantas præclare terra marique gestas, meam (pecunia exhaustus) me hætenus in opem benignam expectat. **MER.** O Pluto, nouit Carolus te hac de causâ ad se esse venturum? **PLV.** Nouit, & quidè ab incunabulis. nam ex illo tempore, fortunam germanâ ei in ducem addixi meam, cuius munere, auspicio, nutu, & præfagit, & peragit vniuersa. Verum, num istæc omnia abunde per te nosti, qui non semel ad eum noster caduceator profectus es? **MER.** Vera narras. At per Stygiam paludem iuro, mē ex quo Clementi Mediceo Papæ mortalia abstulisti lumina, adeo huic consopiendo insudasse, vt mea, nedum aliena, negotia oblitus siem. **PLV.** In tēpore istius meministi. mihi enim, quif-

nam

nam esset, erat animus modo sciscitari.

MER. Dux Mediolani Franciscus Sfortia hic est. quem ad te in sortem, partemque tui regni ductabam: ut pote qui belle regnandi callet artem. Proinde, cum tibi nonnunquam, summis curis occupato, in fratrum tuorum regnis diutius commorandum sit, huic tu umbrarum curam delegare tuto possis. Nec est quod Parin te domi reliquisse timeas, quin potius Hippolytum, siue Melanionem aliquem, nisi tu quoque Ganimedi metuis. PLV. Neque enim vel Menelaus, vel Diespiter sum, o Mercuri: sed non capit regnum duos. Et istius fama iampridem per mea regna inuulgata est: nec quempiam apud nos reperiās, qui vel eius nomen audire ferat: vno, aut altero excepto o dux, qui tuo aduentu latabundi, sperant ea passim hic per te sibi licere, quæ dum viuerent, summa cum impunitate perpetrarunt: Nec obstat duorum alterum tibi inuisum mortem obisse: Quum interim adprime carus tibi ipsi foret antea. Nam, te ut cælum, ac item reliqua, ita annum maxime immutasse autumat. SFOR. De illo in presentia ne mi quidem. Cæterum, enarrato (ni piget) quid nam illud est, quod tantopere à me sibi umbræ metuunt? PLVT. Dicam, quando tibi Anagyrim accersis: at-

que Camarinam hanc deducere tentas. Ex-
pilationes quamvalde cruentas exhorrent.
At id omne parum esset, si viuis contentus,
ab ipsis mortuis (qui meo iuri penitus cesse-
re) temperasses, neque falcem in alienam
intendisses messem. Tyrannicissimè qui-
dem istuc, contra omne ius, fasque. *S F O R.*
Bona verba, mi Pluto, neque enim Tyran-
nus ipse vnquam fui. tametsi meo vsui,
quid dico vsui? imo egestati quoquomodo
pecuniam comparare vellem. Compara-
bam autem ab his, quibus tanquam pater
iure imperitabam. Iam si filii parenti neces-
saria ministrare tenentur: idem vero contu-
maces & inhumani erga patrem, id agere
refugerint: ius erit patri ab ipsis, vel inui-
tis auferre, quæ sibi opus esse duxerit. Quod
si tyrannus, vt obiectas, forem: hucusque
hercule citra sanguinem haud quaquam
descendissem: vt vere cecinit satyricus.
Ad generum Cereris sine cæde & vulnere
pauci

Descendunt reges, & sicca morte tyrāni.
Et exemplorum plenus est orbis. *PLV.*
Imo ab ipso Francisco Attendulo Cutigno-
la: primo, ex *S* fortiadum profapia duce: seu
vt verius eloquar, Insubrium Tyranno, abs
quo & nomen, & consentaneum factis co-
gnonem habes, & per manus deinceps à cæ-
teris

teris traditam tyrannidem, quippe hæreditariam, vendicasti, tenuisti, decorasti. Quorum, nempe maiorum tuorum in Galliis captiui quatuor, ob tyrannidem videlicet hostibus proditi, vitam exegere: duo in ipsa Mediolani vrbe, tyrannica morte obiere. Nunc is qui nepotem ex fratre, quo ipse tyrannidē occuparet, toxico morti dedit, an tyrannis etiam atrocissimis adnumerandus fiet, quod tuus pater esset, tibi integrum re linquo. Iam verò quid de te referam? quibus te pingā coloribus? quem phalarim cuo cem? aut cui te melius conferam, quam te tibi? quot fame, ferroque tua caussa perieret quot proculcata segetes? quoties abacta pecora? quot incensi vici? quot exusta villæ? quot etiamnum squalent abductis arua colonis? Ut taceam diruta mœnia, populas vrbes, tot viduaras matronas, tot constupratas virgines, tot incestatas vestales, tot polluta, euerſaque templa, tot orbos senes, tot orphanos liberos, tam deprauatos mores, tam multas scelerum facies, tantum funerum, tantum luctus, tantum lachrymarum? Quid memorem extinctas artes? oppressas leges, abolitam religionem, promiscua facta diuina, humanaque omnia? sublatum fas, ascitumque nefas? & quid non? Quæſo te, sint ne hæc humana facta, sint ne

P.

isthæc patris officia? Inunc, & te tyrannum abnue: quod non videlicet iugulatus es? Ecquos diis manibus deuouisti? quia ad tyrannicidæ brabeum aspirarent. hæc ne-
tquam ibis inficias, credo, nam vt ipse taceas, lapides loquentur ipsi. Quod haud mirum est. non enim ibi consistunt exempla, vnde cœperunt: sed quamlibet in tenuem recepta tramitem, latissime euagandi sibi viam faciunt: Et vbi semel recto deerratum est, in præceps peruenitur. Nec, quisquam sibi turpe putat, quod alii fuit fructuosum. Esto sanè, istuc incruento tibi euadere contigerit: numquid nam absque vulnere? Adhæc, violente, necis neque vnum, neque idem genus est: nam, mille modis lethi miseros mors vna fatigat: Qui scis ergo patrium facinus in te non esse patratum? Et vt semel finiam, licet ipse te in regnis admittam meis: quo pacto ab eo qui tibi nuper vulnus inflixit, tibi cauere queas, nescio, Quum is penes nos sit, cum sexcentis coniuratis. *SFOR.* Quamquam iugulum, quod aiunt, petis, est tamen quo me tuear. Id quod paucis, si pateris, fiet. *PLYT.* Fero. *SFOR.* Principio, vt quod tu postremum, tanquam id robur omne constituens, adduxisti, diluam: Ego ne illum verear vita, viribúsq; cassum
qui

qui viuens, ac alieno ferox præsidio, scelestâ spe frustratus fuit, & ob hoc minus noxi-
 us, quod præcognitus est. FACILIVS ENIM ILLIVS INIVRIAM EFFVGIAS,
 QVEM INIMICVM DVCAS: QVAM ABSQVO BENEFICIVM SPERES. Quibus
 rationibus persuasus, parricidâ ego istius in
 anem impetum, ausumq; sacrilegum, susq;
 deque fero. Cæterum pro maioribus meis
 illud tantum obiecero, quod tute abunde
 firmum fatebere: quippe qui in eadem no-
 biscum es naui. Quo iure, quâque iniuria
 sunt partæ res, eadem quoque teneri ac de-
 fendi solent. Id quod non atavos modo me-
 os, verum etiam quotquot in orbe toto adi-
 piscuntur aliquid possidentue, facitare pa-
 lam est. Sic principatus armis quæsitus (ut
 Panfa, Hirciusque Cæsari recte olim consu-
 luere) armis tenendus est. De me quidem
 illud, teste infelici conscientia, affirmare
 possum. Si quid insolentius egi, me neces-
 sitate plusquam Diomedea compulsus id
 effecisse. Notum est quæ & quanta iam inde
 à puero in hunc vsq; diem perpeffus sim, ut
 nihil in me fortuna reliquerit intentatum,
 eoque miseriarum ventum, ut faua iam nō
 haberet quō me laderet, non inueniret
 quid eriperet, præter imbecille corpuscu-
 lum. quod tandem necis vsa manu, o faci-

nus egregium, & memorabile: prostrauit. Quid igitur mirum si eadem opera simul mihi cauebam, simul prospiciebam in futurum? **PLVT.** Et eadem ipsa necessitas, de integro ad easdem te artes impelleret: neque vero obscurum est illud: **CVI PLVS LICET QVAM PAREST: PLVS VVLT QVAM LICET.** Præsertim vbi quis circa Lycei Iouis templum humana viscera, cum aliarum victimarum incisa visceribus, degustarit. **SFOR.** Sors immutata, morum quoque immutationem afferre consuevit. **PLV.** In deterius ferè: in melius numquam. quemadmodum vsu venit iis quos Acesias medicatus est. **MERC.** Quorsum nam isthæc? mihi quidem belle thetorigati, multumque dixisse videmini, sed nihil assequuti. Ego, si per vos licet, dicam quid sentio. **PLV.** Per me quidem quod tibi adlubescit, licet. **SFOR.** Et ipse pridem me tibi deuoui. **MER.** Nec tu Pluto, nec hic, sicuti coniicio, iuris scientiam profitemini. Quare precium operanos facturos arbitror, si pariter omnes infernum petamus forum, modo tu iter tuum ad Cæsare aliquantisper differre queas, ibique perorata coram iudicibus caussa, vterque iudicatis maneat. **PLVT.** Ego satis commode itiner meum aliquot dies protelauero, simul quod Cæsar in deli-
be.

Mimus
Pub.

berando de istius regno vacabit: simul ne iuris sententiam refugisse videar. S F O R. Neque ab ea ipse discedere valeo. Porro pedibus in vestram sententiam eo. M E R. Agitedum, eamus: actutum delabemur.

S F O R. Nunc illud venit in mentem:

Facilis descensus Auerni:

Noctes atque dies patet atri ianua ditis.

Sed reuocare gradum, superasque euadere
ad auras

Hoc opus, hic labor est.

M E R. Ex tripode, vt omnia, id quoque cecinit vates. Sed cedo, sunt ne tibi numi traiciendo flumini? S F O R. Minimè, nam a-

deo repente circiter mediam noctem me nec opinantem abegisti, vt mei prorsus oblitus sim. At nunquid immunes sunt Principes?

M E R. Nullum apud inferos personarum discrimen: quemadmodum apud superos mortales. Conctos enim vos exaquat Charon.

S F O R. Me miserum ergo, qui de tot aureorum millibus ne aureolum quidem mecum attulerim?

P L V. Minimè dubites. Ego sum Pluto, siue mauis Dis, diuitiarum deus opt. max. casco nostro pro te faciam satis.

S F O R. Hoc nomine me tibi plurimum debere scias.

P L V. Isthæc iam missa face. Næ id principes decet, quo mutuis concordiam alant obsequiis.

Quid' nam turba illud est, quæ instar nebulæ ante nos adproperat? MER. Animæ flumen traiecturæ. SFOR. Et illi, qui ad littus obambulant illac? MER. Qui apud Tinetum obpetiere: quorum cadauera adhuc inhumata iacent. Centumque annos eo pacto errabundi vltro citroque commebunt: donec Gregoriana illa sacra, meum haud dubie inuentum, pro singulis peragantur, quorum beneficio constitutum tempus præcidi potest. Sed tu, en nauim iam onustam: Charontem ceu lymphatum flumina diuerberantem. CHARON. Astutum, astutum scelesti, ne teratur tempus. PLV. Lethargum patitur Charon: qui domini, haud meminit sui. CHAR. Equidem Iouem meum pernosco: nudatosque humeros, & eburnea colla deorum nuncii, rorulentos crines, alatum caput, & pennatos Hermetis talos. Verum, qui inter eos incedit varicosus, mihi haud agnoscitur. Quod nisi Thersites ille Aetholicus iam olim cum Græcis reliquis huc deuenisset, Thersitem ego istum esse deierarem. MER. Aue Charon? CHAR. Imo quam plurimum iamdudum auri aueo, at equidem malim habere, quam auere. MER. Salue inquam. CHA. Affatim salueo, si mihi lucri deus dexter adsit Mercurius. MER.

Dex-

Dextimus. Charon prouide. Cymbam ergo propius appelle. CHA. Conscendite tandem? at tu resiste quisquis es: dum mi nauulum persolueris. PLUT. Cape, Charon: Stipem ego hancce tibi pro eo impendo.

CHA. Fieri potest, vt Mediolanensis princeps sine naulo ad me descenderit suo? Atqui non solet tamen ea gens ferè aliquem huc mittere, qui manu numum non gerat suum. Ecquid ex illis forsitan iste fuerit, queis argentum contractare religio est?

MER. Hac in parte religio nulla. nam, si qui nollebat pecuniam dare, satis tyrannice cogebat. Verum communi tyrannorum fato ab amicis id parum curatum fuit.

SFOR. Ha eheu, vahe. CHA. Vt lubet, dum meo lucello decedat nihil. Sed hem conspicare Mercuri, vt tuus iste tantum non mihi nauim submergit. Crediderim equidem pondus aliquod maxumum trabea sua integere. MER. Haud credo. ni forsitan corpore id celat. SFOR. Atqui corpus ego ipsum modo superius deserui: cum que eo omne quicquid intus celabatur.

MER. Tibi aliud corpus est rationi inseparabiliter adnexum, atque ab ea, quàm proxime inspiratum animatumque, cui sententiæ suffragatur philosophorum deus Plato in Timæo, & hunc imitatus Vergilius in diuino

opere, etiam hoc de portitore loquens:
 Verg. in 6 Et ferruginea subuectat corpora cymba.
 Et mox: defunctaque corpora vita.

SFOR. Quid vero oneris esse potest in tali corpore? MER. Corpori non ita dissimile. videlicet intangibile, ac inuisibile, qualia vitia sunt, atque peccata. CHA. Mihi istic neque feritur neque metitur. Cum Rhadamantho paulo post disputabis, iam faceßsite hinc; nam aduentare ingentem turbam sentio: partim milites videntur, partim monachorum farrago. ac curro, & per quam lubens. Quippe horum nullus vnquam occurrit non grauis ære. & cui non quidpiam edulii in manibus adsit. potorium certe perpetuus cuculatorum est comes.

SFOR. At, at, Mercuri, qualem cerno beluam? hem iam iam me voratura tria deducit oravastissima. Papæ, allatrat horrendum.

MER. Baubari finas, suo more facit. Cerberus enim est huius regni custos vigilantissimus, mecum neutiquam expauescas. Nam simulatque virgam hanc aspexerit, quauis oue cicurior fiet. SFOR. Mira sanè de virga istac ferunt Poetæ. MER. Minora veris. SFOR. Sed vnde illi tanta potentia?

MER. Vnde tibi regnandi facultas aderat, cum modo tuis imperares? SFOR. Nescio, nisi ita cōsueuerè quivel natura ad imperan

randum nati sunt, vel quibus imperatoria
maiestas indulfit. MER. Næ tu rerum ve
rarum imperitus es. num aliquando audiui-
sti ex mysticis literis recitari, per me reges
regnant? Et: non est potestas nisi à deo: &:
quæ sunt potestates, à deo ordinatæ sunt, ne
que id de bonis tantum, sed de improbis di-
ctum est, nam & alibi dictum: qui regnare
facit impium, propter peccata populi.

SFOR. Audiui persæpe, sed subterfuge-
rat. MER. Et virgam Mosi Israelitici du-
cis, nunquid meministi? SFOR. Sane.

MER. Vnde illi vis tanta? SFOR. A deo,
opinor. MER. Et virgam fuisse credisti?

SFOR. Quid nitan non virga erat? MER.
Num & virgam censes, de qua in regiis odis
fertur? Reges eos virga ferrea? SFOR.

De hac ambigo. MER. Virga est virtu-
te non materia: SFOR. Ergo & Mosi, &
tua, non materialis est. MER. Non est.

Sed caduceum hunc propius contemplare,
quid vides? SFOR. Candorem quendam
igneum pellucidum, imo diaphanum, quid
sibi vult? MER. Ita oratio sit oportet,
quam & iustitiæ candor, & sapientiæ ardor,
& eloquentiæ fulgor commendet. Hac bel-
lantes dirimit, feras mitigat, deum conci-
liat. Hac fretus Moses, miracula edidit, ma-
re dissecuit, ac commisit, aquam de petra

eduxit. Hac fretus Orpheus, sylvas traxit,
 feras compescuit, dæmones flexit. Hac deus
 mundum gubernat. Hac Christus Iudæos
 percussit. Hac Paulus ille, qui Mercurius
 quoque ob id appellatus est, cæteris Apосто-
 lis totum ferè orbem ad vnam persuasio-
 nem pellexit. Hac quoque hodie qui Evan-
 gelium passim instaurant freti, & fecerunt
 & faciunt, quæ omnium seculorum memo-
 ria admirabitur. Sed vident' aues illas? S F.
 Quid ni, aues subter albas, nigras dorso, pi-
 cas, & varias appellamus. Sed quid vulpium
 caudas connectunt? MER. Hi sunt qui pis-
 catoris successoribus conficiebant retia, è
 vulpium vero caudis (dum subinde catillât
 vulpinanturque) experti sunt non modo
 plures, sed & maiores capi pisces. S F. No-
 uum ædepol retis genus. præterea videtur
 & is qui manibus & pedibus ripæ oblu-
 tur eiusdem cum illis habitus esse. MER.
 Prorsus & magister sacri palatii, sub Leone
 medico, fuit. S F. Quid' nam trahit? MER.
 Vuidum rete, scammoso pecu refertum,
 Leonis decimi cænæ destinatum. S F. Du-
 biè medius fidius lautèque cænabit Leo.
 MER. Imo opipare, imo pollucibiliter,
 imo pontificaliter. S F. O Mercuri, quæ fa-
 cies, quæ spectacula sese oculis offerunt me-
 is? MER. Haud mirum istuc est. Nam
 Umbra-

Huic syl-
 uestro
 Prierati
 nomē erat

Vmbrarum hic locus est, somni, noctisque
sopora.

Verg. in 6

SF. Prò Iuppiter? num Clemēs septimus pō-
tifex maximus ille, qui propter stagnum il-
lud illacrymat? MER. Diu cum eo mul-
tūmq; versatus es, qui tam cito eum agno-
ueris? SF. Maximè, & eius sanctitatis non
semel beatos sum osculatus pedes. Iccirco
libenter eum adorabundus, vt decet, adi-
rem: sed vereor vt ne fera illa, quæ illum
circūstant, in me impetum faciāt, o curas:
o vanas hominum spes: o terrena felicitas:
quam brevis, quāmq; fallax es?

Scilicet vltima semper

Expectenda dies homini est, dicique beatus Ouid. 3.
Ante obitū nemo, supremāq; funera debet. Meta.

Hic nuper in sericata & inaurata sella se-
debat: nunc vetus lupa defesso subsellium
præstat. Hic regibus adorabatur, nunc vul-
pes famelica, hircusque olidus proni. eius
salitos pedes adlambunt. Hic militum sti-
patus manu, quoquouersum incedebat, au-
leis Attalicis excipiebatur. nunc sauis leo-
nibus comitatus omne genus serpentum in
stratum solum nudis premit plantis: hic mi-
tra (quam ob eminentissimam dignitatem
regnum vocant) gemmis aurōque decora,
triplicique fastigiata corona attonsum ca-
put onerabat: nunc lethifer Basiliscus super

illud adquiescit. Et qui totus Sarrano corru-
scabat oïtro, modo sempiterna glacie, ignis
que sulphure contegitur. & ex rubris digi-
tis alternæ decidunt glaciata, atque flam-
mata guttula. nimis eheu miserabilis, di-
spârque permutatio. MER. Cohibe la-
chrymas, mi dux: nam hæ, & si feruentissi-
mæ, his in locis necquicquam profunt.

Quin pergimus. Quo quis magis sapit, eo
minus temporis amissione lætatur, clius
iste breuiusculus ad iudicum tribunal recta
perducit. SF. Rerum nouitas, Mercuri fa-
cunde, me in tantam sui admirationem ra-
pit, vt non secus ac naues ab Echeæide
me remoratum sentiam. Quamobrem dic,
amabò, ab itinere tamen nunquam cessan-
do, quid nam molitur is, qui montem illum

Alludit
ad Sidus
Mercurii,
nullis
non influ-
ens sige-
ribus.

alsi diuis ictibus labefactare conatur? MER.
Tibi morem geram: quandoquidem mea
semper interesse putauì, nulli vsquam, qui
id exposcat, officium denegare meum. Ille
Italiae regulus fuit tibi affinis. mons totus
ferreus est. Tandiu ergo ei perstandum,
quamdiu montem frustillatim funditus cõ-
minuerit: comminutum, igne mæleo, lima,
rursus composuerit: quàm fabre: atque ex
eo, ciuitatem suis met manibus fabrefece-
rit Pontificibus, Cardinalibus, ac eius fari-
næ reliquis. SF. Ingens cum primis opus:

lon.

longéque difficilior ad perficiendum, quam
 diui Petri moles illa Romana sit. MER.
 Et nihilominus hoc perficietur aliquan-
 do. Illud vero quando? Quod si illi
 semel supremum fastigium imponeretur,
 non iam pro Petri fabrica pecunia ro-
 gitari posset. Quæ tamen non ad ædis
 structuram infumitur: verum, opiman-
 do aqualiculo, ditandis cognatis, pascen-
 dis equis, canibus, militibus, lenonibus, cinæ-
 dis, scortis, aquariolis, & id genus fecibus,
 cum quis & nepotantur, & lupantur affa-
 tim. Id quod Mediolanum in extruendo il-
 lud suum marmoreum templum, domum
 vulgo appellatum, imitari gaudet. S F.
 Haud eo inficias. Sed quid sibi volunt for-
 naces illi, cum subterraneis canalibus?
 MER. Liquandis metallis præparata sunt.
 S. Forsan quo id machinæ genus educat,
 quas passim bombardas nuncupant. MER.
 Ita prorsus. Et ferreos globos ad vrbis mu-
 nimen. S F. Firma sane, ac inexpugnabilis
 fuerit. Caterum illi qui in prato sunt, vbi
 se via findit in ambas, iudices, ni fallor esse
 debent. MER. Illi, quos in fellis ex he-
 beno obscura ferrugine indutos cernis. S.
 Quid ita? quatuor sedent, & tres tantum su-
 perius commemorant. MER. Et de qua-
 tuor meminit ipse Academicæ sectæ condi-

Plato in
apologia
Socratis.

tor, quorum Rhadamanthus eos qui ex Asia, Triptolemus, qui ex Africa: AEacus, qui ex Europa veniunt examinat. S F. At Minoem ipsum quo in numero locas? M E R. Non loco: quin omni eum tum numero tum ordine eximo. Quippe ab Ioue, vtpote patre suo, hocce priuilegio donatus est: vt, si quid ambiguum foret ceteris, ipse cognosceret. Sed ellos? Iam oculos intendunt in nos. Ego negocium iis quam breuissime memorabo: vos, si lubet, au scultabitis. P L. Perplacet. S F. Mihi vero etiam vt ad sis oro. M E R. Quem nobiscum hic, coramque conspicitis, sanctissimi iudices, is est Franciscus Sfortia Mediolani dux modo dictus. Qui, quod ingenio acerrimo atque experientia multissima visus esset, ad Iuppitrem vedium mihi ducebatur, quatenus ab eodem regnis inferis præficeretur. Verum enim vero is obuiam nobis factus, reque audita, assentiri noluit, motus, vt idem aiebat, quodam rumore de isthoc viro, per infernas oras longè latèque diffuso. Videlicet vmbra hunc non modo in dominum, sed ne parem quidem audire velle, propter nescio quas exactiones, quas superius exercebat. Hic dux multa obponebat. Ita tamè, qui magis factum eleuaret, quam inficiaretur. Quam ego controuersiam

quum

quum audiuissem, de hac re ad vos referendum censui. Ideoque expectamus, ut, expensa de more causa, à vobis colophonia sententia pronuncietur. AEACVS. Neque recens, neque incomperta causa isthac apud nos est, Mercuri. Quinimo iamdudum isthuc prauidentes, ne inopinatum penitus accideret, ultro citroque eam examinauimus: ac concorditer definiuimus. Quamobrem ego vestro permissu, collegæ mei sapientissimi citra omnem moram sententiam profero. NOS MINOS, Rhadamanthus, Triptolemus, AEacus, Tartarei regni iudices selecti, perspecta ducis coram nobis constituti conditione, prudentia, animi magnitudine, & quæ principem imprimis exornare potest, experientia, multarumque rerum memoria, dignum quouis principatu, quantumlibet amplissimo, per Iouem existimauimus. Rursum animaduersis conspirationibus, & tumultis, quæ inde oriri possent, si vel dominus, vel priuatus inter umbras assumeretur, cum publicæ quieti, tum maximi Ditis honori consulentes, decernimus, à quo decreto, sententiæ neutri partium appellare fas fiet, siue quicquam vllò modo porro obicere, ut Franciscus Sfortia huiusce nominis secundus in suos posthac dominetur in loco per regem assignando, qui

octauus inferni circulus nuncupabitur. Ex-
in vt rex edicto mandari iubeat vniuersis
Insubribus, qui in hæc loca deuenere, ex quo
dux iste regionem ipsam postliminio, in-
genti quamuis ære, recepit. Id quod ab hinc
septennium factum est, vt intra dies treis
concti pariter conueniant, in campum ma-
iorem vrbs Ditis, ad comitandum ducem
suum eoloci, quo rex ipse Plúto præfixerit,
vna cum illo ibidem moraturi in sempiternum.

ME R. Ex sententiæne vtriusque
iudicatum fiet, nescio. Certe ad boni æqui
rationem, non dubium est. PL V. Planè
S F. Adeo, vt nihil supra. Atque ob id sigil-
latim omnibus habeo gratias. Ego intra
paucos dies subditorum capita recenseri
iubebo, censumque contrahi. Mox efficiam
vt sentiat, principis nequaquam ingrati
munificentiam. PL V. Scilicet istuc nã
illud est, quod paulo ante dicebat. Condi-
tionis mutationes alios itidem mores, aliam
vitam adferre. ME R. Tolle periculum:
iam vaga profiliet frenis natura remotis.

AE A C. Regna non vaneunt apud infe-
ros, sed de vëditoribus supplicium sumitur.

PL V. Abi præco, Longobardis præcipe se-
cundum sententiæ formam, iisdemque ven-
tos, pluuias, & pondera minator, ni pareant
STENTOR. Fiet statim. PL V. At tu tri-
bune,

bune, vbi isti conuenerint, educes in eam solitudinem praruptis montibus inaccessam, syluis, nemoribusque densissimis opacam, apris, ac centauris immanibus feracem, vltra septimum circulum, exaduorsum sitam Gerioni, vbi¹ Lethe, ² Phlegethō, ³ Acheron, ⁴ co-
 cytus, & ⁵ Stygia palus, pererrata regionis ampliuaga latitudine, in profundissimum lacum coeunt. Et inibi suo more sibi ipsi ciuitatem condant. NORMVS Presto sum.
 MER. Me vero sursum euolare oportet, quo lumina morte resignem duobus, qui mihi non minus negotii faceffunt, quam dux fecerit. Quos ego: sed o Pluto dum promulgatur edictum, dumque isti conueniunt ducem tibi curæ esse peruelim. At te o dux æquo animo esse iubeo. Nam propediem ad ducam tibi qui cum de tuo nouo regno tuto commentari liceat. S F. Bearis me bone Mercuri, siquidem beatus quispiam esse potest apud inferos,

1. obliuio boni.

2. ardor in malo.

3. leticiæ priuatio.

4. luctus, & sem-

5. pitermū odium.

Q

AENEAS.

VENERIS ET IVNONIS.

VENVS.

VOVSQVE tandem AENEAM
 meum soror persequeris?
 IVNO. Donec deum subli-
 maro feceróque. VENVS.
 Tu vero deum? IVN. Ego
 inquam, alioqui cur heroes, semideíue: &
 dii denique ipsi? an frustra regina deúm,
 Ioui'sque & soror, & coniux appellitor?
 VEN. At vide ne dum pergis deum face-
 re, virum perduas. IVN. Vir fortis ad-
 uersis nequaquam frangitur. Sed nec iri po-
 test perditum, quem dii seruatum volunt.
 VEN. Isthac haud diceret, si vtero fouif-
 ses infantulum, si decem mensium tadia
 pertulisses. ferè fit, vt quæ proprios non ha-
 bent natulos, in alienos sauiant. IVN.
 Num tute illum virguncula propter Simo-
 entis fluenta enixa es? nec vsquam vlla Lu-
 cina interfuit? neque enim lucem hanc sine
 me hausisset puellulus. Sed o Cytherea, tu
 nimium indulges filio. Nullus vnquam ma-
 gnus fuit indulgentia. VEN. Qui potest
 nimis amare parens? IVN. Ergo age,
 quando

quando ita affecta es, ego regnum, tu spon-
sam AEneæ paribus auspiciis conciliemus.
VEN. Regnum tu ubi? IVN. Cartha-
gine bellicosissimum, idemque opulentif-
simum. VEN. Rectè, nisi manes illic Si-
chai Elisa percoleret. IVN. Quasi non
id expugnare possit Cupido tuus. VEN.
Vereor ut nobiscum voluant pensa deæ.
IVN. Hoc ego iam tibi exploratum red-
dam. Ipsa interim gnatum præmoneas, ut
tela illi præsto sint optumè. VEN. Faxo.

CREVSA.

CREVSAE ET IVNONIS.

CREVSA.

SICCINE mecum à marito agi-
tur? Siccine reginam fœminam
cedere? vel vos o Danaï ferte o-
pem? IVNO. Hem muliebrem
ego vocem audio à læua, viso quænam sit.
O Creusa? quis te? CREVSA. O dea cui
meritos semper honores exhibui: itan' me
impio paricidæ copulasti? IVN. Quid mea
Creusa istuc est? CREVSA. Sæuus ille vnico me

hic confodit, confecitque vulnere. I V N.
Vah, quid ais? C R E. Vides ne purpuream
profluentem animam? I V N. Iam diuino cur
ita hominum immanissimus ceciderit te:
ne tu scilicet illi impedimento fores, sicubi
forte regnandi causa ducenda sit vxor. Sed
bono sis animo, inultum scelus isthoc nun-
quam auferet. Cælum ego ipsum, atque
elementa omnia in hunc concitabo, effici-
amque, vt mediis in fluctibus se plusquam
miserrimum vociferetur, qui non Græco-
rum, manibus, Troiæ sub mœnibus altis con-
ciderit, Tôtque monstra, tot bella horrida:
Verum æthera. nunc potius conscendamus.
quando connubiorum pertæsa, ne si quidem
possis, coniugium iterare velis. C R E.
Vnius me chari miseret Iuli. ac sine eo vs-
quam esse distædet, alioqui vel semel rem
perniciosa attentasse, nîpium supérque
fuerat. Caterum vnum oro dea, priusquã
abeo, liceat quod in metereñum erat humi
condere. I V N. Quorsumnam istuc? an ve-
reris vt ne ymbra oberrans circumuage-
tur? C R E. Haud enim, verum ne meo
repto atque cognito cadauere infametur
AENEAS. I V N. Adhuc ne interfectori tuo
bene cupis? C R E. Quanquam difficile
est amorem semel admissum depellere: ta-
men gnati dulcissimi gratia (si modo super-
sit

fit diu) potissimum id cupio. I V N. Asca-
nio sua manent immota fata. At vero AE-
neas, futurum cano,

Vt bello audacis populi vexatus, & armis
Finibus extorris, complexu auulsus Iuli
Auxiliū imploret, videatq; indigna suorum
Funera, nec cum se sub leges pacis iniquæ
Tradiderit, regno, aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediâque inhumatus
arena. C R E. Verum de funere sepeliun-
do? I V N. Me sequere. ministris efferri
mandabo, ac alto immergi, obruique pu-
teo; ne vnquam inueniri ab aliquo pos-
sit. Idque in tuam solius gratiam me factu-
ram credas. tametsi non sum nescia quos-
dam olim me incusaturum, passimque sæ-
uâ vocaturum, quod de insigni pietate viro
diuersa sumpserim supplicia: suppliciorum
videlicet atque irarum iustas causas igno-
rantes. C R E. A me vero tibi gratiæ
habentur immortales, etiam si tantis tot-
que tuis in me meritis impares virgo, per
quam mi deorum regia patescit. I V N.
Tu hic inter amica Saturni genitoris sidera
fulgebis, hostem maritum casibus oblu-
stantem despiciens. Ego ad perfidi ultio-
nem propero.

C O R O E B V S.

S A P I D I E T C O R O E B I.

S A P I D V S.

MANDE nobis vsque adeo mane Co
 roebe mellitisse, ades? C O R O E -
 B V S. E proximo diuersorio: ne
 me forte credas longum tam ma
 ne iter egisse. S A P I D V S. Tristis valde
 mihi videre. Quin & vox ipsa subrara mē-
 tis perturbationem arguit. quid habes?
 co. Nihil. S A P. Certe aliquid te male
 habet. mane, & isthuc quicquid est, fac me
 vt sciam. co. Non possum. S A P. An
 forsitan alea, vel scortum, cōmunes iuue-
 num pestes, te argento munxerunt? co.
 Neque alea, neque scortum, o Sapide. Sed
 cacodæmon mihi comes fuit. Sine me vt
 abeam. S A P. Non sinam, nisi id prius re-
 sciuerō. co. Quid tum postea? S A P.
 Ne retice, ne verere, crede, inquam mihi,
 aut consolando, aut consilio, aut re iuvero.
 co. Dicam. atque adeo id magis vt tibi
 obsecundem, quàm quòd sperem hac in re
 te mihi posse auxiliarier. S A P. Quì scis?
 Lōge etenim melius duo quàm vnus quod-
 uis onus perferre queunt. co. Verum id
 est

est eiusmodi, vt ei qui extra periculum sit,
rifum potius,quàm miserationem, mouere
possit. Ea igitur res est, quamobrem minus
rescire velim. *SAP.* Primum, mi Coræ-
be, ego id ea lege accipio, vt per me isthuc
resciscat nemo: de dolore vero quid atti-
net dicere? quem amicitia mihi iam tecum
communem, parémque fecit, tantum abest
vt rifum admittam? *co.* Scis, opinor, pa-
truum meum sacerdotium habere in diui
Ioannis templo? *SAP.* Scio, & quidem
fatis opimum. *co.* Is mihi istud renun-
ciat, hoc pacto, vt mihi ipse diploma à Pon-
tifice redimam, nec mora, agellum patrimo-
nii residuum distraho aureis quinque & se-
xaginta: tantundem ferè est annuus sacer-
dotii prouentus, quem sibi numerari postu-
lat Papa. Hac ego pecunia diuersis vesti-
mentorum loculis insuta ab hinc triduo Ro-
mam versus iter ingredior. aderat vna me-
cum Ioannes Nouellus. *SAP.* Fortassis
& ipse sacerdotium aliquod empturus.
co. Ita aiebat. Imus. primo die Mediola-
num lati peruenimus. Incredibile enim nos
eius vrbs videndæ tenebat desiderium.
SAP. Vtpote à vobis nunquam antea vi-
sæ. *co.* Nunquam Sapide. diuertimus.
Caupo rogat quonam tendimus. Romam
respondeo, peregrinationis ergò, hanc cau-

ſam itineris prætexebamus ex compoſito, ſed craſtinum tecum moraturi ſumus, huiusce præclaræ vrbs contemplandæ gratia. bonis auibus, inquit, & hanc ex vltimis terrarum finibus inuiſunt non parum multi. *SAP.* Neque enim mentitus eſt. nam & Hiſpanis, & Gallis, & Germanis paſſim prædæ eſt, vrbs alioqui opulentiffima nobiliſſimæque. *COR.* Vera prædicas: at id noſtum ſecus interpretabamur. Poſtridie vrbeſt luſtramus, atque ea dicere cœpimus, quæ olim de Roma poeta dicebat.

Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,

Quântum læta ſolent inter viburna cupreſſi.

SAP. Nam neque nihil dixiſtis. *COR.* Tantumque vltro citroque deambulauimus, vt fuerit conducendus nobis qui ad tabernam reduceret. Prandemus, hoſpiti ſoluimus, diſcedimus. *SAP.* Hilares ſcilicet? *COR.* Si vnquam antea. Iam Mediolano ad duo milliaria receſſeramus, quando vir quidam ſuperueniens nobis prius, vt mos eſt, ſalutatis, percontari incœpit quonam iter haberemus. Mediolanum uſque, diximus. an' ne vltorius, ait: nam mihi iucundum cum primis eſſet, ſi vna forte quo ipſe vado, veniretis & ipſi. quo tu, inquam, bone vir? Tum ille Parmam, inquit. Sum etenim

nim Parmensis, Genua profectus, vbi annos
quinque cum opulētissimo mercatore man
si. Verum quia ciuitas illa modo populata,
atque direpta(vt scitis)est à milite Hispano,
idcirco domum repeto. Cui ego, nos quo
que, vt sis sciens, illorū tendimus: & Ro
mam petere in animo est. Hic ille vultu ex
porrecto, hoc, ait, nomine mihi cariores e
stis, simul ergo bonam itineris partem con
ficiemus. ac paulisper immoratus, tanquam
aliquid cogitaret, subiecit: sed quid vos cela
re pergo, quod apertum & mihi & vobis,
comites, magno esse potest vñ? Iā enim co
mites sumus, quod est necessitudo quādam:
nam & saepe reperti sunt qui vnico, illōque
perexiguo itinere, nunquā inter morituram
contraxerint amicitiam: quam si quispiam
vnquam vel exoptauit, vel sanctē coluit,
me vñ, tametsi infra mediocritatem ho
minum positus sim, iure illorum esse dixe
rim. Quod si ita vobis mecum erit viri op
timi, nihil me hercle est quod verear ve
stro in sinu rationes meas effundere. Ita
profecto erit. efficiemus enim vt neque fi
dem, neque taciturnitatem in nobis ali
quando desiderare possis. nos sic. Is autem:
& quidem boni viri videmini, ait, neque se
cus mihi persuadere queo. SAP. V. Hactē
nus nihil mali audio. COR. Audies. Scito.

te, inquit, me cum illo, quem modo dicebam, mercatore haftenus commoratum esse. qui vbi sensit Hispanos oppugnatum urbem aduentare, clam me accitum in interiora atque inferiora domus, remotis arbitris, perduxit: ibique ingentem auri vim defodi iussit. Simulque, vide, inquit, Hilari, sic enim vocor, si capior, quod deus auertat, scis vnde me queas redimere: sin morior, nam hi ferme sunt bellorum exitus, tu gnatis meis, dum adoleuerint, mercaturā fideliter exerceto. Si ambos fors vna forte opprefserit, Pluto potius illos, quā hostis habeat. Deinde cum videret urbē in periculo esse capiēdi, naui cōscensa latitatum traiecit aliquò. Capitur vrbs, diripitur, itur in viscera terræ, vt inde eruantur damnatæ opes. Sic ego cogito. Hæc pecunia inueniētur. præstat meam quamprimum portionem surripere. accedo, & ad quingentos aureos effodio. quos iamiam cernere, atque attrēctare licebit, comites. Verum id nequaquam vos latere volo. In his meum esse quinquennium stipendium, centenīs & quinquagenis ferè aureis constans. ea propter in dubio est animus, an quod in hostium manus venturum fuerat censeatur in furtum. Quo igitur hoc me scrupulo liberem Romam proficisci apud me constitui: necnon vt cadis per-

perpetrata (quot enim me illic trucidasse putatis?) absolutionem accipiam. qua in re me plurimum vos iuuare poteritis: nam palam ingredi per urbem, mihi haud satis tutum fore arbitror, donec rem effectam habuero. Quibus dictis grauem zonam è tela profert, quam super nudum corpus se gestare videri volebat: mox extremo balthei, quod insutum erat, aperto, aliquot ostentat aureos: quo nobis hac coniectura talium esse refertum baltheum persuaderet. *SA.*

An non erat? *CO.* Quantum attrectatione coniciere licebat, ita videbatur. *SA.*

Quam aueo quorsum isthac machinatio eat peruidere. *CO.* Ausculta. Tum ille dolis instructus, & arte pelasga: hos, ait, communes vobis mecum esse volo, amici integerrimi. Proinde si vos eodem animo mecum estis, proferte quicquid penes vos nummorum est: vnúmque duntaxat nobis marsupium esto. Simúlque pyxidem ipse producit, haud sanè dissimilem his quibus præciosiores cyathi asseruantur. Et subdit: si lubet huc inferte, ipsique pyxidem (ne quid metuatis) deferetis, ego clauem, vt neque vos sine me, neque ego sine vobis vti pecunia possim. Et statim infert numatum baltheum. Tunc ipsi nequicquam iam metuentes, nostram pecuniam intulimus. Ex-

templo Sinon ille clauicula obferat arculam. Dum vero manibus adhuc eam teneret, videte, dicit, fratres nequid aut prudentes, aut imprudentes, residui in oculis relinquatis: Hoc enim esset amicum fallere. Vtérque igitur nostrum, à quibus omnis fallendi voluntas aberat, dispicimus, inuertimus loculos. Interim ille alteram priori ad similem arculam, occultata priore, porrigit, dicens: accipite, iam vos eos esse viros comperio, quos hactenus in animum induxi meum, accipimus. **SAP.** Num'nam quomodo capsulas permutaret, cognouistis?
COR. Minimè, vt qui oculis probe exhaustis toti essemus. Sed accipe quonam modo à nobis id fero deprehensum fiet. Inter eundem veterator ille sic incipit. Reputate comites, quam simpliciter, quamque fidenter vobiscum egerim, qui neque cuiates sitis quaesierim, neque de nomine poposcerim. Tum nos ei patriam, genus, & nomina significauimus. Sub hæc, nondum, ait, vt audio, tæum itineris, atque ipse, cōfecistis. Ligurini lapides duriter pedes affecerunt meos. Lassus, imo deffessus sum. Quod quidem priusquā me huic parua quieti vobiscum darem, vtpote incalescens adhuc, haud ita sentiebam. Et hic Sapide mi, gressum histrio ille verbis mire accommodabat.

bat. S A P. Credo, nam quam quisque nouit artem, hanc scite exercet. C O R. Videtur, ad hæc rogo vos, infert, fratres præ ite, & cœnam lautam inquam, ac etiam si lubet saliarem apparari curate, compota tēque largiter, donec appello. Lento enim hodie mihi gradu incedendum est. pedibus à cœna medebor, ita ut cras æquis passibus vobiscum ambulare valeam. Cui nos haud grauate assentientes properauimus, nobiscum pecuniam omnem proculdubio esse credentes. prefixum hospitium ingredi mur. quod iusserat ultro exequimur, præstolamur, de via, prospicimus, nusquam liberalis ille comes apparet, nos illum pedum dolore resedisse rati, de obuiam illi eundo ab altero nostrum, cogitamus. meritorius conducitur equus, itur. Sed frustra, quippe nunquam postea visus. S A P. An non arculam quouis modo reserastis? C O R. Reserauimus, quomodo numerandum esset hospiti. S A P. Fortassis pro thesauro, ut in prouerbio est, carbones reperistis. C O R. Imo lapidibus, & stuppa repletam offendimus optime Sapide. S A P. Quid ais hē, Simonias mihi vere depinxisti artes. C O R. O Sapide, ne me credas fucos omnes, quibus perfidus ille huic vnæ fallaciæ adumbrande usus est, fuisse complexum. nam vix

fem: nam & ipse aliis in vrbe vtetur. Neque enim tam bene te is qui fucos fecit, agnoscet, ac tu qui passus es. C O R. Tun' hunc Mediolanensem esse censes? S A P. Id quidem deierare non ausim. Sed enim qui hoc inceptauit, necesse est vos prius spaciantes, ementes, loquentes, ac etiam accumbentes obseruarit, exploraritque. nec fortassis istius imposturæ immunis fuerit hospes tuus. Verum cautio adhibenda est. Sæpe enim vulnus, vt de Achilis hasta legitur, idem qui facit sanat, hoc meum est consilium. Si qua præterea in re tibi commodus esse videor, vt ere. C O R. Iam me non pœnitent mearum te miseriarum fecisse conscium. Siquidem mihi nunquam isthuc venisset in mentem. nunc quantum homini homo præstet videre est. Itaque magis obnoxium me tibi effecisti, quàm vt verbis tibi queam agere gratias. Quod si pudor fieret, duos abs te aureos ad paucos rogarem dies: vt confici ea quæ bene consulisti possent. S A P. Ah Corœbe, itan' de amico diffidis? Hic sunt, & quidem solati. Vis ne plures? C O R. Minimè, ne huic malo (si forte euentus fallat) etiam aliud. Iam

vale. S A P. I bonis auibus,
dextròque Mercurio.

PROBUS.

LVCII ET PROBI.

LVCIVS.

Vt ego fallor, aut oculi mihi cæ-
 cutiunt, aut hic Probus meus est.
 nisi forte illius vmbra me saluta-
 tum venit. nam pessime ab Annis
 istis, & Caiphis illum tractatum scio, verum
 quicquid sit, quando. Probi mei os atque ha-
 bitum gerit, à me pro Probo salutabitur. O
 Probe optime salue? PRO. Salue & tu mi
 Luci. sed dic mihi per IESVM, quidnam, me
 modo viso, restitabas? LVC. Subueritus
 sum nescio quid: nam neque alijs, neque
 ipso mihi cōspicanti videbare. PRO. Quid
 ita? an nō idem pallium, eadem barba, idem
 que vultus? LVC. Idem prorsus, vt nunc
 video. Sed hei mihi, quantum mutatus ab
 illo? Pallium, barba, vultus, carcerario situ
 obducta, præterquam quod, barba promif-
 sior, vultus pallidior verèque luridus est. in
 summa captiuis à Pylo similis totus. PRO.
 Atqui animum eundē, quauis sui parte pla-
 ne esse scias: neque vel tantillum immuta-
 tum, locòue motum: nisi quod iusta prouer-
 bium, iustus magis sapit. LVC. Ergo pru-
 dentia

dentia parens est ipsa malorum patientia.
 PROB. Quin & ipse meo periculo sapiens,
 si quonam pacto mihi euadendum è vincu-
 lis fuerit, audire vacet. LVC. Edissere,
 obsecro, si me amas. Nam mihi peregre re-
 deunti nunciatum est, te incatamentis qui-
 busdam catenas dissoluisse, aufugisseque.
 quod, ita me deus amet, incredibili mihi vo-
 luptati fuit. PROB. Deamo enim te, Lu-
 ci, & quidem efflictim. quare ita vt res ha-
 bet, à me tibi narrabitur: nullus hic arbiter,
 nullus Corycæus auscultare potest. quippe
 late patent campi, & sermo noster hac de-
 ambulatione absoluetur. LVC. Iam
 mihi nescio quid insolitum, ac Probo di-
 gnum præfagit animus. Incipe quæso: & ne
 que verbis, neque tempori parce: nunquam
 mihi. gratius contingit quicquam, quam
 quum te loquentem audio. PROB. Hoc
 amor in me tuus, haud bonus consultor, ti-
 bi persuadet. age igitur: fabulam totam
 meæ captiuitatis tenes, opinor? LVC.
 Plusquam vellem, quis enim nesciat Satha-
 nam, vt quondam, ita & nunc satellites suos
 in CHRISTI seruos, extinguendæ veritatis
 causa, concitare? PROB. Id planè: sed
 vincet veritas tandem, vti dignum est. Er-
 go posteaquam satis tutus nusquam eis vi-
 sus sum, quanquam sursum, deorsum ducta

tum, diuersis me inclusissent carceribus: ve-
rebatur enim, ne quo modo clam eriperer,
ad postremum inuentus est locus (vt illis vi-
debatur) vel Tulliano Romano tutior: is cu-
biculum est, medium inter cœnaculum ip-
sum, & duo alia cubicula, quorum in altero
præfectus, in altero ministri cubabant. Huc
me nocte intempesta per longa atria per-
trahunt, euestigioque compedibus ligneis,
magnitudine penè incredibili, pedes con-
uinciunt. Interim percontari, disquirere,
consultare quid de me: Ego suppliciis, ge-
mitibus, lachrimis, deum assidue orare, po-
stulare, obsecrare, si suæ ipsius gloriæ refer-
ret, me ab impiorum manibus eriperet. Id
quod cum per septem dies à me esset facti-
tatum, tacita mihi inspiratione adfuit **IE-
SUS CHRISTVS**, viamque aperuit qua mihi
pateret egressus: quam, nihil veritus, statim
attendere occepi. **LVC.** Iam video ma-
gicis artibus hic nihil loci esse: siquidem ni-
hil vsque adeo auersatur **CHRISTVS**, atq;
huiusmodi demoniorum præstigia. **PROB.**
Audies. Venit iuuenis cui me custodien-
dum commiserant. Hunc ego rogare cœ-
pi alterum compedibus pedem eximeret.
Satis esse si vno à tanta mole detinerer, me
non esse aut Cœtimanum Briareum, seu Dæ-
dalum, vt vel tantum onus efferre, vel liqui-
dum

dum possem secare aera. His ille, vt ingenio erat minime malo, persuasus pedem alterum soluit. **LVC.** Num nam machinam tantam dimouere sperabas vnico fretus pede? **PROB.** Nondum ad Epitafium venimus. Sic vnus, & item alter praterit dies: interea ego me ad reliquam partem accingo. Tunica linea tegebar, quam verius linum quam linum diceret. hac, ipse exutus caligam alteram, qua liberum crus vestiebatur detractum, stipaui, adque veri cruris formam aptaui, addito calceo, quo vniuersa vero cruri responderent. Deerat adhuc aliquid, quo molle ac lentum crus rigesceret. Hic ego omnia cogitare, anxieque circumspicere. Et ecce, stipitem arundinum sub sedilibus quibusdam de more cõtinuis cerno. **LVC.** Haud dubie ab optimo deo in hunc vsum seruatum. **PRO.** Quis dubitet hunc protensa quam potui manu (sedebam enim super laterculatam contignationem) auidus corripui, inque cõmentum crus decenter immisi, mox sub pallium vero contracto crure, atque in illius locum substituto altero, experiri coepi, an succederet ex sententia. **LVC.** Quid enim non succederet, volente deo? **PRO.** Recte censes, nam voluntati illius quis resistit? **LVC.** At nondum intelligo quorsum nam

istuc? P R O. Scies.redit ad me bonus il-
 le iuuenis, postridie hora ferè vicesima, ro-
 gans quid nam agerem: non pessime, in-
 quam, si per te liceat altero frui crure, isto
 nihilominus, mentitum protendens, prius
 concluso: vt vel alternis requiescere,
 tua humanitate, detur. tum ille annuit. l v c.
 O factum bene, vt comice proclamem, bea-
 sti me. Sed restat scrupulus: quonam pacto,
 tot conclusus ostiis, tali stipatus custodia,
 per longa, atque incognita atria quiueris e-
 uadere. P R O. O luci, dei sunt perfecta
 opera. num paulo ante dicebas nihil nō deo
 volente succedere? l v c. Ita profecto est.
 P R O. Vesperascit, adfertur cœna. Ego
 tametsi spem inter & metum, nihil minus
 quàm esse cuperem, tamen ne quam noui-
 tas suspitionem pareret, pusillum aliquid
 tuburcinari placuit. Cubitum itur solus re-
 linquor. Deinceps ad aliud atque ad aliud
 ostium suspeso gradu ire perrexī. accessi, a-
 stiti, animam cōpressi, aurem admoui, ita a-
 nimum cœpi attendere, num dormirent,
 num quis moueretur, loqueretur ue. Vbi
 cuncta quiescere animaduërto, quosdā-
 que stertentes sentio, mentitum detraho-
 crus, rursusque tunica intima induor, vnā-
 que ad abeundum me probe compono. Sed
 priusquam pedem proféro, supplex deum
 bre-

breui oratione imploro. I V C. Christiane tu quidem istuc. memineras enim Christum Mat. 6.
monuisse, ne orantes simus multiloqui. Et

gentium doctorem illum *ὁ ἀλλογίαν* exerce-
crasse. Sed num quod tu ibi votum more
periclitantium emisisti? P R O. Quid ni?

& quidem votorum maximum, atque san-
ctissimum. I V C. Religionis forsitan?

P R O. Quid religionis narras? I V C.

Quasi non noris quæ sint Franciscanorum,
Dominicanorum, aut Benedictinorum; & e-
iusmodi sexcenta religionum nomina.

P R O. Me docuit Paulus *CHRISTVM* non I. Cor. 2.

esse diuisum: nec in cuiusquam hominis no-
men Christianos esse baptizatos. Et *CHRIS-*
TVS ipse omne regnum in se diuisum de-
solandum prædixerat. I V C. Num Com-

postellanum Iacobum, seu Lauretanam vir-
ginem te inuisurum deuouisti? nam damna-
torum utrobique innumera sunt appensa
vota. P R O. Vetuit *CHRISTVS*, ne fo- Mat. 24.

ras ad se quarendum exirem, cum ubique
præsto sit, præsertim in hominis pectore, I. Cor. 6.
quod Paulus dei templum appellat. I V C.

At plerique Hierosolymitanum vel maxi-
mum censent: nam hoc haud temere dissol-
uit Pontifex. terra enim illa sancta est, ut po-
te quam suis pedibus pressit *CHRISTVS* re-
demptor noster. P R O. Verum: at idem

Isa. 66.

per Prophetam dicit: Calum mihi sedes est; terra autem scabellum pedum meorum. Nec video meliores redire, qui illuc accedunt. Calum non animum mutant, qui trans mare currunt, vt Poeta ille verissime dixit. LV. Si castitatem non es pollicitus, nescio quid maius polliceri à te potuerit. P R O. Et si ista non ignoras, percontanti tamen non grauabor respondere. Castitatem polliceri in manu hominis est, prastare vero dei. Docet deus per Salomonem: Et scio me non posse esse castum nisi deus det. polliceri quæ prastare nequeas, ea demum temeritas est, meræque insania. quidquod in matrimonio quoque castitas optime seruari potest, dum connubii seruetur fides & integritas. LV. Quod igitur obsecro votum istud est? P R O. Me totum meaque omnia CHRISTO IESV liberatori nostro deuoui, rogans vt ne deinceps me meis sineret agi cupiditatibus: sed spiritu illo suo traheret ad se, meque ceu figulus luto, ad suam ipsius vteretur gloriam. LV. O votum vere Christianum. ad quod vniuersi per lauacrum regenerationis astringimur: & pauci prastamus. Satius est enim illa deo offerre pro munere, quam quæ passim è tholis pendent anathemata. Quod & Satyricorum acutissimus

vi-

vidit, cum deo offerendum ait
 Cōpositū ius, fāsque animi, sanctōsque recessus
 Mētis, & incoctū generoso pectus honesto.
 Et noster Pindarus David: Sacrificiū deo
 spiritus cōtribulatus, cor cōtrictum & humi-
 liatum. Sed perge: nam de his aliās fortasse
 tempestiue. P R O. Ab oratione leuiter
 surgo: à læua cœnaculum peto.

Hic primum noua res oblata timorem (vt
 ille ait)

Lenit: hic primum dubiis sperare salutem
 Ausus, & afflictis melius confidere rebus.

Mam ostium quod cardinum ingenti cum
 stridore antea aperiebatur, adeo tacitum à
 me tunc reductum est, ac si nullum, aut im-
 motum esset. L V C. Quid; an non clau-

opus erat ad reſerandum? P R O. Mini-
 me, solo enim peſſulo, cui pendeſbat ſibula,
 intus firmabatur. quare hac euasus, per cœ-
 naculum tentans obambulo. tandem per
 alterum ostium in cochlium imprudens in-
 cidi. descendo, clauī firmissima ianiculum
 inferius clauſum offendo. L V C. Auribus
 ſcilicet lupum tenebas. P R. Profeſto,
 ni Chriſtus tuliſſet ſuppetias. Cochlium de
 integro conſcendo, atque aſcendendo fe-
 neſtra quædam offert ſeſe, cuius altitudi-
 nem indicio graduum interius deprehēdi:
 tam cæca enim erat nox, vt cauidii ſolum

ē transfenna minus peruideri posset. animadu-
uersa igitur à solo exteriori adusque eam
non amplius pedes duodeuiginti, quam pri-
mum me ab ea demittere optimum ratus.
prius pallium, vt in id caderem, mox quam
leuissime potui & memet deorsum dedi.

L V C. Num quicquam aduersi in ipso ca-
su accidit? P R O. Nihil dei fauore.

L V C. Quid tum postea? P R O. Tum
extemplo ad decumanam prætorii recta
matureo, exploraturus an tantum ligneo re-
pagulo, vt plarumque sit, obfirmata foret
introrsum. Verum ea quoque res me fal-
sum habuit. quippe ea ferreo vecte, & cla-
ue exitum prohibuit. Ergo reuocato gradu
circuire horti ac viridarii muros aggredi-
or. Sed id quoque frustra. Nam ultro citro,
que commeans integram iam horam perdi-
deram. defessus itaque, vt morti quam vitæ
proximior, non iam auxilium, sed lucis hu-
ius exitum, tanquam caussariam missionem
cupidissime postulabam. Sed o Luci quid
subrides? L V. Quod extra periculum
ista narres. Subitque illud: *οὐκ ἔστιν ἔτι τὸ πρὸς
αὐτὸν ἔξωθεν*. Caterum an non & te quoque non
nihil horum meminisse iuuat? P R O.
Negare non possum: præsertim cum tui si-
milibus. L V. At ego Saducæos istos ista
vehementer rescire velim, ad dei gloriam,

&

& suam ipforum ignominiam. **PRO.** Fateor, si resipiscerent. verum nec oleo, nec lignis flamma restinguitur, sed contra, accenditur magis. **LVC.** Sinendos igitur censes? **PRO.** Censeo, donec interficiat eos dominus spirituoris sui. tempus enim prope est, tantum qui nocet, noceat adhuc, & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc. neque enim sinet nos Pater Cælestis tentari supra id quod possumus: sed faciet cum tentatione euentum, quo possumus sustinere, vt noster Paulus ait. **LVC.** Sed quibusnam adminiculis; vt ad id redam, arduas proculdubio muri pinnas superaris audiregestio. hic namque tibi paria facere erat necessum: hoc est, tantundem prope ascendere, quantum à fenestra illa descenderas. **PRO.** Quibus o luci, nisi diuinis? nihil enim illic repertum est, quo nixus me possem altius attollere. **LVC.** Posticum forte quidpiam, fauente deo, expugnasti. **PRO.** Ne id quidem. verum dum his difficultatibus circumuentus in cassum satagerem, obortum mihi sidus est, insolitum lumen offundens, adeo vt umbram lunæ instar relinqueret. Et ne forsitam hoc tu Veneris iubar existimes, nocturna sidera nondum medium itineris traferant. Namque

simul ac muri summum infedi, septima son-
 nuit hora, sub ipsum brumæ tempus. L V C.
 Accipio. in ipso videlicet autumnii extremo.
 P R O. Tenes. quo sidere plusne mihi spei,
 an metus accesserit, nescio, certe ipse me lu-
 mine conspicuum fecerat, si quis forte meo
 rum custodum in eam partem oculos inten-
 disse. At in tramuis illi omnino aurem dor-
 miebant: ipse vero meæ ipsius salutis inuigi-
 lans cælesti splendore utrendum duxit. Pro-
 inde murum rursus, quam longus est, lustra-
 re cœpi, donec ad calcem perductus altero
 muro angulariter iunctum conspexi. Inde
 propius accedens, vetustate omnium con-
 sumptrice corrosus utrumque ac prærup-
 tum comperi, ita ut aciem pedum, extre-
 mæque manus in se posset admittere. Qua-
 re angulum illum varicus scandere molior.
 Verum simulatque paululum sublatus hu-
 mo, in muro pendere cœpi, saxum quod ma-
 nu apprehenderam, ingenti vna mecum
 ruina decidit. L V C. Hic re vera inter
 sacrum & saxum positus eras. Mirum ni ali-
 quod membrum fregeris. P R O. Nullum
 o Luci? quin tanquam mollissimo cubili ex-
 ceptus, illæsus defedi. Verum omnia mihi
 adeo exiliebat præcordia, ut magnum præ-
 sentiscere concurrentium strepitum vider-
 er, cum interim nusquam gentium ulli mo-
 ue-

uerentur. L V C, Terrore, opinor, atque
 pauore istam in te concussionem excitante.
 P R O. Scite coniectas. hic ego
 paulisper constiti, imo iacui, auribus arre-
 ctis, atque oculis patenter defixis, vt autem
 neminem propinquantem cerno, maiore ni-
 xu gradum per murum facio, ac tandem
 pinnae eques insisto: Dein sensim ex aduer-
 sa muri parte in viam delabor: inde, do-
 mum clarissimi iuxtaque doctissimi, ac pil-
 imprimis viri Philoxeni Nucei, nosti homi-
 nem, quam erga me bonosque omnes ad-
 fectus sit, me actutum, deo duce, recipio.
 His ego incantamentis, hac me magica ob-
 seruatione è vinculis eripui: imo, vt pie di-
 cam, me **C H R I S T V S** liberauit. Qua in nar-
 randa si prolixiore aliquanto, quam par e-
 rat, oratione vsus sum, optime Luci, tibi ipsi
 imputare debebis, qui me ambages, hasce
 persequi voluisti, cum tribus verbis sum-
 mam rei tibi patefacere statuissem. L V.
 Non video quid ista tua liberatio differat
 ab ea, qua Petrus Apostolus ab Herodis
 manu, & omni expectatione plebis Iu-
 daeorum ereptus est. Siquidem & pro te
 deum precabamur assidue, quotquot ex a-
 nimo **C H R I S T V M** colimus, & excitauit te
 spiritus dei, cum nihil tale de exeundo cogi-
 tares. Sed nec mortalium quisquam huius-

modi liberationem vnquam audiuit . fuisse vero angeli splendorem lucem illam , sine qua egrediendi viam non cernebas , quis ambigat? Facit enim deus angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Quæ, quia impii isti peruidere non possunt, benefici Christianos insimulant, quia dei veritatem, sanamque doctrinam cæci ignorant, damnant hæreseos , impugnāt, persequuntur, mactant, congregari nolunt , ne rationibus superentur: audire nolunt , ne erudiantur : aspicere nolunt , ne forte videant , & conuertantur, & sanet eos dominus . Cæterum, Luci mi, maior est nostra necessitudo, quam vt vel tu mihi , vel ego tibi pro vlllo beneficio gratias agere debeam : alioqui Tulliana facultate opus erat , vt pro hac gratia duntaxat, meritas tibi agerem gratias. Nam cum me antehac in tuorum numero, qua humanitate es, semper habueris: nunc potissime tibi huiusce rei haud leui argumento fidem facere placuit , rem tantam, mihi vero adprime frugiferam aperiendo: idque tanta sermonis cum iucunditate, tum grauitate, vt, dispeream ni mihi in animum mera tripudia, tenacesque aculeos reliquit oratio tua. Vtinam mihi huiusmodi ambagibus , te incolumi sapius frui liceat. PRO. Et mihi tali auditore : qui
tam

tam belle percontetur , tam pie dubitet,
 seu potius dubitare fingat, tam docte con-
 iiciat, tam scite colligat , vt differentem a-
 lioqui vulgarem ac rudem , aliquid videri
 faciat. Sed iam summa procul (vt quando
 in agris sumus , Tytirim agam) villarum
 culmina fumant,

Maioresq; cadunt altis de mōtibus vmbra.
 Porro , si tibi cordi est mihi rem gratissi-
 mam facere, mi Luci, diuersator hac nocte
 mecum in proximo hic pago. Illic enim li-
 bere congerrones agere licebit. L V C I .
 Nihil mihi magis in votis est , quàm vt tali
 amico , si quando vsus sit , morem geram.
 Quare si quid me vis, iube. P R O. Te
 vellem consuetudinis gratia. L V. Me
 semper habes, & ego te. Nam locorum spa-
 cia non dirimunt amicorum fœdera. Nunc
 me vrbica vocant negotia. Quod ni scirem
 te iustissimis de causis urbem hanc refu-
 gere, te mecum ad eam inuitarem . Si quid
 tua causa in ea me curare vis , vel nutu si-
 gnificabis. P R O. Nisi vt valeas. L V.
 Valebis & tu, optime.

Germanum dialogum omisimus.

FINIS.

[illegible]

2. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572.

21417

